

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Εκτίμηση Τουριστικής Φέρουσας Ικανότητας: Η Περίπτωση της ΠΕ Χανίων

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΙΟΡΔΑΝΑ ΚΟΥΡΟΥΓΕΩΡΓΑΚΗ

Περίληψη

Ο τουρισμός αναδεικνύεται ως ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους παγκοσμίως και προσφέρει σημαντικές εισοδηματικές πηγές για πολλές χώρες. Η αύξηση της παγκόσμιας κινητικότητας και προσβασιμότητας συνεισφέρει στην ανάπτυξη του τουρισμού, ενθαρρύνοντας περισσότερους ανθρώπους να ταξιδεύουν σε διάφορα μέρη του κόσμου. Ο τουρισμός έχει ενσωματωθεί στις οικονομίες πολλών χωρών, παρέχοντας θέσεις εργασίας, έσοδα και ευκαιρίες για πολιτιστικές ανταλλαγές. Ωστόσο, η ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να δημιουργήσει ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις του σε περιβαλλοντικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Ο υπερτουρισμός, η περιβαλλοντική υποβάθμιση, η εμπορευματοποίηση του πολιτισμού και οι κοινωνικές συγκρούσεις είναι μερικές από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν προορισμοί παγκοσμίως. Μία έννοια που θα μπορούσε να βοηθήσει να αντιμετωπιστούν όλες αυτές οι ανησυχίες είναι αυτή της τουριστικής φέρουσας ικανότητας.

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να αναλύσει την έννοια της φέρουσας ικανότητας, τους τύπους αυτής και να την συνδέσει με διάφορες έννοιες που προκαλούν ανησυχία στον κλάδο του τουρισμού. Στην συνέχεια θα απαριθμιστούν κάποιοι δείκτες και ορισμένοι τρόποι μέτρησης αυτής, συνεχίζοντας με μελέτες περίπτωσης που έχουν ερευνηθεί ανά τα χρόνια. Τέλος θα εξεταστεί αν έχει υπερβεί η Περιφερειακή Ενότητα Χανίων την φέρουσα ικανότητά της, με στόχο να δοθούν κάποιες προτάσεις για επίλυση αυτού του προβλήματος.

Όσον αφορά την μεθοδολογία, βασίστηκε σε βιβλιογραφικές αναφορές, διαδικτυακούς ιστότοπους και επιστημονικές μελέτες. Στην συνέχεια, αναφορικά με την μελέτη περίπτωσης συλλέχθηκαν στοιχεία από διαδικτυακές πηγές για την αποτύπωση σε διαγράμματα και την μελέτη των ξενοδοχειακών καταλυμάτων στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων και εν τέλει την μελέτη της φέρουσας ικανότητας σε αυτήν.

Λέξεις κλειδιά: φέρουσα ικανότητα, τουριστική φέρουσα ικανότητα, τουρισμός, τουριστικός προορισμός, ΠΕ Χανίων

Abstract

Tourism is emerging as one of the world's fastest growing industries and provides an important source of income for many countries. Increasing global mobility and accessibility is contributing to the growth of tourism, urging more people to travel to different parts of the world. Tourism has become integrated into the economies of many countries, providing jobs, income and opportunities for cultural exchange. However, the rapid growth of tourism can raise concerns about its environmental, social and cultural impacts. Overtourism, environmental degradation, the commercialization of culture and social conflicts are some of the challenges faced worldwide. One concept that could help address all these concerns is that of tourism carrying capacity.

This thesis aims to analyze the concept of carrying capacity, its types and link it to various concepts that are of concern in the tourism industry. It will then enumerate some factors and some ways of measuring them, continuing with case studies that have been researched over the years. Finally, it will be examined whether the Regional Unit of Chania has exceeded its carrying capacity, in order to provide some suggestions for solving this problem.

Regarding the methodology, this thesis is based on literature references, online websites and scientific studies. About the case study, data were collected from online sources of mapping in diagrams, the study of hotel accommodation in the Regional Unit of Chania and finally the study of the carrying capacity in it.

Key words: carrying capacity, tourism carrying capacity, tourism, tourist destination, tourist destination, Regional Unit of Chania

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την πολύτιμη παρουσία ορισμένων ανθρώπων. Καταρχάς, θέλω να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κυρία Αναστασία Τασοπούλου, για την ανεκτίμητη καθοδήγηση, τη μεταβίβαση γνώσεων και την εποικοδομητική ανατροφοδότησή της καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας. Οι πολύτιμες παρατηρήσεις της και η υπομονή που έδειξε με έκαναν να προχωρήσω με αυτοπεποίθηση.

Το μεγαλύτερο ευχαριστώ οφείλεται στην οικογένειά μου και στους φίλους μου, οι οποίοι πίστεψαν σε μένα και με στήριξαν με κάθε δυνατό τρόπο.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1: Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα	9
1.1 Ιστορικά στοιχεία	9
1.2 Ορισμός φέρουσας ικανότητας.....	11
1.3 Τύποι φέρουσας ικανότητας	13
1.4 Σύνδεση με την έννοια του υπερτουρισμού.....	16
1.5 Σύνδεση με την έννοια του συνωστισμού	18
1.6 Σύνδεση με την έννοια της εποχικότητας	19
1.7 Περιορισμοί φέρουσας ικανότητας.....	20
1.8 Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τουριστικοί προορισμοί	21
Κεφάλαιο 2: Δείκτες και μετρήσεις φέρουσας ικανότητας	24
2.1 Δείκτες	24
2.2 Μετρήσεις φέρουσας ικανότητας.....	29
2.3 TCC ως μέρος μιας διαδικασίας σχεδιασμού.....	39
2.4 Περιορισμοί και συνήθεις παγίδες στην εφαρμογή της TCC	42
2.5 Θεσμικά εργαλεία για την εφαρμογή της TCC.....	43
2.6 Εργαλεία διαχείρισης για την εφαρμογή της TCC	43
2.6.1 Ρυθμιστικό	43
2.6.2 Οικονομικό.....	44
2.6.3 Οργανωτικό	45
Κεφάλαιο 3: Μελέτες περίπτωσης.....	47
3.1 Έρευνα για Γρανάδα και Χινοτέγα	47
3.2 Έρευνα για Airbnb Αθήνα	56
3.3 Έρευνα – Ιταλία	53
3.4 Έρευνα – Νεπάλ και Μαλδίβες	48
3.5 Έρευνα για ΕΟΧ	51
3.6 Έρευνα Βερολίνο	55
Κεφάλαιο 4: Μελέτη Περίπτωσης: ΠΕ Χανίων	60
4.1 Μεθοδολογική Προσέγγιση	60
4.2 Η τουριστική φέρουσα ικανότητα της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων	61
Συμπεράσματα	72
Βιβλιογραφία.....	74

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Φυσικό-οικολογικός δείκτης	27
Εικόνα 2: Κοινωνικο-δημογραφικός δείκτης.....	28
Εικόνα 3: Πολιτικο-οικονομικός δείκτης.....	28
Εικόνα 4: Στάδια εφαρμογής της διαδικασίας LAC.....	35
Εικόνα 5: Λογαριθμική καμπύλη σε σχήμα S.....	37
Εικόνα 6: Κατανομή Airbnb στην Αθήνα	58
Εικόνα 7: Κατανομή καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης στην ΠΕ Χανίων.....	68
Εικόνα 8: Ελαφονήσι	70

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Εξέλιξη Ξενοδοχειακού Δυναμικού 2013 - 2022	62
Πίνακας 2: Δείκτες Φέρουσας Ικανότητας Τουριστικής Ανάπτυξης.....	66

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Ξενοδοχειακών Μονάδων	63
Διάγραμμα 2: Εξέλιξη Καταλυμάτων στην ΠΕ Χανίων	64
Διάγραμμα 3: Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Δωματίων στην ΠΕ Χανίων	64
Διάγραμμα 4: ΔΤΠ της ΠΕ Χανίων	67

Κατάλογος ακρωνυμίων και συντομογραφιών

ΕΟΠ: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος

ΕΟΧ: Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος

ΠΕ: Περιφερειακή Ενότητα

ΠΟΤ: Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

ΣΒΑ: Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης

BCC: Βασική Φέρουσα Ικανότητα

BCCMM: Μαθηματικό Μοντέλο Φέρουσας Ικανότητας του Boullon

LAC: Όριο αποδεκτής αλλαγής

PCC: Δυναμική Φέρουσα Ικανότητα

RCC: Πραγματική Φέρουσα Ικανότητα

ROS: Φάσμα ευκαιριών αναψυχής

TCC: Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

VERD: Εμπειρία επισκέπτη και προστασία πόρων

VIM: Διαχείριση επιπτώσεων επισκέπτη

Εισαγωγή

Ο τουρισμός είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους παγκοσμίως και έχει καταστεί σημαντική πηγή εσόδων για πολλές χώρες. Μία από τις βασικές κινητήριες δυνάμεις της ανάπτυξης του τουρισμού είναι η αύξηση της παγκόσμιας κινητικότητας και της προσβασιμότητας, με περισσότερους ανθρώπους να ταξιδεύουν σε διάφορα μέρη του κόσμου όσο ποτέ άλλοτε. Ο τουρισμός έχει καταστεί αναπόσπαστο μέρος πολλών οικονομιών, παρέχοντας θέσεις εργασίας, έσοδα και ευκαιρίες για πολιτιστικές ανταλλαγές. Αυτή η ανάπτυξη έχει αποφέρει πολλά οφέλη σε προορισμούς σε όλο τον κόσμο, όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας, η αύξηση των εσόδων και η βελτίωση των υποδομών. Ωστόσο, η ταχεία ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί να αποφέρει πολλές ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις του στο περιβάλλον, τις τοπικές κοινότητες και την ίδια την τουριστική εμπειρία. Πιο συγκεκριμένα ο υπερτουρισμός, η περιβαλλοντική υποβάθμιση, η πολιτιστική εμπορευματοποίηση και οι κοινωνικές συγκρούσεις είναι μερικές μόνο από τις προκλήσεις που θέτει ο τουρισμός σε προορισμούς σε όλο τον κόσμο. Επίσης, ο τουρισμός, έφερε πολλές προκλήσεις, ιδίως σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς που μπορεί να δυσκολεύονται να διαχειριστούν τον μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Ένας τρόπος που θα μπορούσε να βοηθήσει να αντιμετωπιστούν αυτές οι ανησυχίες είναι μέσω της έννοιας της τουριστικής φέρουσας ικανότητας.

Η έννοια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας (TCC) έχει αναδειχθεί ως ένα ισχυρό εργαλείο για τη διαχείριση αυτών των επιπτώσεων και τη διασφάλιση ότι ο τουρισμός παραμένει βιώσιμος μακροπρόθεσμα. Η τουριστική φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στον μέγιστο αριθμό τουριστών που μπορεί να φιλοξενήσει βιώσιμα ένας προορισμός χωρίς να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, στον πολιτισμό, στις τοπικές κοινότητες ή στην ίδια την τουριστική εμπειρία. Είναι μία έννοια η οποία χρησιμοποιείται για την εξισορρόπηση της ζήτησης του τουρισμού με την ικανότητα του προορισμού ή του αξιοθέατου να ικανοποιήσει την ζήτηση αυτή, διατηρώντας παράλληλα τους πόρους και την ακεραιότητά του.

Η φέρουσα ικανότητα επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών χαρακτηριστικών του προορισμού ή του αξιοθέατου, των τουριστικών υποδομών και εγκαταστάσεων, της συμπεριφοράς και των χαρακτηριστικών των τουριστών και της ικανότητας των τοπικών κοινοτήτων να απορροφούν τις επιπτώσεις του τουρισμού. Πρόκειται για μια σύνθετη και δυναμική έννοια που απαιτεί προσεκτική εξέταση πολλαπλών μεταβλητών και συμβιβασμών, περιλαμβάνει ποικίλους παράγοντες, όπως το μέγεθος και η υποδομή του προορισμού, η φέρουσα ικανότητα του τοπικού οικοσυστήματος και η κοινωνική και πολιτιστική ικανότητα του προορισμού.

Προορισμοί σε όλο τον κόσμο παλεύουν με την πρόκληση της εξισορρόπησης των οικονομικών οφελών του τουρισμού με την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, διατήρησης του πολιτισμού και διασφάλισης της ευημερίας των τοπικών κοινοτήτων. Η φέρουσα ικανότητα παρέχει ένα πλαίσιο για τη διαχείριση των τουριστικών ροών και τη διασφάλιση ότι οι προορισμοί παραμένουν βιώσιμοι μακροπρόθεσμα. Η ιδέα είναι ότι εάν ένας προορισμός υπερβεί την φέρουσα ικανότητά του, μπορεί να αντιμετωπίσει αρνητικές επιπτώσεις όπως υπερπληθυσμός, συμφόρηση και υποβάθμιση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Με την υιοθέτηση μιας βιώσιμης προσέγγισης για την τουριστική ανάπτυξη και διαχείριση που λαμβάνει υπόψη η φέρουσα ικανότητα ενός

προορισμού ή ενός αξιοθέατου, είναι δυνατόν να διασφαλιστεί ότι ο τουρισμός θα συνεχίσει να παρέχει οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη και γενικότερα να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη του τουρισμού, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις αρνητικές επιπτώσεις, όπως το περιβαλλοντικό και κοινωνικό του κόστος.

Τα τελευταία χρόνια, οι ανησυχίες για τον υπερτουρισμό έχουν αναδείξει την έννοια της φέρουσας ικανότητας στον τουρισμό. Ο υπερτουρισμός θα αναλυθεί παρακάτω και ως έννοια από μόνος του, αλλά και σε σχέση με την τουριστική φέρουσα ικανότητα.

Ως εκ τούτου η κατανόηση της έννοιας της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού και του τρόπου με τον οποίο μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη είναι απαραίτητη για τους διαχειριστές του τουρισμού, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους ερευνητές. Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να συμβάλει στην κατανόηση αυτή εξετάζοντας τους παράγοντες που επηρεάζουν την φέρουσα ικανότητα του τουρισμού, τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την μέτρησή της και τις στρατηγικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διαχείρισή της σε διάφορα τουριστικά πλαίσια.

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της παρούσας διπλωματικής είναι να διερευνήσει την έννοια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας, τη μέτρησή της, και την εφαρμογή της στη διαχείριση των προορισμών. Η διπλωματική εργασία θα ξεκινήσει με μία ιστορική αναδρομή στην έννοια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας, παράλληλα θα αναλυθούν οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τη μέτρησή της. Στη συνέχεια θα διερευνηθούν οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες που σχετίζονται με τη διαχείριση της φέρουσας ικανότητας σε τουριστικούς προορισμούς. Επιπλέον, θα εξετάσει περιπτώσιολογικές μελέτες προορισμών που έχουν εφαρμόσει στρατηγικές διαχείρισης της φέρουσας ικανότητας, συμπεριλαμβανομένων των επιτυχιών και των προκλήσεων. Αυτό θα παράσχει πληροφορίες για την πρακτική εφαρμογή της διαχείρισης της φέρουσας ικανότητας και την αποτελεσματικότητά της στην επίτευξη βιώσιμου τουρισμού. Επιπλέον, θα διερευνηθεί αν έχει χρησιμοποιηθεί η έννοια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας στην Ελλάδα. Τέλος, θα εξεταστεί η περίπτωση της Περιφερειακής Ενότητας (ΠΕ) Χανίων. Θα ερευνηθεί στην συγκεκριμένη περίπτωση αν η πόλη των Χανίων έχει εξαντλήσει την φέρουσα ικανότητά της και θα προταθούν κάποιοι συμβολικοί τρόποι αντιμετώπισης.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που θα απαντηθούν είναι:

- 1.** Πως έχει μετρηθεί μέχρι σήμερα η τουριστική φέρουσα ικανότητα στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες ;
- 2.** Πως ο Δείκτης Τουριστικής Λειτουργίας, ο Δείκτης Τουριστικής Πυκνότητας και ο δείκτης Τουριστικής Έντασης επηρεάζουν την ΠΕ Χανίων ;

Με την εξέταση της έννοιας της τουριστικής φέρουσας ικανότητας, η παρούσα διπλωματική επιδιώκει να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των παραγόντων που επηρεάζουν την βιωσιμότητα των τουριστικών προορισμών και να παράσχει πληροφορίες για το πώς οι προορισμοί μπορούν να διαχειριστούν τις τουριστικές τους ροές με τρόπο που να μεγιστοποιεί τα οφέλη του τουρισμού και ταυτόχρονα να ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις του.

Κεφάλαιο 1: Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα

1.1 Ιστορικά στοιχεία

Τον 16^ο αιώνα επισημάνθηκε για πρώτη φορά το πρόβλημα της υπερβολικής χρήσης πόρων. Παρ' όλ' αυτά, με την πάροδο των αιώνων τα προβλήματα που προέρχονται από την υπερβολική συγκέντρωση επισκεπτών αυξάνονται και γίνονται όλο και πιο κρίσιμα (Butler, 2020). Η φέρουσα ικανότητα ως έννοια πρωτοεμφανίστηκε τη δεκαετία του 1960 στις ΗΠΑ, ξεκίνησε για να προσδιορίσει τον αριθμό των ζώων που μπορούν να επιβιώσουν σε ένα οικοσύστημα. Επινόηθηκε αρχικά στην οικολογία των ζώων (Kessler, 1993), προτάθηκε επίσημα από τους Liu και Borthwick λόγω των ανησυχιών των διαχειριστών βοσκοτόπων σχετικά με την χρήση γης για τη βόσκηση ζώωντων οργανισμών. Κατά συνέπεια, η φέρουσα ικανότητα ορίστηκε ως «το σύνολο της ποσότητας ενός ζωικού είδους που μπορεί να συντηρήσει ο βιότοπος χωρίς να αποφέρει ανεπανόρθωτη ζημιά στην οικόσφαιρα» (Yigang Wei, 2014). Διαδοχικά, η έννοια προσαρμόστηκε στο αστικό πλαίσιο, καθορίζοντας τα όρια της αστικής ανάπτυξης πέραν των οποίων μπορεί να προκληθεί ζημιά στους φυσικούς πόρους, στις αστικές υπηρεσίες και στην αντίληψη του κοινού (Kyushik Oha, 2004).

Η έννοια όμως, δεν έμεινε εκεί, προχώρησε στη διαχείριση των εθνικών πάρκων για να συνδεθεί με την έννοια του τουρισμού. Αρχικά αναφέρθηκε κυρίως σαν οικολογική φέρουσα ικανότητα, η οποία αφορά στην επίδραση που έχει ο τουρισμός στους φυσικούς πόρους, στην καταστροφή της βλάστησης και σε άλλους συντελεστές. Στην συνέχεια ωστόσο έγινε αναφορά και στην κοινωνική φέρουσα ικανότητα, η οποία προσδιορίζεται από την εμπειρία του επισκέπτη, αλλά και του ντόπιου (Συνέδριο με θέμα τη «φέρουσα ικανότητα», 2002). Η έννοια της φέρουσας ικανότητας έχει χρησιμοποιηθεί σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της οικολογίας, της μηχανικής και της οικονομίας. Ωστόσο, μόλις στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η έννοια αυτή άρχισε να εφαρμόζεται και στον τομέα του τουρισμού. Στις αρχές της εξάπλωσης του τουρισμού δεν υπήρχε μεγάλη ανησυχία για τις επιπτώσεις που θα μπορούσε να έχει ένας μεγάλος αριθμός επισκεπτών σε έναν προορισμό. Όμως, καθώς ο τουρισμός αναπτυσσόταν και γινόταν όλο και πιο δημοφιλής άρχισαν να δημιουργούνται ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο που είχε ο τουρισμός στο περιβάλλον και στις τοπικές κοινότητες.

Από την δεκαετία του 1970, η φέρουσα ικανότητα έχει εξελιχθεί περαιτέρω ως τεχνική για τη διαχείριση του τουρισμού σε ευαίσθητα περιβάλλοντα. Έχουν αναπτυχθεί διάφορα πιο εξελιγμένα πλαίσια σχεδιασμού και διαχείρισης για προστατευόμενες περιοχές, με τη χρήση ποιοτικών μεθοδολογιών. Τα πλαίσια αυτά θέτουν πρότυπα ή εύρη αποδεκτών αλλαγών και περιγράφουν μια μεθοδολογία για τον προσδιορισμό στρατηγικών διαχείρισης για τον έλεγχο των αρνητικών επιπτώσεων (KOSTOPOULOU & KYRITSIS, 2006). Το 1971 πραγματοποιήθηκε στην Στοκχόλμη, στην Σουηδία, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον. Κατά την διάρκεια αυτής της διάσκεψης, εισήχθη η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία τόνισε την ανάγκη η ανάπτυξη να καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Η έννοια αυτή εφαρμόστηκε αργότερα στον τουρισμό, οδηγώντας στην ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού και στην εξέταση της φέρουσας ικανότητας στον τουριστικό σχεδιασμό.

Πολλοί ήταν αυτοί που ασχολήθηκαν με την ικανότητα της γης να συντηρεί έναν συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό, όπως ο Malthus, ο Ehrlich και συμπληρώθηκαν στις έρευνες έννοιες, όπως η διατήρηση, η διαχείριση των πόρων, η αειφόρος ανάπτυξη και η κλιματική αλλαγή. Πρώτη φορά την δεκαετία του 1980 δόθηκε μια λεπτομερής αξιολόγηση των πληροφοριών αναφορικά με τις οικονομικές, τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικοπολιτιστικές κατηγορίες, κάτι που παρέπεμψε στις επιπτώσεις αυτών και στην βιωσιμότητα (Wall, 2019). Σε αυτό το σημείο άρχισε να έχει σημαντικό ρόλο η έννοια της φέρουσας ικανότητας, η οποία στην βιβλιογραφία συνδέεται στενά με την έννοια του υπερτουρισμού. Ο υπερτουρισμός εμφανίζεται όταν ο τουρισμός υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα του προορισμού.

Στις δεκαετίες του 1970 και του 1980, οι ανησυχίες για τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού άρχισαν να αυξάνονται, ιδίως σε δημοφιλείς προορισμούς όπως η Μεσόγειος και η Καραϊβική. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση, ο υπερπληθυσμός και η απώλεια της πολιτιστικής κληρονομιάς ήταν μερικά από τα κύρια ζητήματα που τέθηκαν.

Σε απάντηση αυτών των ανησυχιών, οι ερευνητές άρχισαν να διερευνούν την έννοια της φέρουσας ικανότητας στον τουρισμό. Το 1981, ο ερευνητής Richard Butler δημοσίευσε ένα βιβλίο με τίτλο "The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution", στο οποίο πρότεινε ένα μοντέλο για την ανάπτυξη και την παρακμή των τουριστικών προορισμών με βάση την φέρουσα ικανότητά τους.

Περίπου την ίδια εποχή, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ) άρχισε επίσης να εστιάζει στο θέμα του βιώσιμου τουρισμού και της φέρουσας ικανότητας. Το 1983, ο ΠΟΤ διοργάνωσε ένα συνέδριο για την φέρουσα ικανότητα του τουρισμού στο Βανκούβερ του Καναδά, το οποίο συγκέντρωσε ερευνητές και επαγγελματίες από όλο τον κόσμο για να συζητήσουν την έννοια και τις εφαρμογές της.

Κατά την διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και 1990, η έρευνα για την φέρουσα ικανότητα στον τουρισμό συνέχισε να αυξάνεται και αναπτύχθηκαν διάφορες προσεγγίσεις για την μέτρηση και την διαχείριση της φέρουσας ικανότητας. Ορισμένες από αυτές τις προσεγγίσεις επικεντρώθηκαν σε φυσικούς παράγοντες, όπως οι υποδομές και οι πόροι, ενώ άλλες εξέτασαν κοινωνικούς παράγοντες, όπως οι συμπεριφορές της κοινότητας και η πολιτιστική κληρονομιά.

Από την εισαγωγή της έννοιας της φέρουσας ικανότητας στον τουρισμό, υπάρχει συνεχής έρευνα και συζήτηση σχετικά με τον τρόπο μέτρησης και διαχείρισης της φέρουσας ικανότητας στους προορισμούς. Αυτό έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη διάφορων μεθόδων και εργαλείων για την αξιολόγηση και την διαχείριση της φέρουσας ικανότητας, όπως η παρακολούθηση των επισκεπτών, η αξιολόγηση των επιπτώσεων και η οριοθέτηση ζωνών.

Σήμερα, η φέρουσα ικανότητα παραμένει μια σημαντική έννοια στην διαχείριση του τουρισμού και ενσωματώνεται όλο και περισσότερο στον σχεδιασμό και την πολιτική των προορισμών. Ωστόσο, υπάρχει συνεχής συζήτηση σχετικά με τον καλύτερο τρόπο μέτρησης και διαχείρισης της φέρουσας ικανότητας και με τον τρόπο εξισορρόπησης των οικονομικών οφελών του τουρισμού με τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του στο περιβάλλον και τις τοπικές κοινότητες.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι διάφοροι ορισμοί που υπήρξαν κατά καιρούς για την φέρουσα ικανότητα και πόσο μάλλον, για την τουριστική φέρουσα ικανότητα. Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν οι επικρατέστεροι ορισμοί των τελευταίων χρόνων.

1.2 Ορισμός φέρουσας ικανότητας

Δεν υπάρχει ενιαίος, καθολικά αποδεκτός ορισμός της τουριστικής φέρουσας ικανότητας, καθώς η έννοια μπορεί να ερμηνευθεί και να εφαρμοστεί διαφορετικά ανάλογα με το πλαίσιο και τους στόχους του τουριστικού σχεδιασμού. Ο ορισμός της φέρουσας ικανότητας μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με παράγοντες όπως η τοποθεσία, ο τύπος της τουριστικής δραστηριότητας και οι προοπτικές των ενδιαφερόμενων μερών. Οι Parageorgiou και Brotherton (1999) υπογραμμίζουν ότι κεντρικό στοιχείο όλων των ορισμών της φέρουσας ικανότητας είναι η ιδέα της διατήρησης της ακεραιότητας της βάσης των πόρων καθώς και η παροχή υψηλής ποιότητας εμπειρίας αναψυχής στους χρήστες (Parageorgiou & Brotherton, 1999).

Από την δεκαετία του 1970, η φέρουσα ικανότητα έχει εξελιχθεί περαιτέρω ως τεχνική για τη διαχείριση του τουρισμού σε ευαίσθητα περιβάλλοντα. Έχουν αναπτυχθεί διάφορα πιο εξελιγμένα πλαίσια σχεδιασμού και διαχείρισης για προστατευόμενες περιοχές, με τη χρήση ποιοτικών μεθοδολογιών. Τα πλαίσια αυτά θέτουν πρότυπα ή εύρη αποδεκτών αλλαγών και περιγράφουν μια μεθοδολογία για τον προσδιορισμό στρατηγικών διαχείρισης για τον έλεγχο των αρνητικών επιπτώσεων. Οι νεότεροι ορισμοί της φέρουσας ικανότητας για τις προστατευόμενες περιοχές, εστιάζουν στην αποδοχή των φυσικών πόρων και των ανθρώπινων επιπτώσεων της επίσκεψης και θεωρούν ότι τα βιοφυσικά χαρακτηριστικά (εδάφη, τοπογραφία και βλάστηση), οι κοινωνικοί παράγοντες (τοποθεσία και τρόπος μετακίνησης, εποχή χρήσης, μέγεθος ομάδας και συμπεριφορά των επισκεπτών) και οι πολιτικές διαχείρισης (περιορισμοί χρήσης των επισκεπτών) είναι πιο σημαντικοί παράγοντες της φέρουσας ικανότητας από τον αριθμό των επισκεπτών (Prato, 2001).

Την ίδια στιγμή, ενδιαφέρον παρουσιάζουν διαφορετικών πηγών ορισμοί που ανευρέθησαν κατά την έρευνα, γεγονός που μας επιτρέπει να συγκρίνουμε όρους και συσχετισμούς, που αυτοί προκαλούν, συμβάλλοντας τοιούτοτρόπως στην κατανόηση των λειτουργιών και των αποτελεσμάτων του όρου «φέρουσα ικανότητα», τον οποίο και πραγματευόμαστε, σε ένα σύνολο τομέων και υπο-τομέων της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας.

Αφετέρου, ορισμός που βρέθηκε στο National Geographic υπογραμμίζει τα κάτωθι «Η φέρουσα ικανότητα μπορεί να οριστεί ως το μέσο μέγεθος πληθυσμού ενός είδους σε ένα συγκεκριμένο βιότοπο. Το μέγεθος του πληθυσμού του είδους περιορίζεται από περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως η επαρκής τροφή, το καταφύγιο, το νερό και οι σύντροφοι. Εάν αυτές οι ανάγκες δεν ικανοποιηθούν, ο πληθυσμός θα μειωθεί μέχρι να ανακάμψει ο πόρος» (CARRYING CAPACITY, n.d.). Η έννοια της τουριστικής φέρουσας ικανότητας αναφέρεται στον μέγιστο αριθμό επισκεπτών που μπορεί να αντέξει ένας προορισμός χωρίς να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, την κοινωνία και τον πολιτισμό. Αυτό περιλαμβάνει τόσο την φυσική όσο και την κοινωνική φέρουσα ικανότητα, η οποία λαμβάνει υπόψη παράγοντες όπως οι υποδομές, οι πόροι και οι συμπεριφορές της κοινότητας.

Η φέρουσα ικανότητα αξιολογεί την δυνατότητα της Γης να διατηρεί τον μέγιστο αριθμό ειδών χωρίς να προκαλεί φθορές στο οικοσύστημα. Η φέρουσα ικανότητα για αυτόν τον λόγο συνδέεται άμεσα με την βιώσιμη ανάπτυξη και είναι ένας σημαντικός παράγοντας, ο οποίος επηρεάζει την βιομηχανία, την γεωργία, τον τουρισμό και την βιοποικιλότητα.

Αναφορικά με τον τουρισμό, ήδη από την δεκαετία του 1960, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το ζήτημα των υπερβολικών τουριστών και η σχετική έννοια της φέρουσας ικανότητα ενός προορισμού συζητήθηκαν ευρέως σε σχέση με τις ανησυχίες για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και την ποιότητα ζωής των κατοίκων (Forster, 1964). Αυτές οι εξελισσόμενες συζητήσεις κατέληξαν σε διάφορες θεωρητικές έννοιες. Συνολικά, η φέρουσα ικανότητα θεωρείται ως ένα από τα πιο κρίσιμα θέματα στην τουριστική έρευνα (Oksana Tokarchuk, 2022).

Κάποιοι ορισμοί της τουριστικής φέρουσας ικανότητας επικεντρώνονται σε φυσικούς περιορισμούς, όπως ο αριθμός των επισκεπτών που μπορεί να φιλοξενήσει μια περιοχή χωρίς να προκληθεί φυσική ζημιά στο περιβάλλον ή στις υποδομές. Άλλοι ορισμοί μπορεί να λαμβάνουν υπόψη τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις, όπως η επίδραση του τουρισμού στις τοπικές κοινότητες και στον παραδοσιακό τρόπο ζωής τους.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στον μέγιστο αριθμό επισκεπτών που μπορεί να φιλοξενήσει βιώσιμα ένας προορισμός ή ένα αξιοθέατο, χωρίς να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, στις τοπικές κοινότητες ή στην ίδια την τουριστική εμπειρία. Συχνά περιγράφεται ως ισορροπία μεταξύ της ζήτησης για τουρισμό και της ικανότητας του προορισμού ή του αξιοθέατου να ανταποκριθεί στην ζήτηση αυτή, διατηρώντας παράλληλα τους πόρους και την ακεραιότητά του.

Οι Middleton και Hawkins Chamberlain (1997) όρισαν την φέρουσα ικανότητα ως «το επίπεδο της ανθρώπινης δραστηριότητας που μπορεί να φιλοξενήσει μια περιοχή χωρίς να υποβαθμιστεί η περιοχή, να επηρεαστεί αρνητικά η κοινότητα των κατοίκων ή να μειωθεί η ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών» (Hawkins, 1998). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ορίζει τη φέρουσα ικανότητα ως «τον μέγιστο αριθμό ατόμων που μπορούν να επισκεφθούν ταυτόχρονα έναν τουριστικό προορισμό, χωρίς να προκληθεί καταστροφή του φυσικού, οικονομικού, κοινωνικοπολιτιστικού περιβάλλοντος και απaráδεκτη μείωση της ποιότητας της ικανοποίησης των επισκεπτών» (UNWTO, 1981). Οι Mathieson & Wall ορίζουν την τουριστική φέρουσα ικανότητα ως «τον μέγιστο αριθμό ατόμων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ένα περιβάλλον αναψυχής και χωρίς να επέλθει απaráδεκτη μείωση της ποιότητας της εμπειρίας αναψυχής» (Benxiang, 2013).

Γνωστή είναι και η ερμηνεία του Pearce, ο οποίος όρισε το 1989 την φέρουσα ικανότητα ως «το όριο της τουριστικής δραστηριότητας πέρα από το οποίο οι εγκαταστάσεις είναι κορεσμένες (φυσική φέρουσα ικανότητα), το περιβάλλον υποβαθμίζεται (περιβαλλοντική φέρουσα ικανότητα) ή η απόλαυση των επισκεπτών μειώνεται (αντιληπτική ή ψυχολογική φέρουσα ικανότητα)» (KATRINA BROWN, 2002). Ο Saveriades συνδέει την έννοια της φέρουσας ικανότητας άμεσα με την αειφορία και τον τουρισμό σε έναν συνοπτικό ορισμό: «η βιωσιμότητα ενός συγκεκριμένου επιπέδου τουριστικής ανάπτυξης και χρήσης σε μία συγκεκριμένη περιοχή» (Kennell, 2016).

Η φέρουσα ικανότητα παρόλο που μπορεί να θεωρηθεί ως σημαντική έννοια για την ενδεχόμενη εμφάνιση του βιώσιμου τουρισμού, έχει γίνει λιγότερο δημοφιλής τα τελευταία χρόνια, καθώς ο βιώσιμος τουρισμός και οι συναφείς έννοιες, όπως τα όρια αποδεκτής αλλαγής, η διαχείριση των επιπτώσεων του επισκέπτη, η εμπειρία του επισκέπτη και η προστασία των πόρων και το φάσμα ευκαιριών αναψυχής (Limits of Acceptable Change (LAC), Visitor Impact Management (VIM), Visitor Experience and Resource Protection (VERP) και Recreation Opportunity Spectrum (ROS)) έχουν κυριαρχήσει στις συζητήσεις για την διαχείριση του τουρισμού και των επιπτώσεών του (Kennell, 2016). Παρά τις παραλλαγές αυτές, ο υποκείμενος στόχος της τουριστικής φέρουσας

ικανότητας παραμένει σταθερός, να διασφαλιστεί ότι οι τουριστικές δραστηριότητες είναι βιώσιμες και δεν προκαλούν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, την οικονομία ή τις τοπικές κοινότητες. Τελικά, ο ορισμός της τουριστικής φέρουσας ικανότητας θα πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτος ώστε να επιτρέπει την προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και στις εξελισσόμενες αντιλήψεις για την αειφορία στον τουρισμό. Όπως φαίνεται δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός για την τουριστική φέρουσα ικανότητα, αλλά οι ορισμοί συγκλίνουν στο ότι η φέρουσα ικανότητα ορίζει τον μέγιστο αριθμό που μπορεί να “αντέξει” ένας προορισμός.

Όπως φαίνεται και με τους ορισμούς που αναφέρθηκαν και προηγουμένως, έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί της φέρουσας ικανότητας, ανάλογα με το πως και το που εφαρμόζεται η έννοια. Ο συμβατικός ορισμός της φέρουσας ικανότητας ως το σημείο όπου περισσότεροι επισκέπτες θα έβλαπταν το περιβάλλον ή θα μείωναν την απόλαυση των ανθρώπων κάτω από ένα αποδεκτό επίπεδο (Doswell, 1997), ενθάρρυνε τους διαχειριστές να προσπαθούν να επιλύσουν τα προβλήματα χρήσης των επισκεπτών μόνο με τον καθορισμό ορίων στον αριθμό των επισκεπτών με βάση ένα προκαθορισμένο επίπεδο, το οποίο προέκυπτε από οικολογικές, κοινωνικές και άλλες αναλύσεις. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι λειτουργεί ενάντιο στους στόχους των προστατευόμενων περιοχών που έχουν σχεδιαστεί για να ενθαρρύνουν την κατάλληλη απόλαυση των επισκεπτών και να κάνουν μια αποτίμηση του πόρου.

Αν και θεωρείται ισχυρή έννοια για την χάραξη πολιτικής, η φέρουσα ικανότητα έχει αντιμετωπίσει σημαντικές διαφωνίες λόγω των αναλυτικών δυσκολιών που υπάρχουν για την επίτευξη μιας «υπολογισμένης» ικανότητας (Coccossis & Mexa, 2004). Η δυσκολία αυτή πηγάζει από τις πολλαπλές διαστάσεις της έννοιας, καθεμία από τις οποίες έχει διαφορετικά όρια και επιπτώσεις στην τουριστική ανάπτυξη (Liu, 2006).

1.3 Τύποι φέρουσας ικανότητας

Υπάρχουν διάφοροι τύποι φέρουσας ικανότητας στον τουρισμό, συμπεριλαμβανομένης της φυσικής φέρουσας ικανότητας, της οικολογικής φέρουσας ικανότητας, της κοινωνικής φέρουσας ικανότητας και της ψυχολογικής φέρουσας ικανότητας. Η φυσική φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στα φυσικά όρια ενός προορισμού ή αξιοθέατου, όπως ο αριθμός των διαθέσιμων δωματίων ξενοδοχείων ή των χώρων στάθμευσης. Η οικολογική φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στην ικανότητα του περιβάλλοντος να υποστηρίξει τουριστικές δραστηριότητες χωρίς υποβάθμιση. Η κοινωνική φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στην ικανότητα των τοπικών κοινοτήτων να αντιμετωπίσουν τις κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού, όπως ο υπερπληθυσμός ή η πολιτιστική διάβρωση. Η ψυχολογική φέρουσα ικανότητα αναφέρεται στην ικανότητα των επισκεπτών να απολαμβάνουν μια θετική και ικανοποιητική τουριστική εμπειρία χωρίς να αισθάνονται καταβεβλημένοι ή αγχωμένοι.

Ο όρος φέρουσα ικανότητα μπορεί να εκτιμηθεί διαφορετικά ανάλογα με τον τύπο της. Η φέρουσα ικανότητα ως όρος χρησιμοποιείται χωρισμένος πολυπλεύρως και κατατμίζεται σε διάφορες πτυχές, όπως οικολογικούς, κοινωνικούς, πολιτικούς, οικονομικούς, αλλά και άλλους τύπους οι οποίοι θα αναλύονται εδώ (toppr, n.d.):

- Φυσικό-οικολογικός

Στον φυσικό ή οικολογικό τύπο φέρουσας ικανότητας γίνεται αναφορά για το αποδεκτό επίπεδο πληθυσμού σε μέρη όπως πάρκα, δρόμους, μουσεία κλπ. Όταν ένας πληθυσμός έχει ισορροπήσει την φέρουσα ικανότητα υπάρχει σταθερότητα στα ποσοστά γεννήσεων και θανάτων. Σε περίπτωση όμως, που αυτά τα ποσοστά δεν είναι σταθερά και υπάρχει αύξηση του πληθυσμού πάνω από την φέρουσα ικανότητα, συμβαίνει υπερχρησιμοποίηση φυσικών πόρων όπως το νερό και η γη. Λόγω αυτού προκαλούνται πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία με την σειρά τους οδηγούν στην εξάπλωση πολλών ασθενειών και άρα στην αύξηση του ποσοστού θνησιμότητας. Για αυτόν τον λόγο είναι σημαντικό να υπάρχει επαρκής χρήση των φυσικών πόρων, σωστή επεξεργασία των λυμάτων και σωστή διάθεση των απορριμμάτων.

➤ Πολιτικό-οικονομικός

Το επίπεδο της φέρουσας ικανότητας επηρεάζεται και από την κινητικότητα των ανθρώπων από το ένα μέρος στο άλλο, προς αναζήτηση καλύτερων ευκαιριών για εργασία. Σε αυτήν την περίπτωση επηρεάζεται η οικονομία του πρώτου τόπου και ο δεύτερος τόπος χάνει την σημασία του. Ένα παράδειγμα είναι η μετανάστευση σε τουριστικά μέρη, λόγω της αύξησης των θέσεων εργασίας στον τουριστικό κλάδο. Έτσι, επηρεάζεται η πολιτική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

➤ Κοινωνικός – τουριστικός (Yusoh M. P., 2021)

Ο κοινωνικός τύπος φέρουσας ικανότητας μπορεί να εκτιμηθεί από την αποδεκτή ανάπτυξη του τουρισμού σε έναν τόπο. Αναφέρεται κυρίως, στον κοινωνικό και πολιτιστικό αντίκτυπο του τουρισμού και στον τοπικό πληθυσμό. Είναι ένας από τους πιο δύσκολους τύπους όσον αφορά τα όρια μέτρησης έναντι της φυσικής, οικολογικής και οικονομικής φέρουσας ικανότητας, αφού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από αντιλήψεις και αξίες αλλά και από ατομικές προτιμήσεις και εμπειρίες. Χρησιμοποιείται συχνά για την εξέταση των εννοιών της συμφόρησης και των επιπτώσεων στους ντόπιους και την ικανοποίηση των τουριστών.

Ο ορισμός της φέρουσας ικανότητας λαμβάνει υπόψη μόνο τις φυσικές επιπτώσεις του τουρισμού σε έναν προορισμό, τόσο από περιβαλλοντική όσο και από βιωματική άποψη. Ωστόσο, υπάρχουν επίσης οικονομικές και κοινωνικές ιδιότητες που μπορούν να μετρηθούν. Πράγματι, σε ορισμένους προορισμούς με εύθραυστες οικονομίες και πολιτισμούς που μπορούν εύκολα να διαταραχθούν από μια υπερβολική αύξηση των επισκεπτών, η υπερβάλλουσα χωρητικότητα που δημιουργείται μπορεί να έχει μεγάλες συνέπειες όχι μόνο στις φυσικές και περιβαλλοντικές πτυχές αλλά και στα κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά υποσυστήματα, καθώς όλα αυτά μπορούν να θεωρηθούν αλληλένδετα.

Έτσι, μπορεί να αναπτυχθεί η έννοια της οικονομικής φέρουσας ικανότητας – η ικανότητα απορρόφησης τουριστικών λειτουργιών χωρίς να συμπιέζονται οι επιθυμητές τοπικές δραστηριότητες. Η φθορά των ιστορικών κτιρίων και η μόλυνση των παραλιών από ανεπεξέργαστα λύματα αποτελούν παραδείγματα υπέρβασης της φυσικής φέρουσας ικανότητας. Είναι γνωστό ότι τα επίπεδα ανοχής των πληθυσμών υποδοχής για την παρουσία και την συμπεριφορά των τουριστών έχουν ξεπεραστεί σε ορισμένες τοποθεσίες και συνεπώς η κοινωνική φέρουσα ικανότητα έχει ξεπεραστεί.

Αυτό υποδηλώνει τι μπορεί να συμβεί ή μπορεί να έχει συμβεί, όταν δεν υπάρχει κατάλληλος σχεδιασμός και έλεγχος της χωρητικότητας. Πράγματι, αυτά τα προβλήματα υπάρχουν, ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες που στις περισσότερες περιπτώσεις εξαρτώνται από την τουριστική

βιομηχανία για την οικονομική τους επιβίωση. Τα επίπεδα χωρητικότητας επηρεάζονται από δύο μεγάλες ομάδες παραγόντων (O'Reilly, 1986):

- Τα χαρακτηριστικά των τουριστών και
- Τα χαρακτηριστικά της περιοχής προορισμού και του πληθυσμού της.

Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει όλα τα χαρακτηριστικά των ατόμων που εισέρχονται στην συγκεκριμένη κοινωνία, δηλαδή τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά τους – ηλικία, φύλο, εισόδημα, διαθεσιμότητα χρημάτων για ξόδεμα – τα κίνητρα, τις στάσεις και τις προσδοκίες τους. Δεν είναι μόνο ο χαρακτήρας και τα προσωπικά χαρακτηριστικά των τουριστών σημαντικά, αλλά το επίπεδο χρήσης της εγκατάστασης, η πυκνότητα των επισκεπτών, η διάρκεια παραμονής, οι τύποι τουριστικής δραστηριότητας και τα επίπεδα ικανοποίησης των τουριστών είναι εξίσου σημαντικά «επειδή όλα αυτά επηρεάζουν το μέγεθος, την συχνότητα και το είδος της αλληλεπίδρασης με τα φυσικά χαρακτηριστικά του προορισμού και των ανθρώπων του (O'Reilly, 1986).

Η δεύτερη ομάδα μπορεί να συνοψιστεί στους ακόλουθους τίτλους:

- Φυσικά περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά και διεργασίες,
- Οικονομική δομή και οικονομική ανάπτυξη,
- Κοινωνική δομή και οργάνωση,
- Πολιτική οργάνωση και
- Επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης.

Εδώ φαίνεται η ανάγκη που δημιουργείται να ληφθούν υπόψη οι αλληλοσυσχετίσεις όλων αυτών των παραγόντων για τη σωστή ανάπτυξη του προϊόντος, συμπεριλαμβανομένων όλων των θεμελιωδών πτυχών της χώρας από φυσική, οικονομική, κοινωνική και πολιτική άποψη. Μια τουριστική ανάπτυξη μπορεί να είναι οικονομικά εφικτή και επιθυμητή, αλλά κοινωνικά και περιβαλλοντικά επιζήμια. Τα επίπεδα φέρουσας ικανότητας διαφέρουν μεταξύ των τριών υποσυστημάτων και ποικίλλουν επίσης μεταξύ των στοιχείων που συμβάλλουν σε οποιοδήποτε από τα υποσυστήματα. Παραδείγματα αυτού μπορεί να είναι εάν μια ανάπτυξη δημιουργεί θέσεις εργασίας και εισόδημα για τους κατοίκους, αλλά η οικογενειακή και κοινωνική ζωή διαταράσσεται και επηρεάζεται λόγω των πολλών ωρών εργασίας.

Οι Yusoh, M. S. B., Marjabil, J., Hanafi, N., & Idris, M. a. B. M. στο Διεθνές Συνέδριο για τη Διοίκηση, τις Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες, στην βιβλιογραφική ανασκόπηση για την Τουριστική φέρουσα ικανότητα και κοινωνική φέρουσα ικανότητα, αναφέρουν τα εξής:

Επομένως, οι οικονομικές, φυσικές και κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού είναι αποτέλεσμα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των τουριστών και της περιοχής προορισμού και του πληθυσμού της. Κάθε τμήμα ή υποσύστημα έχει μια φέρουσα ικανότητα και το μέγεθος και η κατεύθυνση των τουριστικών επιπτώσεων καθορίζεται από τα όρια ανοχής του καθενός (Yusoh, Marjabil, Hanafi, & Idris, 2021). Η φυσική φέρουσα ικανότητα, όπως εξηγήθηκε προηγουμένως, μπορεί να οριστεί ως το όριο μιας παραλίας ή ενός ιστορικού κτιρίου ή χώρου πέρα από το οποίο θα αρχίσει η φθορά ή θα προκύψουν περιβαλλοντικά προβλήματα (Yusoh, Marjabil, Hanafi, & Idris, 2021).

Διαπιστώνεται ότι ο έλεγχος και η διαχείριση των επιπτώσεων του τουρισμού έχουν πραγματοποιηθεί μόνο όταν η συγκεκριμένη οντότητα απειλείται με υποβάθμιση ή/και καταστροφή, ή όταν έχουν προκύψει κρίσεις και συχνά έχουν πραγματοποιηθεί μόνο όταν έχει ξεπεραστεί η φέρουσα ικανότητα. Επομένως φαίνεται γενικότερα ότι δεν υπάρχει προνοητικός σχεδιασμός και μόνο όταν προκύπτουν κρίσεις εισάγονται έλεγχοι. Σε συνδυασμό με την φυσική φέρουσα ικανότητα είναι η αντιληπτική ή ψυχολογική ικανότητα, η οποία υποδηλώνει τον χαμηλότερο βαθμό απόλαυσης που είναι διατεθειμένοι να αποδεχθούν οι τουρίστες ή οι χρήστες του προϊόντος πριν αρχίσουν να αναζητούν εναλλακτικές τοποθεσίες ή προορισμούς (Yusoh, Marjabil, Hanafi, & Idris, 2021). Με άλλα λόγια, πρόκειται για τη συμπεριφορική συνιστώσα που αντικατοπτρίζει την ποιότητα της εμπειρίας αναψυχής, σε αντίθεση με τη βιοφυσική συνιστώσα που αντικατοπτρίζει την ποιότητα και τη μέγιστη χωρητικότητα του περιβάλλοντος (Yusoh, Marjabil, Hanafi, & Idris, 2021). Η κοινωνική φέρουσα ικανότητα μπορεί να οριστεί αντικειμενικά από την άποψη των τουριστών ως το επίπεδο ανοχής του πληθυσμού υποδοχής για την παρουσία και τη συμπεριφορά των τουριστών στην περιοχή προορισμού ή υποκειμενικά ως βαθμός συνωστισμού που οι χρήστες (τουρίστες) είναι διατεθειμένοι να αποδεχθούν από άλλους (άλλους τουρίστες) (Yusoh, Marjabil, Hanafi, & Idris, 2021). Η οικονομική φέρουσα ικανότητα, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, μπορεί να περιγραφεί ως η ικανότητα απορρόφησης τουριστικών λειτουργιών χωρίς να συμπιέζονται οι επιθυμητές τοπικές δραστηριότητες (Yusoh, Marjabil, Hanafi, & Idris, 2021).

1.4 Σύνδεση με την έννοια του υπερτουρισμού

Όροι όπως ο υπερτουρισμός ή τουρισμοφοβία χρησιμοποιούνται όλο και πιο τακτικά τα τελευταία χρόνια και πόσο μάλλον τον τελευταίο διάστημα. Το γεγονός αυτό προκαλεί μια σειρά συλλογισμών γύρω από τους λόγους το φαινόμενο του υπερτουρισμού εμφανίζεται ολοένα και περισσότερο κατά τα τελευταία έτη σε περισσότερες από μία πτυχές της Ελληνικής οικονομικής πραγματικότητας. Λαμβάνοντας υπόψη την σημασία και ερμηνεία του όρου γίνεται αντιληπτό πως ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πυλώνες της Εθνικής Περιφερειακής αλλά και τοπικής οικονομίας και ανάπτυξης της χώρας. Την ίδια στιγμή ο υπερπληθυσμός σε συγκεκριμένους τουριστικούς προορισμούς έχει μεταβάλει ποικιλοτρόπως τα οφέλη του μαζικού τουρισμού στην Ελλάδα. Ως εκ τούτου, μια αναδρομική πορεία στα τελευταία έτη από το 2009 και έπειτα υπογραμμίζει τις φανερές αρνητικές συνέπειες του υπερτουρισμού στα αστικά κέντρα. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα πως το φαινόμενο του υπερτουρισμού επισύρει μια σειρά περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων όχι μονάχα στους τουριστικούς προορισμούς αλλά παράλληλα και στο φυσικό περιβάλλον και το πληθυσμό αυτών. Στην προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου του υπερτουρισμού και αναζήτησης πιθανών μέτρων και εργαλείων που θα μπορούσαν να το αναχαιτίσουν, γίνεται αντιληπτό πως τόσο το φαινόμενο του υπερτουρισμού όσο όμως και της τουρισμοφοβίας αντανakλούν τις προκλήσεις της διαχείρισης των αυξανόμενων τουριστικών ροών σε τουριστικούς προορισμούς, αναφορικά τόσο για το μέρος, όσο και για τους κατοίκους του κάθε προορισμού. Ο αυξανόμενος αριθμός τουριστών αυξάνει την χρήση των φυσικών πόρων, προκαλεί κοινωνικοπολιτιστικές επιπτώσεις και ασκεί πίεση στις υποδομές, την κινητικότητα και άλλες εγκαταστάσεις.

Στη βιβλιογραφία, η έννοια του υπερτουρισμού συχνά συγχέεται με την έννοια της φέρουσας ικανότητας (Wall, 2019). Στην πραγματικότητα όμως, ο υπερτουρισμός εμφανίζεται όταν ο τουρισμός υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα του προορισμού. Η κατάλληλη διαχείριση του τουρισμού προς όφελος τόσο των επισκεπτών όσο και των κατοίκων αποτελούσε ανέκαθεν θεμελιώδες ζήτημα για τον τουρισμό. Πολύ πριν από την εμφάνιση σύνθετων λέξεων, όπως ο υπερτουρισμός, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού όρισε την φέρουσα ικανότητα του τουρισμού (Pololikashvili, 2023). Ο υπερτουρισμός είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός τουριστών σε έναν προορισμό, σε σημείο που να επηρεάζεται αρνητικά το τοπικό περιβάλλον, ο πολιτισμός και η κοινότητα. Ο όρος αυτός, επινοήθηκε για να περιγράψει την κατάσταση κατά την οποία ο αριθμός των επισκεπτών υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα του προορισμού. Όταν ο αριθμός των τουριστών υπερβαίνει την φέρουσα ικανότητα, μπορεί να οδηγήσει σε υπερπληθυσμό, επιβάρυνση των υποδομών και των πόρων, περιβαλλοντική υποβάθμιση, πολιτιστική διάβρωση και κοινωνική αναστάτωση (Wendt & Hall, 2020).

Τα τελευταία χρόνια, με τον υπερτουρισμό δημιουργείται μια αυξανόμενη ανησυχία για πολλούς δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς σε όλο τον κόσμο. Οι παράγοντες που συμβάλλουν στον υπερτουρισμό περιλαμβάνουν την άνοδο των οικονομικών αεροπορικών εταιρειών και των διαδικτυακών πλατφόρμων κρατήσεων, την ανάπτυξη της παγκόσμιας μεσαίας τάξης και την αυξανόμενη δημοτικότητα των προορισμών που περιλαμβάνονται στην "bucket list".

Ο υπερτουρισμός είναι μια κατάσταση κατά την οποία ένας υπερβολικός αριθμός τουριστών επισκέπτεται έναν προορισμό, οδηγώντας σε αρνητικές επιπτώσεις στο τοπικό περιβάλλον, την οικονομία και τον πολιτισμό. Συμβαίνει όταν ο αριθμός των επισκεπτών υπερβαίνει την ικανότητα του προορισμού να τους διαχειριστεί με βιώσιμο τρόπο, προκαλώντας υπερπληθυσμό, υποβάθμιση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και συγκρούσεις μεταξύ τουριστών και ντόπιων (PEETERS, 2018). Ο υπερτουρισμός μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής των τοπικών κατοίκων, να δημιουργήσει περιβαλλοντικά προβλήματα και να διαβρώσει την αυθεντικότητα του προορισμού, καθιστώντας τον λιγότερο ελκυστικό για μελλοντικούς επισκέπτες.

Προκειμένου να αποφευχθεί ο υπερτουρισμός και να διασφαλιστούν βιώσιμες τουριστικές πρακτικές, είναι σημαντικό οι προορισμοί να εξετάζουν προσεκτικά την φέρουσα ικανότητά τους. Θέτοντας και τηρώντας τα όρια της φέρουσας ικανότητας, οι προορισμοί μπορούν να συμβάλλουν στην διασφάλιση ότι ο τουρισμός θα παραμείνει μια θετική δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη και τις πολιτιστικές ανταλλαγές, προστατεύοντας παράλληλα τους μοναδικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους του μέλλοντος.

Ωστόσο προκύπτουν πολλές δυσκολίες στον προσδιορισμό του «μαγικού αριθμού» για τον κατάλληλο αριθμό τουριστών σε έναν προορισμό λόγω των πολλαπλών μεταβλητών που εμπλέκονται. Σε αυτό το πλαίσιο, η φέρουσα ικανότητα πρωτοστατεί στην έννοια του υπερτουρισμού, η οποία αποκαλύπτει ότι «ο αριθμός των τουριστών και η συμπεριφορά τους μπορεί να υπερβεί τα μέρη που επισκέπτονται, βλάπτοντας τόσο τους τουριστικούς πόρους όσο και τον τρόπο ζωής αυτών που ζουν στις τουριστικές περιοχές».

1.5 Σύνδεση με την έννοια του συνωστισμού

Ο ορισμός της φέρουσας ικανότητας ως ο μέγιστος αριθμός τουριστών που θεωρείται αποδεκτός για την καρποφορία του προορισμού από τους τουρίστες συνδέεται στενά με την έννοια του συνωστισμού, η οποία χρησιμοποιείται συχνά για την αξιολόγηση της φέρουσας ικανότητας ενός προορισμού (Shelby B. , 2009). Ο συνωστισμός, ουσιαστικά, είναι η διέλευση πολλών ατόμων σε σχετικά περιορισμένο χώρο. Γενικά, οι μελέτες για τον συνωστισμό έχουν συμφωνήσει σε μία αρνητική σχέση μεταξύ της χρήσης του προορισμού και της ικανοποίησης από τους προορισμούς (Neuts & Nijkamp, 2012). Οι αντιλήψεις υψηλότερου συνωστισμού προκαλούν μια πιο αρνητική αντίδραση.

Εντούτοις, πολλές μελέτες αναφέρουν σημαντικές ατομικές διαφορές μεταξύ των τουριστών όσον αφορά την ανοχή τους στον συνωστισμό. Σε γενικές γραμμές όμως, έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει αυξημένη ευχαρίστηση στους τουρίστες σε χαμηλά επίπεδα αντιλαμβανόμενου συνωστισμού, ενώ οι τουρίστες δεν είναι ευχαριστημένοι όταν υπάρχουν υψηλά επίπεδα αντιλαμβανόμενου συνωστισμού. Μπορεί όμως, να υπάρξει ένα βέλτιστο σημείο επιπέδου συνωστισμού, που επιτρέπει σε έναν προορισμό να μεγιστοποιεί τα θετικά συναισθήματα των τουριστών και των τοπικών κοινωνιών. Με άλλα λόγια, «μπορεί να υπάρχει ένα βέλτιστο επίπεδο μέχρι το οποίο μπορεί να αυξηθεί η αντιλαμβανόμενη ευχαρίστηση ενός καταναλωτή για τις αγορές, μετά την οποία μπορεί να μειωθεί» (Ritu Mehta, 2012).

Σημαντικό ρόλο στον συνωστισμό έχει και η χωρητικότητα, καθώς συνωστισμός υπάρχει όταν υπερβαίνεται η χωρητικότητα. Η λέξη χωρητικότητα υποδηλώνει την ικανότητα συγκράτησης ή φιλοξενίας, ή την ποσότητα που μπορεί να συγκρατηθεί σε έναν ορισμένο χώρο ή περιοχή. Ωστόσο, υπάρχουν δύο σχολές σκέψης που σχετίζονται με τη φύση και την ερμηνεία της τουριστικής χωρητικότητας. Οι αντιλήψεις αυτές προχωρούν πολύ περισσότερο από τον απλοϊκό ορισμό που δόθηκε παραπάνω. Πρώτον, η τουριστική ικανότητα θεωρείται ως η ικανότητα της περιοχής προορισμού να απορροφήσει τον τουρισμό πριν οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού γίνουν αισθητές από την χώρα υποδοχής (O'Reilly, 1986). Με άλλα λόγια, η ικανότητα υπαγορεύεται από το πόσοι τουρίστες είναι επιθυμητοί και όχι από το πόσοι τουρίστες μπορούν να προσελκυστούν. Εδώ δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στην χώρα υποδοχής και τον πληθυσμό παρά στον τουρίστα.

Η δεύτερη σχολή σκέψης προτείνει ότι η τουριστική χωρητικότητα πρέπει να θεωρηθεί ως τα επίπεδα πέρα από τα οποία οι τουριστικές ροές θα μειωθούν επειδή ορισμένες δυνατότητες, όπως τις αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι τουρίστες, έχουν ξεπεραστεί, και επομένως η περιοχή προορισμού παύει να τους ικανοποιεί και να τους προσελκύει και ως εκ τούτου θα αναζητήσουν εναλλακτικούς προορισμούς (O'Reilly, 1986).

Στην τουριστική ικανότητα, πρέπει να διατηρείται μια ισορροπία, τόσο στο φυσικό περιβάλλον όσο και στην ποιότητα της εμπειρίας της χώρας υποδοχής για τον επισκέπτη. Πρέπει να υπάρχει όσο το δυνατόν λιγότερη διαταραχή σε αυτούς τους δύο τομείς, και η ισορροπία αυτή εξαρτάται από τον μέγιστο αριθμό ατόμων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν μια περιοχή, είτε πρόκειται για παραλία, θέατρο ή πόλη, χωρίς να δημιουργούνται αρνητικές αλλαγές στο περιβάλλον ή στο ίδιο το προϊόν. Η ισορροπία αυτή βασίζεται στην φέρουσα ικανότητα. Έτσι, όπως συμπεραίνεται από

όλα τα παραπάνω, η φέρουσα ικανότητα συνδέεται άρρηκτα με την ισορροπία που δημιουργείται στην τουριστική ικανότητα και το αντίθετο.

1.6 Σύνδεση με την έννοια της εποχικότητας

Για την εποχικότητα δεν υπάρχει ακριβής ορισμός. Ο πιο γνωστός ορισμός δόθηκε από τον Hylleberg το 1992, ο οποίος αναφέρει ότι η εποχικότητα είναι μια συστηματική κίνηση μέσα σε ένα έτος που προκαλείται από αλλαγές στον καιρό, το ημερολόγιο και το χρόνο λήψης αποφάσεων από τους παράγοντες της οικονομίας (Hylleberg, 1992). Ο Baron και οι Manning and Powers έδωσαν επίσης τους δικούς τους ορισμούς της εποχικότητας, με τον Baron να δηλώνει ότι συνεπάγεται ελλιπή χρήση των μέσων που διαθέτει η οικονομία και τους Manning and Powers να την ορίζουν ως την άνιση κατανομή της χρήσης κατά την διάρκεια του χρόνου (Baron, 1975). Ο Butler όρισε την εποχικότητα του τουρισμού ως μια χρονική ανισορροπία στον τουρισμό που επηρεάζει όλες τις πτυχές των δραστηριοτήτων προσφοράς – ζήτησης. Ο Cooper και άλλοι όρισαν την εποχικότητα ως τις χρονικές διακυμάνσεις του τουρισμού σε ημερήσια, εβδομαδιαία, μηνιαία ή ετήσια βάση. Οι περισσότεροι ορισμοί δίνουν έμφαση στην συστηματική ενδοετήσια κίνηση ως κρίσιμο στοιχείο της εποχικότητας, υποδεικνύοντας ότι πρόκειται για ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο επισκεπτών κάθε χρόνο (Ćorlučka, 2019). Ωστόσο, υπάρχει έλλειψη ποσοτικοποιήσιμων ορισμών που να προσδιορίζουν πότε εμφανίζεται η εποχικότητα και πώς μπορεί να συγκριθεί η εποχικότητα μεταξύ διαφορετικών περιοχών ή μορφών τουρισμού.

Η εποχικότητα έχει θεωρηθεί κρίσιμο πρόβλημα για την τουριστική βιομηχανία και έχει θεωρηθεί υπεύθυνη για την δημιουργία πολλών δυσκολιών που αντιμετωπίζει ο κλάδος, όπως προβλήματα πρόσβασης σε πόρους, πρόσληψης και διατήρησης προσωπικού πλήρους απασχόλησης, για χαμηλές αποδόσεις των επενδύσεων που προκαλούν υψηλούς κινδύνους στις επιχειρήσεις και για προβλήματα που σχετίζονται με την κορύφωση και την υπέρχρηση των εγκαταστάσεων (Grobela & Skrzyszewska, 2019). Έχει επίσης κατηγορηθεί για την υποαξιοποίηση αυτών των πόρων και εγκαταστάσεων, εμποδίζοντας συχνά την αποδοχή του τουρισμού ως βιώσιμης οικονομικής δραστηριότητας σε πολλές περιοχές. Ως εκ τούτου, έχουν καταβληθεί σημαντικές προσπάθειες τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα για την προσπάθεια μείωσης της εποχικότητας στις περιοχές προορισμού (Grobela & Skrzyszewska, 2019).

Κατά την άποψη του Allcock, ο οποίος όρισε την εποχικότητα του τουρισμού ως την τάση των τουριστικών ροών να συγκεντρώνονται σε σχετικά σύντομες περιόδους του έτους, η πιο σημαντική πτυχή της εποχικότητας είναι ότι περιλαμβάνει τη συγκέντρωση των τουριστικών ροών σε σχετικά σύντομες περιόδους του έτους (Allcock, 1989). Αυτή η ετήσια κορύφωση της τουριστικής δραστηριότητας κατά την διάρκεια λίγων ταραχώδη εβδομάδων ή μηνών είναι πιθανό να οδηγήσει σε αναποτελεσματικότητα εντός του κλάδου και αποτελεί μεγάλη επιβάρυνση για τους φυσικούς και κοινωνικούς πόρους της περιοχής προορισμού και, ως εκ τούτου, σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στο πρόβλημα της φέρουσας ικανότητας (Grobela & Skrzyszewska, 2019). Είναι σημαντικό να αντιλαμβάνεται ότι η έννοια της εποχικότητας του τουρισμού είναι σε μεγάλο βαθμό ένα χρονικό – χωρικό ζήτημα, που σημαίνει ότι ορισμένες περιοχές αντιμετωπίζουν υπερκατανάλωση των τουριστικών εγκαταστάσεων σε ορισμένη περίοδο του έτους (Grobela & Skrzyszewska, 2019).

1.7 Περιορισμοί φέρουσας ικανότητας

Στις συζητήσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη, ο τουρισμός έχει προταθεί ως εργαλείο για την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης με παράλληλη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, ο τουρισμός, όπως κάθε οικονομική δραστηριότητα, μπορεί να οδηγήσει σε ανεπιθύμητες περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις. Η έννοια του βιώσιμου τουρισμού περιλαμβάνει την αναγνώριση των αρνητικών επιπτώσεων και την ανάγκη διαχείρισής τους, εάν πρόκειται να επιτευχθεί η βιωσιμότητα. Η φέρουσα ικανότητα αναφέρεται συχνά ως ένα πλαίσιο εντός του οποίου μπορούν να εξεταστούν τέτοια ζητήματα (Hunter & Green, 1995). Δυστυχώς, αν και η φέρουσα ικανότητα είναι μια διαισθητικά ελκυστική έννοια, δεν είναι απλώς επαρκής για να αντιμετωπίσει την πολυπλοκότητα που συναντάται στις καταστάσεις του τουρισμού.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τρεις κρίσιμοι περιορισμοί της φέρουσας ικανότητας και ακολουθεί μια περιγραφή των απαιτήσεων που πρέπει να πληρούνται για να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο.

Ο πρώτος περιορισμός είναι ότι οι ορισμοί της φέρουσας ικανότητας συχνά παρέχουν ελάχιστες οδηγίες για την πρακτική εφαρμογή. Η φέρουσα ικανότητα υπάρχει μόνο σε σχέση με ένα αξιολογικού χαρακτήρα κριτήριο που αντικατοπτρίζει έναν στόχο ή μια επιθυμητή κατάσταση. Εάν το κριτήριο είναι ασαφές ή ανεφάρμοστο, δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί μια φέρουσα ικανότητα. Για παράδειγμα, ο ΠΟΤ ορίζει την φέρουσα ικανότητα ως «το επίπεδο χρήσης των επισκεπτών που μπορεί να φιλοξενήσει μια περιοχή με υψηλά επίπεδα ικανοποίησης των επισκεπτών και λίγες επιπτώσεις στους πόρους». Στην περίπτωση αυτή, η έλλειψη συγκεκριμένων κριτηρίων βάσει των οποίων μπορούν να γίνουν κρίσεις σχετικά με τα υψηλά επίπεδα ικανοποίησης ή τις λίγες επιπτώσεις στους πόρους αναιρεί την αξία ενός τέτοιου ορισμού.

Αυτή η έλλειψη εξειδίκευσης επιδεινώνεται από τους περιορισμούς της έννοιας της ικανοποίησης των επισκεπτών. Για παράδειγμα, οι επισκέπτες διαφέρουν μεταξύ τους και οι συνθήκες που μια ομάδα επισκεπτών θεωρεί ιδιαίτερα ικανοποιητικές μπορεί να θεωρούνται εντελώς μη ικανοποιητικές από μια άλλη ομάδα. Επιπλέον, ένα κυρίαρχο συμπέρασμα για την ικανοποίηση των επισκεπτών από την αναψυχή είναι ότι για πολλούς ανθρώπους το επίπεδο χρήσης, εκφρασμένο είτε σε συνολικούς επισκέπτες είτε σε πυκνότητα (επισκέπτες/χώρο), έχει μικρή, αν όχι καθόλου, επίδραση στις επακόλουθες εκφράσεις ικανοποίησης. Καθώς τα επίπεδα χρήσης φτάνουν σε ένα σημείο που ένας πληθυσμός χρηστών θεωρεί επαρκώς υπερβολικό ώστε να σταματήσει να χρησιμοποιεί την περιοχή, ο πληθυσμός αυτός αντικαθίσταται από έναν άλλο πληθυσμό που έλκεται από τις ίδιες ιδιότητες που απωθούσαν την πρώτη ομάδα. Το αποτέλεσμα είναι ότι η συνολική αναφερόμενη ικανοποίηση συνεχίζει να αυξάνεται, και ένα τέτοιο αποτέλεσμα θα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η χρήση συνάδει με τη κοινωνική φέρουσα ικανότητα της περιοχής.

Ο McIntyre ορίζει την φέρουσα ικανότητα ως «την μέγιστη χρήση κάθε περιοχής χωρίς να προκαλούνται αρνητικές επιπτώσεις στους πόρους, να μειώνεται η ικανοποίηση των επισκεπτών ή να ασκούνται δυσμενείς επιπτώσεις στην κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό της περιοχής» (McIntyre, 1993). Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, οποιαδήποτε χρήση θα υπερέβαινε την φέρουσα ικανότητα της περιοχής. Το κριτήριο της μηδενικής αρνητικής μεταβολής είναι μη ρεαλιστικό,

εφόσον η βιβλιογραφία δείχνει ότι ακόμη και οι μικρές ποσότητες χρήσης προκαλούν κάποια αρνητική μεταβολή σε τουλάχιστον μία από αυτές τις διαστάσεις. Στην πραγματικότητα, η σχέση μεταξύ της χρήσης αναψυχής και των βιοφυσικών επιπτώσεων είναι συνήθως καμπυλόγραμμη, με σχετικά χαμηλά επίπεδα χρήσης να οδηγούν σε αρκετά υψηλά επίπεδα επιπτώσεων (Hammitt & Cole, 1987). Έτσι, ένας ορισμός που απαιτεί να μην υπάρχει αρνητική επίπτωση στους πόρους είναι, στην πραγματικότητα, μια έκκληση για απαγόρευση κάθε χρήσης.

Ένας δεύτερος περιορισμός της φέρουσας ικανότητας είναι ότι θεωρείται ως μια επιστημονική, αντικειμενική έννοια. Πράγματι, αυτή η αντίληψη συμβάλλει πιθανώς στην ελκυστικότητά της. Ωστόσο, κάθε κριτήριο είναι εγγενώς υποκειμενικό, τα εναλλακτικά πλαίσια απλώς καθιστούν αυτήν την υποκειμενικότητα ρητή. Για ορισμένες διαστάσεις, τα κριτήρια μπορεί να είναι επαρκώς αποδεκτά ώστε να φαίνονται αντικειμενικά, αλλά παραμένουν υποκειμενικά. Όπως σημειώνει ο Stankey (1979), η φέρουσα ικανότητα δεν είναι μια επιστημονική έννοια, αλλά μάλλον μια έννοια διαχείρισης. Ενώ η έρευνα μπορεί να βοηθήσει τους διαχειριστές που ασχολούνται με τη φέρουσα ικανότητα περιγράφοντας τις συνέπειες των εναλλακτικών επιπέδων χρήσης, δεν μπορεί να δώσει απαντήσεις σχετικά με το ποια είναι ή πρέπει να είναι η φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής. Οι αριθμητικές αναφορές που παρέχονται για την διευκόλυνση του προσδιορισμού της φέρουσας ικανότητας (WTO, 1983) μπορεί να είναι χρήσιμες ως πολύ γενικές κατευθυντήριες γραμμές, αλλά πιθανόν επίσης να παραπλανούν τους αναγνώστες να πιστεύουν ότι υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια και ότι μπορούν να μεταφερθούν από περιοχή σε περιοχή.

Ένας τρίτος κρίσιμος περιορισμός είναι ότι η φέρουσα ικανότητα συνήθως επικεντρώνει την προσοχή στα επίπεδα χρήσης ή στον αριθμό των επισκεπτών, ενώ οι στόχοι διαχείρισης συνήθως αφορούν τις συνθήκες. Πρόκειται για μια σύγχυση εισροών και εκροών (McCool, Rethinking Carrying Capacity, 1997). Για παράδειγμα, οι γενικοί στόχοι μπορεί να περιλαμβάνουν την παροχή υψηλής ποιότητας εμπειρίας για τους επισκέπτες και τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Επιφανειακά, η εστίαση της φέρουσας ικανότητας στους αριθμούς φαίνεται να είναι μια αποτελεσματική προσέγγιση, επειδή η διαχείριση των αριθμών των επισκεπτών μπορεί να είναι ευκολότερη από την διαχείριση των συνθηκών. Ωστόσο, η εστίαση αυτή οδηγεί στην επίτευξη των στόχων μόνο όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις που αναφέρονται παρακάτω. Αυτό δεν συμβαίνει σχεδόν ποτέ. Έτσι, η εστίαση στους αριθμούς οδηγεί σε λανθασμένη απλότητα. Παρά τη δυσκολία τη εστίασης στις προϋποθέσεις, μια τέτοια προσέγγιση όχι μόνο είναι κατάλληλη από θεωρητική άποψη, αλλά μπορεί επίσης να αποφύγει την ανάγκη για όχι δημοφιλείς αριθμητικούς περιορισμούς.

1.8 Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τουριστικοί προορισμοί

Οι παράκτιες περιοχές, τα νησιά, οι προστατευόμενες περιοχές, οι αγροτικές περιοχές, τα ορεινά θέρετρα και οι ιστορικοί οικισμοί είναι οι πιο δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί. Κάθε ένα από αυτά τα θέρετρα αντιμετωπίζει διαφορετικά προβλήματα. Αν και σε όλες τις περιπτώσεις η διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης είναι απαραίτητη, η εστίαση των μέτρων πολιτικής σε κάθε περίπτωση μπορεί να είναι διαφορετική. Αυτά, υπογραμμίζουν την ανάγκη να δοθεί διαφορετική έμφαση ή σημασία στις εκτιμήσεις για τη φέρουσα ικανότητα σε κάθε τύπο τουριστικού

προορισμού (DEFINING, MEASURING AND EVALUATING CARRYING CAPACITY IN EUROPEAN TOURISM DESTINATIONS, 2002):

- **Παράκτιες περιοχές:** Οι παράκτιες περιοχές συνδέονται συνήθως με μαζικό τουρισμό, κατασκευές και υποδομές μεγάλης κλίμακας, εντατική ανάπτυξη γης και εκτεταμένη αστικοποίηση, ένα μοντέλο που επικρατεί στους περισσότερους μεσογειακούς προορισμούς.
Τα ζητήματα της φέρουσας ικανότητας περιστρέφονται γύρω από εκτιμήσεις σχετικά με την πυκνότητα των τουριστών, τη χρήση των παραλιών και των τουριστικών υποδομών, την συμφόρηση των εγκαταστάσεων, την ρύπανση της θάλασσας κ.α.
- **Νησιά:** Ο νησιωτικός τουρισμός, αν δεν εμπίπτει στην προηγούμενη κατηγορία, είναι περισσότερο επιλεκτικού τύπου με μικρής και μεσαίας κλίμακας καταλύματα, συχνά σε (ή γύρω από) υφιστάμενους οικισμούς, αγροτικές τοπικές κοινωνίες, μικρές κοινότητες κλπ. Οι εκτιμήσεις για την φέρουσα ικανότητα επικεντρώνονται στη σχέση του τουρισμού με την τοπική κοινωνία/κουλτούρα, τις επιπτώσεις στα τοπικά συστήματα παραγωγής και την οικονομία του νησιού, την ποιότητα ζωής, αλλά και τις απαιτήσεις και τις επιπτώσεις στους πόρους, όπως το νερό και η ενέργεια, τη διαχείριση των αποβλήτων κλπ.
- **Προστατευόμενες περιοχές:** ο τουρισμός σε προστατευόμενες περιοχές συνδέεται με την εκτίμηση και την παρατήρηση της φύσης, την επιστημονική προσπάθεια και την εκπαίδευση. Αυτός ο τύπος τουρισμού συνδέεται με ελάχιστη ανάπτυξη υποδομών και παρεμβάσεις μικρής κλίμακας σε περιοχές με συνήθως έντονο έλεγχο και περιοριστική διαχείριση.
Τα θέματα φέρουσας ικανότητας αφορούν τον αριθμό των τουριστών, τις ροές των επισκεπτών και τα χωρικά πρότυπα συγκέντρωσης διασποράς σε σχέση με την προστασία της φύσης και τη λειτουργία των οικοσυστημάτων αλλά και την ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών.
- **Αγροτικές περιοχές:** ο τουρισμός στις αγροτικές περιοχές καλύπτει ένα ευρύ φάσμα σκοπών (κινήτρων) και συνδέεται συνήθως με την επίσκεψη σε περιοχές ιδιαίτερου κάλλους, με την παραμονή στην φύση, με δραστηριότητες χαμηλής έντασης αλλά ευρέως διασκορπισμένες γύρω από αγροτικές κοινότητες χαμηλής πυκνότητας, συχνά απομακρυσμένες. Σε ορισμένες περιοχές ο αγροτουρισμός εμπίπτει σε αυτή την κατηγορία. Τα θέματα φέρουσας ικανότητας περιλαμβάνουν ερωτήματα σχετικά με τις ροές επισκεπτών, τις επιπτώσεις στις αγροτικές οικονομίες, τα χωρικά πρότυπα ροών επισκεπτών κλπ.
- **Ορεινά θέρετρα:** Είναι πιθανό να μοιάζουν με την κατηγορία εντατικής ανάπτυξης, μαζικού τουρισμού, συχνά με επίκεντρο τα χειμερινά αθλήματα.
Τα ζητήματα φέρουσας ικανότητας περιλαμβάνουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις από υποδομές μεγάλης κλίμακας ή δρόμους πρόσβασης στα φυσικά οικοσυστήματα, αλλαγή του μικροκλίματος από τεχνητό χιόνι, απώλειες της φυτοκάλυψης και διάβρωση του εδάφους, υποβάθμιση του τοπίου, αλλά και συμφόρηση των εγκαταστάσεων και διαχείριση των αποβλήτων.
- **Ιστορικοί οικισμοί και πόλεις:** Ο τουρισμός προσελκύεται από τις ιστορικές πόλεις λόγω της κτιστής πολιτιστικής κληρονομιάς, των αστικών ανέσεων, του τρόπου ζωής και των πολιτιστικών παραδόσεων, των πολιτιστικών εκδηλώσεων κλπ. Στην κατηγορία αυτή μπορεί να υπάρχουν διάφοροι τύποι τουρισμού. Ο κυρίαρχος τύπος είναι ο μαζικός

τουρισμός που σχετίζεται με μεγάλο βαθμό επισκεπτών με επίκεντρο τα μνημεία, τα μουσεία κλπ. Συχνά μικρής διαμονής (ακόμη και καθημερινές επισκέψεις).

Τα ζητήματα φέρουσας ικανότητας επικεντρώνονται στη συμφόρηση των εγκαταστάσεων, την κυκλοφορία, την αλλαγή των χρήσεων γης στις πόλεις, τη διαχείριση των αποβλήτων κλπ. Στο άλλο άκρο του φάσματος, σε ορισμένες άλλες περιπτώσεις, ο τουρισμός σε ιστορικούς οικισμούς θα μπορούσε να είναι περισσότερο επιλεκτικού τύπου και να συνδέεται με μικρές ομάδες επισκεπτών, χαμηλές πιέσεις για ανάπτυξη, οπότε τα ζητήματα της φέρουσας ικανότητας θα μπορούσαν να περιοριστούν στην αλλαγή του αστικού ιστού.

Αν και κάθε πλαίσιο έχει μοναδική προέλευση, έχουν κοινά χαρακτηριστικά και θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως διαφορετικές πτυχές μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής παρακολούθησης και διαχείρισης, δεδομένου ότι κάθε ένα από αυτά μπορεί να έχει θέση σε διαφορετικές πιθανές εφαρμογές υπό τις κατάλληλες συνθήκες (KOSTOPOULOU & KYRITSIS, 2006). Το βασικό σημείο όλων αυτών των προσεγγίσεων είναι να καταστεί ο τουρισμός βιώσιμος σε ισορροπία με άλλες οικονομικές δραστηριότητες, χωρίς να γίνεται υπερβολική χρήση των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων, όταν εξετάζεται μακροπρόθεσμα. Έτσι, είναι σημαντικό για τους σχεδιαστές προστατευόμενων περιοχών και τουριστικών περιοχών γενικότερα να γνωρίζουν αν η διαδικασία τουριστικής ανάπτυξης βαίνει προς ή από την αειφορία, ένα ερώτημα το οποίο θα απαντηθεί σε επόμενο κεφάλαιο.

Γενικότερα, για να λυθούν και να μετρηθούν όλα αυτά τα προβλήματα χρειάζεται να αναφερθούν οι μετρήσεις της φέρουσας ικανότητας. Στο επόμενο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά για τις μετρήσεις της φέρουσας ικανότητας, τους τύπους αυτής και τους δείκτες της, τα οποία θα απαντήσουν πολλά ερωτήματα.

Κεφάλαιο 2: Δείκτες και μετρήσεις φέρουσας ικανότητας

2.1 Δείκτες

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας εκφράζει στην απλούστερη μορφή της την ιδανική σχέση μεταξύ του αριθμού των ανθρώπων σε έναν χώρο και των διαθέσιμων πόρων για την συντήρησή τους. Είναι συνεπώς απαραίτητο να καθοριστούν δείκτες με τους οποίους θα μετράται το ιδανικό φορτίο που μπορεί να αντέξει ο χώρος, εν προκειμένω ο μέγιστος αριθμός τουριστών που μπορεί να απορροφήσει ένας χώρος, χωρίς όμως να υποβαθμιστεί η ποιότητα της εμπειρίας του επισκέπτη και χωρίς να έχει σοβαρές συνέπειες για την οικολογία και τις κοινωνικό-οικονομικές του δομές. Οι παραδοσιακοί προορισμοί, αυτοί, δηλαδή, που έχουν μαζικό τουρισμό, είναι δύσκολο να συγκριθούν με τους νέους προορισμούς, αυτούς που προσφέρουν νέες μορφές τουρισμού. Επομένως, ο βαθμός με τον οποίο οι δείκτες αυτοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην πράξη είναι περιορισμένος. Στην περίπτωση όμως, που εφαρμόζονται οι δείκτες πρέπει να μετράται προσεκτικά η αξιοπιστία τους και να λαμβάνεται μέριμνα για την επιλογή του σωστού συνδυασμού. Για τον σκοπό αυτό, μπορούν να καθοριστούν κάποιες σχέσεις και αναλογίες. Μερικές θα είναι απλές, όπως ο αριθμός των καταλυμάτων ανά 1000 κατοίκους, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων ανά 100 κατοίκους, η τουριστική πυκνότητα κ.α., ενώ κάποιες θα είναι πιο σύνθετες όπως το ποσοστό της τουριστικής λειτουργίας. Σε όλες τις περιπτώσεις είναι σημαντικό να κατηγοριοποιείται ο χώρος στον οποίο θα εφαρμοστούν τέτοια μέτρα.

Για να απαντηθεί αν η τουριστική ανάπτυξη βαίνει προς ή από την αειφορία χρειάζονται δείκτες που να μετρούν τους τρεις βασικούς τομείς της αειφορίας: τον περιβαλλοντικό, τον κοινωνικό και τον οικονομικό. Εκτεταμένη έρευνα έχει διεξαχθεί σχετικά με τους δείκτες των πόρων και των κοινωνικών συνθηκών, όπως αυτές επηρεάζονται από τους επισκέπτες των φυσικών περιοχών, προκειμένου να βοηθήσουν στη μετάφραση των στόχων στην πραγματικότητα, καθώς και να καθοδηγήσουν την επιλογή του τι θα παρακολουθείται και σε σχέση με ποια πρότυπα. Οι δείκτες την φέρουσας ικανότητας του τουρισμού έχουν επομένως γίνει αναπόσπαστο μέρος των πλαισίων διαχείρισης των περισσότερων προστατευόμενων περιοχών (KOSTOPOULOU & KYRITSIS, 2006).

Οι δείκτες, επιπλέον, παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες για τον καθορισμό και την εφαρμογή της ΤCC. Σε αρκετές περιπτώσεις ένα βασικό σύνολο δεικτών, που αντικατοπτρίζουν τις πιέσεις και την κατάσταση των βασικών παραγόντων (π.χ. ενδημικά και απειλούμενα είδη), έχει χρησιμοποιηθεί ως τρόπος παρακολούθησης της κατάστασης του συστήματος και του εντοπισμού της παραβίασης των ορίων της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού. Οι αλλαγές θα μπορούσαν να καθοδηγήσουν τον προσδιορισμό των ορίων φέρουσας ικανότητας, τα οποία δεν είναι απαραίτητο να έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων. Οι επιπτώσεις της μέτρησης του δείκτη πρέπει να εξεταστούν σε σχέση με τους στόχους που έχουν καθοριστεί και την ευαισθησία των υπό μελέτη περιοχών. Η χρήση των δεικτών ως μέσο για τον εντοπισμό και τον καθορισμό των ορίων της ΤCC είναι μια απλούστερη και πιο ευέλικτη προσέγγιση. Θα μπορούσε επίσης να είναι αποτελεσματική βραχυπρόθεσμα, επιτρέποντας στους διαχειριστές να αντιμετωπίσουν τις αυξανόμενες πιέσεις από την τουριστική ανάπτυξη. Αυτού του είδους η προσέγγιση έχει παρατηρηθεί στις περιπτώσεις φυσικών πάρκων και γενικά περιοχών με υψηλή οικολογική αξία. Συμπερασματικά, οι δείκτες είναι απαραίτητοι, αλλά όχι οι μόνοι δομικοί λίθοι για τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης.

Τα ζητήματα της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού αφορούν τον αριθμό των τουριστών, τις ροές των επισκεπτών και τις χωρικές συνθήκες συγκέντρωσης/διασποράς σε σχέση με την προστασία της φύσης και τη λειτουργία των οικοσυστημάτων, αλλά και την ποιότητα της εμπειρίας των επισκεπτών (Coccossis & Mexas, 2004). Η εφαρμογή της TCC μπορεί να υποβοηθηθεί, να καθοδηγήσει και να παρακολουθηθεί, με ένα συνεκτικό σύνολο δεικτών βιώσιμου τουρισμού που στοχεύουν στην περιγραφή των πιέσεων που ασκούνται, της κατάστασης του συστήματος και των επιπτώσεων από την τουριστική ανάπτυξη. Υπάρχουν πολλές ιδέες και ορισμοί σχετικά με το τι είναι ή πρέπει να είναι ένας δείκτης. Ο Hart (1997) περιγράφει έναν δείκτη ως «κάτι που σε βοηθά να καταλάβεις που βρίσκεσαι, προς τα που πηγαίνεις και πόσο μακριά βρίσκεσαι από εκεί που θέλεις να είσαι». Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) χαρακτηρίζει τους δείκτες ως «μια προσέγγιση της αλήθειας και όχι μία εικόνα της πραγματικότητας». Σύμφωνα με τον ΕΟΠ οι δείκτες παρουσιάζουν πληροφορίες που προκύπτουν από την ανάλυση των ακατέργαστων δεδομένων και άλλων βασικών πληροφοριών και επομένως μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εκφράσουν την κατάσταση πολύπλοκων συστημάτων, συμπυκνώνοντας το πολύπλοκο σε ένα διαχειρίσιμο και κατανοητό περιεχόμενο. Οι δείκτες βιώσιμου τουρισμού έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν αξιόπιστα δεδομένα και πληροφορίες σχετικά με τις περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης, διευκολύνοντας, έτσι, την υπεύθυνη λήψη αποφάσεων. Οι δείκτες βιώσιμου τουρισμού, που προσδιορίζουν συγκεκριμένες σχέσεις αιτίου/αποτελέσματος μεταξύ του τουρισμού και του περιβάλλοντος, είναι ολοένα και περισσότερο άμεσα χρήσιμοι για τους διαχειριστές που είναι υπεύθυνοι για συγκεκριμένους τουριστικούς προορισμούς, όπως για παράδειγμα οι διαχειριστές εθνικών πάρκων, οι ιδιοκτήτες θέρετρων ή τα μέλη των τοπικών κοινοτήτων που ενδιαφέρονται για τη διατήρηση των βασικών στοιχείων που προσελκύουν τουρίστες στην περιοχή τους. Ένα σύνολο δεικτών που μετρούν την φέρουσα ικανότητα σε συγκεκριμένους προορισμούς ή περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας, μπορεί να βοηθήσει τους σχεδιαστές και τους διαχειριστές του τουρισμού να εντοπίσουν τα όρια και τις ευκαιρίες και, ως εκ τούτου, να προβλέψουν και να αποτρέψουν ή να τροποποιήσουν τις τουριστικές δραστηριότητες που ενδέχεται να απειλήσουν τα βασικά περιβαλλοντικά στοιχεία (WTO, 1983). Παρά την αυξανόμενη ανησυχία για την ανάπτυξη και αξιοποίηση εργαλείων που θα μπορούσαν να διευκολύνουν τους υπεύθυνους σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων στις προσπάθειες τους να ελέγξουν την τουριστική ανάπτυξη, υπάρχει περιορισμένη εμπειρία όχι μόνο στην εφαρμογή της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού, αλλά και στην μέτρησή της (Coccossis & Mexas, 2004).

Οι δείκτες της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού μετρούν την ευπάθεια της περιοχής και εντοπίζουν τις αλλαγές στην ανθεκτικότητα της να υποστηρίξει μια ποικιλία τουριστικών δραστηριοτήτων. Συνήθως πρόκειται για μια σύνθετη μέτρηση της ποιότητας, της ποσότητας και της ευαισθησίας των περιβαλλοντικών στοιχείων του τόπου (π.χ έκταση δασικής κάλυψης, ποσότητα φυσικών περιοχών κλπ) και της ικανότητας των δομημένων κατασκευών. Ο γενικός στόχος αυτών των δεικτών είναι να εκτιμηθούν στα ασφαλή όρια του αριθμού των τουριστών που ασκούν τον συνηθέστερο φάσμα δραστηριοτήτων στην περιοχή.

Με βάση την επιστημονική βιβλιογραφία επί του θέματος, οι εκτιμήσεις για τη φέρουσα ικανότητα του τουρισμού περιστρέφονται γύρω από τρεις βασικές συνιστώσες ή διαστάσεις: φυσική – οικολογική, κοινωνικοδημογραφική και πολιτικοοικονομική (Coccossis & Mexas, 2004). Οι διαστάσεις αυτές αντικατοπτρίζουν επίσης το φάσμα των θεμάτων που εξετάζονται στην πράξη, δεδομένου ότι οι επιπτώσεις του τουρισμού σε μια περιοχή μπορούν να αναλυθούν με βάση τρεις

βασικούς άξονες: φυσικό περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές, συμπεριλαμβανομένων των υποδομών), κοινωνικό (πληθυσμός και κοινωνική δομή και δυναμική) και οικονομικό (συμπεριλαμβανομένων των θεσμικών και οργανωτικών). Ακολουθώντας αυτούς τους άξονες, οι Coccossis και Mexa (2004) προτείνουν τρεις τύπους δεικτών (Coccossis & Mexa, 2004):

- Φυσικοί-οικολογικοί δείκτες (φυσικό περιβάλλον και βιοποικιλότητα, ποιότητα αέρα, ηχορύπανση, ενέργεια, νερό, απόβλητα, πολιτιστική κληρονομιά, τουριστικές υποδομές, γη, τοπίο, μεταφορές και κινητικότητα).
- Κοινωνικοδημογραφικοί δείκτες (δημογραφία, τουριστικές ροές, απασχόληση, κοινωνική συμπεριφορά, υγεία και ασφάλεια, ψυχολογικά θέματα).
- Πολιτικοοικονομικοί δείκτες (Τουριστικά έσοδα και επενδύσεις, απασχόληση, δημόσιες δαπάνες και έσοδα, πολιτική για την τουριστική ανάπτυξη).

Οι φυσικο-οικολογικοί δείκτες περιλαμβάνουν την τουριστική πίεση ή την πίεση αναψυχής ή την πίεση της περιοχής και τους δείκτες έντασης της χρήσης που μετρούν τα επίπεδα της πίεσης που ασκείται στην περιοχή από τους τουρίστες. Οι δείκτες πίεσης αναψυχής αναφέρονται στην πίεση που ασκούν οι ανθρώπινες δραστηριότητες στη βιοποικιλότητα, με ειδική αναφορά στους ακόλουθους τύπους κινδύνων που συνδέονται με ορισμένες τουριστικές πρακτικές: καταπόνηση της χωρητικότητας των υποδομών με υπερπληθυσμό, ρύπανση του αέρα, του νερού και του εδάφους, υπερβολική χρήση των φυσικών πόρων, δημιουργία θορύβου και οχλήσεων, αλλαγή του πολιτιστικού χαρακτήρα των κοινοτήτων υποδοχής, όπως ένταση χρήσης, άγχος, διαχείριση αποβλήτων. Αποτελούνται από τους ακόλουθους παράγοντες: αριθμός τουριστών, είδος δραστηριότητας, συχνότητα δραστηριότητας, ένταση/συγκέντρωση χρήσης.

Οι δείκτες που δημιουργούνται είναι μέτρα της πίεσης που ασκείται στο σύστημα από μια σειρά δραστηριοτήτων- αν ο αριθμός αυξηθεί, θεωρείται ότι έχει αυξηθεί και η πίεση στο σύστημα, επηρεάζοντας έτσι δυνητικά αρνητικά το περιβάλλον της περιοχής ή/και τις τουριστικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή. Μεταξύ αυτών των δεικτών, ο δείκτης έντασης της χρήσης αναψυχής (WTO 1993,1997) ή ο δείκτης υπερπληθυσμού των οικοσυστημάτων (Coccossis and Mexa 2004), δηλαδή ο αριθμός των επισκεπτών ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο σε φυσικές προστατευόμενες περιοχές, μετρά τα πιθανά επίπεδα υπερκατανάλωσης των πόρων. Θεωρείται προληπτικός δείκτης (Porona 2003) που βοηθά στον εντοπισμό και την πρόληψη προβλημάτων, χρησιμοποιείται για να δείξει τη συμμόρφωση με το επίπεδο φόρτισης των περιοχών αναψυχής (η απειλή υπέρβασης της φέρουσας ικανότητας της περιοχής). Δείχνει πώς κατανέμονται οι τουρίστες στην επικράτεια κατά μέσο όρο, και δίνει επίσης μια γενική ένδειξη των πιέσεων στη χρήση γης λόγω του τουρισμού, σε σχέση με μια περίοδο αναφοράς (για παράδειγμα το έτος).

Ωστόσο, ο δείκτης αυτός εκφράζει μια μέση τιμή που δεν μπορεί να περιγράψει τυχόν αποκλίσεις στις επισκέψεις που μπορεί να χαρακτηρίζουν υποπεριοχές της φυσικής προστατευόμενης περιοχής. Οι διαχειριστές των πάρκων χρησιμοποιούν την οριοθέτηση των ζωνών ως ρυθμιστικό εργαλείο διαχείρισης για την εφαρμογή της Φέρουσας Ικανότητας Τουρισμού στις προστατευόμενες περιοχές, δεδομένου ότι το ειδικό καθεστώς των περιοχών αυτών επιτρέπει τον καθορισμό και την οριοθέτηση ζωνών όπου επιβάλλονται προστασία, διατήρηση και περιορισμοί στις διάφορες χρήσεις. Μια τυπική διαίρεση σε ζώνες είναι η ακόλουθη (Coccossis & Mexa, 2004):

Ζώνη Α: Πιο πολύτιμη και ευάλωτη, όπου η είσοδος επιτρέπεται μόνο σε εξουσιοδοτημένες επιστημονικές ομάδες- Ζώνη Β: Πολύ ευαίσθητη, όπου επιτρέπονται μόνο συνοδευόμενες επισκέψεις σε μικρές ομάδες- Ζώνη Γ: Σημαντικό φυσικό ενδιαφέρον, όπου επιτρέπονται ορισμένες παραδοσιακές και τουριστικές δραστηριότητες και η πρόσβαση με αυτοκίνητα είναι περιορισμένη- Ζώνη Δ: Ήπια ανάπτυξη και ρυθμιστική ζώνη, όπου παρέχονται τουριστικές και επισκεπτικές εγκαταστάσεις, επιτρέπεται η πρόσβαση και η στάθμευση αυτοκινήτων και συμβατές δραστηριότητες. Οι υπάρχουσες υποδομές σε συνδυασμό με τις προτιμήσεις των επισκεπτών να επικεντρωθούν σε ορισμένες περιοχές δημιουργούν συνήθως μια άνιση χωρική κατανομή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στις προστατευόμενες περιοχές. Ως εκ τούτου, η φέρουσα ικανότητα τουρισμού μπορεί να ποικίλλει μεταξύ των διαφόρων τμημάτων μιας περιοχής (π.χ. πρόσθετη τουριστική πίεση σε διάφορες υποπεριοχές εντός οικολογικά ευαίσθητων περιοχών). Οι διαχειριστές και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να καθορίσουν ποια είναι τα διάφορα κατώτατα όρια σε διάφορες υποπεριοχές για πτυχές όπως: υπερπληθυσμός (ποσοτικά και ποιοτικά), θόρυβος, παρουσία ανθρώπινων υποδομών και μη αναστρέψιμη βλάβη της περιοχής. Η πρόσθετη πίεση, η οποία μπορεί να υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της υποπεριοχής, δεν μπορεί να μετρηθεί με τους συνήθως χρησιμοποιούμενους δείκτες τουριστικής πίεσης, δεδομένου ότι αυτοί αντιπροσωπεύουν ένα μέσο όρο για ολόκληρη την περιοχή (π.χ. αριθμός επισκεπτών ανά km²). Κατά συνέπεια, οι δείκτες που χρησιμοποιούνται συνήθως δεν μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμοι για την απεικόνιση της φέρουσας ικανότητας μιας εξαιρετικά ευαίσθητης υποπεριοχής ενός εθνικού πάρκου. Προκειμένου να γίνει μια εις βάθος μελέτη των διαφόρων υποπεριοχών ανάλογα με τον "τουριστικό" τους βαθμό, απαιτείται η αύξηση των κλιμάκων εφαρμογής του δείκτη. Όσον αφορά τον δείκτη "Πίεση αναφυχής", ο οποίος μετρά την ένταση της χρήσης, θα πρέπει να προσδιορίσουμε την εξέλιξη της χωρικής κατανομής του επισκεπτόμενου πληθυσμού.

Στους ακόλουθους πίνακες (1 έως 3) παρουσιάζονται τα κύρια θέματα/θεματικές περιοχές (π.χ. απασχόληση, δημογραφία) που εξετάζονται από τους δείκτες.

PHYSICAL-ECOLOGICAL INDICATORS						
THEMATIC AREAS	Coastal area	Islands	Protected areas	Rural areas	Mountain resorts	Urban, historic
Natural environment and biodiversity	H	H	H	H	H	
Air Quality			H			H
Noise Pollution			H		H	H
Energy		H				
Water	H	H	H		H	H
Waste	H	H		H	H	H
Cultural heritage	H	H	H	H	H	H
Tourist infrastructure	H	H	H	H	H	H
Land	H	H	H		H	H
Landscape	H	H		H	H	
Transport and mobility					H	H

H = High priority

Εικόνα 1: Φυσικό-οικολογικός δείκτης

SOCIO-DEMOGRAPHIC INDICATORS						
THEMATIC AREAS	Coastal area	Islands	Protected areas	Rural areas	Mountain resorts	Urban, historic
Demography		H	H	H	H	
Tourist flows	H	H	H		H	H
Employment	H	H		H	H	
Social behaviour		H		H	H	
Health and safety	H	H		H		H
Psychological issues	H		H	H	H	

H = High priority

Εικόνα 2: Κοινωνικο-δημογραφικός δείκτης

POLITICAL-ECONOMIC INDICATORS						
THEMATIC AREAS	Coastal area	Islands	Protected areas	Rural areas	Mountain resorts	Urban, historic
Tourism earnings and investments	H	H		H	H	H
Employment	H	H		H	H	
Public expenditure and revenue	H	H		H	H	H
Policy for tourism development	H	H	H	H	H	H

H = High priority

Εικόνα 3: Πολιτικο-οικονομικός δείκτης

Κάθε ένας από τους θεματικούς τομείς μπορεί να αντιπροσωπεύεται από περισσότερους από έναν δείκτες. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να αναπτυχθούν/χρησιμοποιηθούν δείκτες για τη μέτρηση των πιέσεων και των τάσεων, της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος και των πόρων, των επιπτώσεων και των συνεπειών, της αποτελεσματικότητας των διαχειριστικών προσπαθειών και των δράσεων που εφαρμόζονται.

Οι δείκτες βιώσιμου τουρισμού συνδέονται άμεσα με τον ορισμό και την εφαρμογή της ΤCC. Στόχος τους είναι να περιγράψουν τη γενική σχέση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, τις επιπτώσεις των περιβαλλοντικών παραγόντων στον τουρισμό, τις επιπτώσεις της τουριστικής βιομηχανίας στο περιβάλλον και τις απαντήσεις που απαιτούνται για την προώθηση και τη διασφάλιση μιας πιο βιώσιμης ανάπτυξης του τουρισμού και των δραστηριοτήτων αναψυχής. Οι δείκτες βιωσιμότητας είναι επίσης χρήσιμοι, καθώς παρέχουν μία συνολική ένδειξη της κατάστασης του συστήματος όσον αφορά τη βιωσιμότητα. Οι δείκτες φέρουσας ικανότητας τουρισμού στοχεύουν στην περιγραφή των πιέσεων που ασκούνται, της κατάστασης του συστήματος και των επιπτώσεων από την τουριστική ανάπτυξη. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή εξετάζονται μόνο οι βασικοί παράγοντες, τα προβλήματα κ.λπ.

Κατά την εξέταση της φέρουσας ικανότητας, οι τρεις συνιστώσες (φυσική οικολογική, κοινωνικοδημογραφική, πολιτικοοικονομική) αποκτούν διαφορετική βαρύτητα ή σημασία σε διαφορετικούς προορισμούς. Οι διαφορές αυτές απορρέουν από τον τύπο

(χαρακτηριστικά/ιδιαιτερότητες) του τόπου, τον τύπο ή τους τύπους τουρισμού που υπάρχουν και τη διασύνδεση τουρισμού/περιβάλλοντος. Τα τρία αυτά στοιχεία είναι σε κάποιο βαθμό αλληλένδετα (KOSTOPOULOU & KYRITSIS, 2006).

- Τα χαρακτηριστικά του τόπου παρέχουν βασική δομή για την ανάπτυξη του τουρισμού (Terkenli & Georgoula, 2021). Αυτά μπορούν να αποδειχθούν από την άποψη των τοπικών πόρων, της τρωτότητας των τοπικών φυσικών οικοσυστημάτων, του μεγέθους του πληθυσμού, της οικονομικής δομής, του πολιτισμού και της τοπικής κληρονομιάς (Terkenli & Georgoula, 2021). Σε κάποιο βαθμό τα χαρακτηριστικά ενός τόπου καθορίζουν την ανθεκτικότητά του στις πιέσεις του τουρισμού (Terkenli & Georgoula, 2021). Το μέγεθος, η δομή και ο δυναμισμός της τοπικής κοινωνίας, του πολιτισμού και της οικονομίας μπορεί να είναι σημαντικοί παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν την τοπική ικανότητα να αντιμετωπίσει τις πιέσεις και τις επιπτώσεις από τον τουρισμό (Terkenli & Georgoula, 2021).
- Το είδος του τουρισμού καθορίζει τα βασικά χαρακτηριστικά της τουριστικής συμπεριφοράς, σε κάποιο βαθμό, και καθορίζει τις σχέσεις τουρίστα/τοπικής κοινότητας, τουρισμού/τοπικής οικονομίας και τουριστικής ανάπτυξης/περιβαλλοντικής ποιότητας (Terkenli & Georgoula, 2021). Ο τύπος του τουρισμού μπορεί να εκφραστεί με βάση τα κίνητρα επίσκεψης ενός τόπου, τον τρόπο μετακίνησης και μεταφοράς, την συχνότητα – διάρκεια παραμονής και το εύρος δραστηριοτήτων των τουριστών (Terkenli & Georgoula, 2021). Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό να εξεταστούν οι διαφορές μεταξύ των τύπων τουριστών όσον αφορά τις προσδοκίες, τις στάσεις και τη συμπεριφορά, καθώς αυτές καθορίζουν τις πιέσεις και τις επιπτώσεις του τουρισμού σε έναν τόπο (Terkenli & Georgoula, 2021).
- Η αλληλεπίδραση τουρισμού/περιβάλλοντος είναι μια σύνθεση των δύο προηγούμενων παραγόντων κυρίως όσον αφορά τη μορφή και τον τύπο της τουριστικής ανάπτυξης (χωρικά πρότυπα), τη φάση σε ένα πλαίσιο κύκλου ζωής του τουρισμού, το επίπεδο των οργανωτικών και τεχνολογικών συστημάτων που χρησιμοποιούνται, το καθεστώς διαχείρισης (Lee, Hunter, & Chung, 2020). Η διασύνδεση τουρισμού/περιβάλλοντος εκφράζεται με τους περιορισμούς που προκύπτουν είτε από τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον είτε από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος του τουρισμού (Lee, Hunter, & Chung, 2020).

2.2 Μετρήσεις φέρουσας ικανότητας

Ο όρος "φέρουσα ικανότητα" ήταν μία από τις πρώτες προσπάθειες να καθοριστούν τα όρια της τουριστικής ανάπτυξης. Οι ανησυχίες για τις επιπτώσεις της τουριστικής βιομηχανίας προέκυψαν στην ακαδημαϊκή κοινότητα και τις πολιτικές κοινότητες (Kennell, 2016). Σε αντίθεση με τον αειφόρο τουρισμό, που επιδιώκει ενεργά να συνδέσει τον τοπικό με τον παγκόσμιο χώρο, οι μετρήσεις της φέρουσας ικανότητας επικεντρώνονται σε τοπικούς παράγοντες κατά την αξιολόγηση των ορίων της τουριστικής ανάπτυξης ή της τουριστικής χρήσης ενός πόρου, είτε πρόκειται για προορισμό, αξιοθέατο, είτε οποιαδήποτε άλλη χωρικά καθορισμένη μονάδα της τουριστικής βιομηχανίας (Kennell, 2016).

Γενικότερα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικές μέθοδοι για τον προσδιορισμό της τουριστικής φέρουσας ικανότητας, όπως ποσοτικές προσεγγίσεις που βασίζονται σε στατιστική ανάλυση και μαθηματικά μοντέλα ή ποιοτικές προσεγγίσεις που λαμβάνουν υπόψη την τοπική γνώση και τις αξίες της κοινότητας. Όλα αυτά, καθώς και οι τύποι φέρουσας ικανότητας που χρησιμοποιούνται θα αναλυθούν σε αυτό το κεφάλαιο.

Οι μετρήσεις της φέρουσας ικανότητας ήταν χρήσιμες για πρώτη φορά ως εργαλείο για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τα βέλτιστα ποσοστά αποθεματοποίησης στον τομέα της γεωργίας (Kennell, 2016). Η φέρουσα ικανότητα αποτέλεσε μία από τις πρώτες προσπάθειες για να καθοριστούν τα όρια της τουριστικής ανάπτυξης, καθώς αναδείχθηκαν ανησυχίες σχετικά με τις επιπτώσεις της τουριστικής βιομηχανίας στην ακαδημαϊκή κοινότητα και τις πολιτικές κοινότητες (Kennell, 2016). Σε αντίθεση με τον αειφόρο τουρισμό, ο οποίος επιδιώκει ενεργά τη σύνδεση του τοπικού με το παγκόσμιο, οι μετρήσεις της φέρουσας ικανότητας επικεντρώνονται σε τοπικούς παράγοντες κατά την αξιολόγηση των ορίων της τουριστικής ανάπτυξης ή της τουριστικής χρήσης ενός πόρου, είτε πρόκειται για προορισμό, αξιοθέατο ή οποιαδήποτε άλλη χωρικά καθορισμένη μονάδα τουριστικής βιομηχανίας (Kennell, 2016).

Δεν υπάρχει ένα ενιαίο μέτρο φέρουσας ικανότητας που να μπορεί να εφαρμοστεί ομοιόμορφα και ισότιμα σε όλους τους προορισμούς και τα αξιοθέατα, καθώς διαφέρουν ως προς τη μορφολογία και τη δομή τους. Στην πραγματικότητα, συνήθως χωρίζονται σε τουλάχιστον τέσσερα ή περισσότερα στοιχεία, όπως αναφέρθηκαν προηγουμένως (Kennell, 2016). Όλες οι μετρήσεις της φέρουσας ικανότητας εξαρτώνται από τον καθορισμό της μεταβλητής που θα μετρηθεί και το επίπεδο της αποδεκτής μεταβολής. Αυτή η προσέγγιση οδηγεί αναπόφευκτα σε μια ποικιλία των μέτρων φέρουσας ικανότητας για κάθε τουριστικό πόρο, προκαλώντας συγκεκριμένα προβλήματα σχετικά με το τι είναι αποδεκτό όσον αφορά την αλλαγή στην περιοχή και για ποιον. Παρόλο που τα ποσοτικά μέτρα φέρουσας ικανότητας επιδιώκουν να παρέχουν αντικειμενικές επιστημονικές μετρήσεις, στην πράξη βασίζονται σε υποκειμενικές χρήσεις (Kennell, 2016). Μια πιθανή προσέγγιση θα μπορούσε να είναι η εξέταση της έννοιας της φέρουσας ικανότητας μέσω του αριθμού των τουριστών, των τύπων τουρισμού και των δραστηριοτήτων τους.

Η εφαρμογή των μέτρων φέρουσας ικανότητας στην διαχείριση ενός τουριστικού προορισμού μπορεί να περιλαμβάνει τεχνικές διαχείρισης των επισκεπτών, όπως η βελτίωση της σήμανσης και η διαχείριση των τουριστικών ροών σε μια περιοχή, καθώς και η χρήση συστημάτων κρατήσεων και κρατήσεων γενικότερα. Μπορεί επίσης να εφαρμοστεί σε πιο στρατηγικά επίπεδα μέσω της πολιτικής και των κανονισμών που αφορούν την τουριστική ανάπτυξη (Kennell, 2016).

Ο πολλαπλασιασμός των μέτρων και των προοπτικών που δημιουργούνται κατά την εφαρμογή της φέρουσας ικανότητας οδήγησε στην ανάπτυξη εναλλακτικών μεθοδολογιών που ανταποκρίνονται ομοίως στην ανάγκη μέτρησης της αύξησης του τουρισμού και του μετριασμού των αρνητικών επιπτώσεών του. Ανάμεσα σε αυτές ξεχωρίζει το μοντέλο LAC (Mccool, Planning For Sustainable Nature Dependent Tourism Development, 1994), το οποίο, όπως και πολλές άλλες προσεγγίσεις μετά την φέρουσα ικανότητα, διαμορφώνεται ως μια τεχνική διαχείρισης στην οποία ζητείται η γνώμη των βασικών ενδιαφερόμενων μερών του τουρισμού για την διαχείριση ενός πόρου, προκειμένου να συμφωνηθούν οι αξίες και οι τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν για την διαχείρισή του. Σε αυτή τη συμβουλευτική διαδικασία, οι ενδιαφερόμενοι συμφωνούν για τους βασικούς δείκτες που θα χρησιμοποιηθούν για τη διαχείριση του τουριστικού πόρου και τα όρια πέρα από τα οποία η αλλαγή των δεικτών αυτών θα ήταν απαράδεκτη. Σε αντίθεση με τις προσεγγίσεις της

φέρουσας ικανότητας, οι τεχνικές αυτές θέτουν όρια σε σχέση με τις μεταβολές των βασικών δεικτών και όχι σε απόλυτους αριθμούς τουριστών.

Οι εκτιμήσεις για την φέρουσα ικανότητα περιστρέφονται γύρω από τρεις βασικές συνιστώσες ή διαστάσεις: φυσική οικολογική, κοινωνικοδημογραφική και πολιτικοοικονομική. Οι διαστάσεις αυτές αντικατοπτρίζουν, επίσης, το φάσμα των θεμάτων που εξετάζονται στην πράξη. Προφανώς, κατά την εξέταση της φέρουσας ικανότητας, οι τρεις συνιστώσες θα πρέπει να εξετάζονται με διαφορετική βαρύτητα (σημασία) σε διαφορετικούς προορισμούς. Οι διαφορές αυτές απορρέουν από τον τύπο (χαρακτηριστικά/ιδιότητες) του τόπου, τον τύπο ή τους τύπους τουρισμού που υπάρχουν (παράκτιος, προστατευόμενος, αγροτικός, ορεινός, ιστορικός) και τη σχέση τουρισμού/περιβάλλοντος. Ωστόσο, οι τρεις συνιστώσες είναι σε κάποιο βαθμό αλληλένδετες.

Ο Oksana Tokarchuk, ο Jacob Charles Barr και η Claudia Cozzio (2022) προχώρησαν σε μία βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με την εκτίμηση της τουριστικής φέρουσας ικανότητας στον αστικό ιστό. Σύμφωνα με αυτήν, μια σημειακή εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας μπορεί να ληφθεί με την κατασκευή καμπυλών νόρμας (Shelby & Heberlein, 1987). Μια κανονική καμπύλη αντιστοιχεί σε κανονιστικά πρότυπα που έχουν οι τουρίστες για τον αποδεκτό συνωστισμό. Για τη δημιουργία μιας καμπύλης προτύπων, οι ερευνητές αντιπαραθέτουν στους τουρίστες ένα σύνολο υποθετικών σεναρίων που αντιπροσωπεύουν προορισμούς με διαφορετικά επίπεδα συνωστισμού. Οι τουρίστες που συμμετείχαν στην έρευνα καλούνται να αξιολογήσουν κάθε σκηνικό σε σχέση με την αποδοχή του απεικονιζόμενου συνωστισμού, από το πολύ αποδεκτό έως το πολύ μη αποδεκτό. Η κανονική καμπύλη αντιπροσωπεύει τις μέσες αξιολογήσεις αποδοχής. Το υψηλότερο σημείο αυτής της καμπύλης αντιστοιχεί σε μια επιθυμητή κατάσταση. Το εύρος των τιμών πάνω από το μηδενικό σημείο αποδοχής αντιστοιχεί σε αποδεκτές συνθήκες. Η φέρουσα ικανότητα σε αυτήν την ανάδειξη ισούται με την ελάχιστη αποδεκτή κατάσταση. Είναι η τιμή του συνωστισμού στην οποία η αποδοχή αντιστοιχεί στο μηδέν (ούτε θετική, ούτε αρνητική). Ενώ, οι πρώτες μελέτες που βασίστηκαν σε αφηγηματικές περιγραφές των συνθηκών συνωστισμού, πρόσφατες μελέτες έχουν εφαρμόσει οπτικές αναπαραστάσεις του συνωστισμού.

Επιπλέον, η αντίληψη του συνωστισμού και η ανεκτικότητα απέναντι στον συνωστισμό εξαρτώνται από ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (Vaske & Shelby, 2008). Οι περισσότερες έρευνες σχετικά με τον συνωστισμό έχουν διεξαχθεί σε φυσικά πάρκα και προστατευόμενες περιοχές. Σε αυτά τα περιβάλλοντα, οι τουρίστες θέλουν να απολαύσουν την φύση. Κατά συνέπεια, η προτιμώμενη κατάσταση που παρατηρείται σε αυτές τις μελέτες είναι ο μηδενικός συνωστισμός με αυστηρά αρνητική καμπύλη νόρμας (Vaske & Shelby, 2008). Ωστόσο, οι καμπύλες νόρμας που προκλήθηκαν σε αστικά περιβάλλοντα μπορεί να αποκαλύψουν ένα διαφορετικό μοτίβο. Για παράδειγμα, οι επισκέπτες ιστορικών κέντρων στη μελέτη των Jackobsen et al. (2019) επέδειξαν θετική αξιολόγηση του συνωστισμού. Οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πόλη που αναλύθηκε δεν έφτασε στο βέλτιστο σημείο της καμπύλης συνωστισμού σε σχήμα ανεστραμμένου U.

Η μεταβλητότητα των επιμέρους καμπυλών κανονικότητας που παρατηρείται στη βιβλιογραφία υποδηλώνει ότι το περιορισμένο μέγεθος των υφιστάμενων μελετών, καθώς και στη συλλογή δεδομένων κατά τη διάρκεια περιορισμένης περιόδου, αποτελούν σοβαρές προκλήσεις για την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων που προκύπτουν (Vaske & Shelby, 2008). Στην συγκεκριμένη μελέτη αποσκοπούσαν στην ανάπτυξη μιας εναλλακτικής προσέγγισης για την μέτρηση της φέρουσας ικανότητας των προορισμών για τουρίστες. Πρότειναν μια μεθοδολογία που βασίζεται

σε εκτεταμένα δεδομένα ανάλυσης, τα οποία παρέχουν μια σημειακή εκτίμηση των ορίων ανοχής των τουριστών στον συνωστισμό. Με αυτή την προσέγγιση, μπορεί να αναλυθεί ένα μεγαλύτερο δείγμα τουριστών. Επιπλέον, η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνει αξιολογήσεις τουριστών που επισκέπτονται τον προορισμό σε διαφορετικές περιόδους. Έτσι, η φέρουσα ικανότητα εκτιμάται με βάση την πραγματική αξιολόγηση των τουριστών που επισκέφθηκαν τον προορισμό σε άλλες χρονικές στιγμές αντιμετωπίζοντας διαφορετικά επίπεδα συνωστισμού. Κατά συνέπεια, βασίζεται σε αντικειμενικές αξιολογήσεις επιπέδου συνωστισμού από τους τουρίστες, σε αντίθεση με τις υποθετικές αξιολογήσεις που πραγματοποιούνται με την τακτική αξιολόγηση μιας καμπύλης προτύπων.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι υπολογισμού της φέρουσας ικανότητας. Για τους σκοπούς του τουρισμού, εφαρμόζονται δύο απλά μοντέλα: το μοντέλο του Boullon (1985) μαθηματικό μοντέλο φέρουσας ικανότητας και το μοντέλο LAC. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε το ένα είτε και τα δύο ανάλογα με την κατάσταση της οικοτουριστικής περιοχής, τις τουριστικές δραστηριότητες και τις υπηρεσίες που προσφέρονται, καθώς και το σκοπό για τον οποίο η φέρουσα χωρητικότητα εφαρμόζεται. Στην συνέχεια παρατίθενται οι δύο αυτοί τρόποι μέτρησης της φέρουσας ικανότητας, όπως τις ανέλυσε ο Lope E. Calanog σε έρευνά του με τίτλο «Εγχειρίδιο υπολογισμού της φέρουσας ικανότητας οικοτουριστικών περιοχών σε προστατευόμενες περιοχές» (Calanog, 2015).

Μαθηματικό μοντέλο φέρουσας ικανότητας του Boullon (BCCMM)

Στο BCCMM, η πρόκληση είναι πώς να προσδιοριστεί το πρότυπο της απαίτησης του επισκέπτη. Η τυπική απαίτηση μπορεί να έχει τη μορφή χρόνου, χώρου, υλικών, ψυχολογικών, οικολογικών και άλλων αναγκών του επισκέπτη (π.χ. πόση έκταση χρειάζεται για κολύμπι, ψαροντούφεκο, καταδύσεις κ.λπ. που μπορεί να εκφραστεί σε m²).

Τα πρότυπα μπορούν να αντληθούν από τη δευτερογενή βιβλιογραφία, όπως δημοσιεύσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού. Για παράδειγμα, οι τυπικές απαιτήσεις χώρου σε παραθαλάσσιες περιοχές είναι:

- 1,7 τ.μ./άτομο στις Κάτω Χώρες
- 3,0 τ.μ./άτομο στα Ισπανικά θέρετρα
- 30,0 τ.μ./άτομο στις τροπικές περιοχές

Μια άλλη προσέγγιση για τον προσδιορισμό του προτύπου είναι μέσω έρευνας ή προσωπικών συνεντεύξεων με τους επισκέπτες. Κατά τον τρόπο αυτό, θα πρέπει να εξεταστούν ορισμένοι παράγοντες. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

1. Ψυχολογικές εκτιμήσεις:
 - Ομαδικός τουρισμός ή ατομικός
 - Λόγος προσέλευσης στην οικοτουριστική περιοχή – είδος επίσκεψης
 - Ψυχαγωγικές δραστηριότητες που προτιμούνται
 - Απαιτήσεις εγκαταστάσεων
 - Εξοπλισμός που φέρνεται στην τοποθεσία
 - Απαιτήσεις στάθμευσης για διάφορα οχήματα
2. Οικονομικές εκτιμήσεις:
 - Ημερήσιο ή μηνιαίο εισόδημα

- Ημρήσιες ή μηνιαίες δαπάνες (τροφή, ένδυση, εκπαίδευση, υγεία κλπ)
 - Συγκεκριμένο ποσό (στην άκρη) για τουριστικές δραστηριότητες
 - Κύρια/δευτερεύουσα πηγή εισοδήματος
 - Γενική κοινωνικο-οικονομική θέση στην ζωή (όπως πλούσιοι, μεσαία τάξη, φτωχοί)
3. Κοινωνικο-πολιτισμικές εκτιμήσεις
- Δημογραφικό προφίλ (ηλικία, φύλο, μορφωτικό επίπεδο, θρησκεία, εθνικότητα κλπ)
 - Αριθμός μελών οικογένειας/μέγεθος νοικοκυριού
 - Επάγγελμα/ενασχόληση
 - Οργανωτικός έλεγχος
 - Πεποηθήσεις και πρακτικές σχετικά με τις τουριστικές δραστηριότητες

Μόλις καθοριστεί το πρότυπο και άλλα σχετικά δεδομένα και πληροφορίες, ο υπολογισμός της μεταφοράς χωρητικότητας μπορεί να προχωρήσει. Στην BCCMM, η φέρουσα ικανότητα μετράται σε τρεις σταθμούς επίπεδα: βασική φέρουσα ικανότητα, δυναμική φέρουσα ικανότητα και πραγματική φέρουσα ικανότητα.

Πρώτο επίπεδο: Βασική φέρουσα ικανότητα (BCC)

Στην BCC, ο υπολογισμός γίνεται διαιρώντας το συνολικό μέγεθος μιας συγκεκριμένης περιοχής που χρησιμοποιείται από τους επισκέπτες με το μέσο ή πρότυπο μέγεθος/απαιτούμενο χώρο των επισκεπτών.

$$BCC = \frac{\text{Area used by visitors (i. e., in sq. m.)}}{\text{Average visitors' standard (i. e., in sq. m.)}}$$

Δεύτερο επίπεδο: Δυναμική Φέρουσα Ικανότητα (PCC)

Η PCC υπολογίζεται υπολογίζοντας πρώτα τον συντελεστή περιστροφής (RC) μιας συγκεκριμένης τουριστικής δραστηριότητας.

$$PCC = BCC \times RC$$

Όπου:

$$RC = \frac{\text{Total no. of hours a specific area is open for use}}{\text{Average no. of hours an area is used by visitors}}$$

Τρίτο επίπεδο: Πραγματική φέρουσα ικανότητα (RCC)

RCC είναι ο μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός χρήσης μιας περιοχής όταν οι περιοριστικοί (δηλ. διορθωτικοί) παράγοντες (Lf_1 , Lf_2 , ..., Lf_n) που προκύπτουν από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής (ή τα πρότυπα/ ανάγκες των επισκεπτών) έχουν εφαρμοστεί. Η RCC υπολογίζεται με την ενσωμάτωση των περιοριστικών παραγόντων που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια της συνεντεύξης και τις παρατηρήσεις στις τοποθεσίες.

$$RCC = PCC \times \frac{100 - Lf_1}{100} \times \frac{100 - Lf_2}{100} \times \frac{100 - Lf_3}{100} \times \frac{100 - Lf_n}{100}$$

$$Limiting\ Factors\ (Lf_{1,2,3,...n}) = \frac{M_{(a,b,c,...n)}}{MT} \times 100$$

όπου:

$M(a,b,c,...n)$ = οριακό μέγεθος του παράγοντα/μεταβλητής

MT = συνολικό μέγεθος του παράγοντα/μεταβλητής

Όριο αποδεκτής αλλαγής (LAC)

Η LAC αναπτύχθηκε ως εναλλακτική λύση στην πρακτική και τις εννοιολογικές αδυναμίες της φέρουσας ικανότητας. Το πλαίσιο της αναπτύχθηκε από τη δασική υπηρεσία των ΗΠΑ τη δεκαετία του 1980.

Βασίζεται στην ιδέα ότι αντί να θέτει ένα όριο για την αριθμό των επισκεπτών, η διαχείριση μιας οικοτουριστικής περιοχής θα πρέπει να βασίζεται στη συνεχή παρακολούθηση της περιοχής καθώς και των στόχων για τους οποίους δημιουργήθηκε η περιοχή. Η πρωταρχική έμφαση στην επιθυμητές μελλοντικές συνθήκες (πόρων, κοινωνικές και διαχειριστικές) για μια περιοχή και τις δράσεις που προβλέπονται για την προστασία ή την επίτευξη αυτών των συνθηκών, παρά στο πόση χρήση μπορεί να αντέξει μια τέτοια περιοχή.

Είναι πιθανό ότι με το πλαίσιο LAC, η φέρουσα ικανότητα μπορεί ακόμα να καθοριστεί, ενώ στο μοντέλο του Buollon, μπορεί να υπολογιστεί ο συγκεκριμένος αριθμός των επισκεπτών.

Η διαδικασία LAC περιλαμβάνει συχνά τη συμβολή του κοινού και την συμμετοχή του κοινού σε καίρια στάδια. Μετακινείται από τις γενικές περιγραφές σε συγκεκριμένες προδιαγραφές. Απαιτεί τον καθορισμό προτύπων και την παρακολούθηση των συνθηκών. Το επόμενο σχήμα δείχνει τα εννέα στάδια στην εφαρμογή της διαδικασίας LAC.

Εικόνα 4: Στάδια εφαρμογής της διαδικασίας LAC

Η διαδικασία των εννέα βημάτων της LAC:

Βήμα 1. Προσδιορισμός των ανησυχιών και των θεμάτων της περιοχής

Εκτός από τις νομικές κατευθυντήριες γραμμές και την οργανωτική πολιτική, η διαχείριση μιας περιοχής πρέπει να αντικατοπτρίζει τα ειδικά χαρακτηριστικά της περιοχής και τις αξίες της, ώστε να αξιολογηθεί ο ρόλος της περιοχής τόσο σε περιφερειακό όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Βήμα 2. Καθορισμός και περιγραφή των κατηγοριών ευκαιριών

Αυτές αντιπροσωπεύουν υπομονάδες της περιοχής όπου παρέχονται διαφορετικές συνθήκες, αυξάνοντας έτσι την ποικιλομορφία της περιοχής. Αυτό συνεπάγεται τον καθορισμό των βασικών: α) φυσικών χαρακτηριστικών που πρέπει να διατηρηθούν (αδιατάρακτο φυσικό περιβάλλον, όχι μόνιμη ανάπτυξη, απομακρυσμένη από την πρόσβαση, κ.λπ.) β) κοινωνικών χαρακτηριστικών (μοναξιά, απομόνωση, λίγες επαφές, αυτοδυναμία, πρόκληση, κ.λπ.) και γ) διαχειριστικών χαρακτηριστικών (ελαφριοί χειρισμοί, ελάχιστη διοικητική παρουσία, πρωτόγονα εργαλεία που χρησιμοποιούνται, βασίζονται περισσότερο σε στην πληροφόρηση και την εκπαίδευση παρά στην αστυνόμευση, κ.λπ.)

Βήμα 3. Επιλογή δεικτών των πόρων και των κοινωνικών συνθηκών που μπορούν να μετρηθούν ποσοτικά.

Βήμα 4. Καταγραφή των πόρων και των κοινωνικών συνθηκών

Τα βήματα 3 και 4 αποτελούν την καρδιά της LAC. Οι δείκτες μπορούν να μετρηθούν και δείχνουν αν οι επιθυμητοί πόροι και οι κοινωνικές συνθήκες μεταβάλλονται από την ανθρώπινη χρήση. Παραδείγματα είναι: εξωτικά φυτά, επηρεασμένες κατασκηνώσεις, κατεστραμμένη βλάστηση, σκουπίδια και ανθρώπινα απόβλητα, κ.λπ. Αυτοί οι δείκτες πρέπει να καταγράφονται και να χαρτογραφηθούν.

Βήμα 5. Καθορισμός προτύπων για κάθε δείκτη σε κάθε ευκαιρία κατηγορίας.

Αυτό συμβάλλει στη διασφάλιση του ρεαλισμού και επίσης αποσαφηνίζει τη φύση και την έκταση της διαχειριστικής δραστηριότητας που θα απαιτηθεί για την επίτευξη προτύπων.

Βήμα 6. Προσδιορισμός εναλλακτικών κατανομών της περιοχής μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών ευκαιριών, καθώς διαφορετικές κατανομές απαιτούν διαφορετικούς τύπους διαχείρισης.**Βήμα 7. Προσδιορισμός δράσεων για κάθε εναλλακτική λύση.**

Αυτό απαιτεί ανάλυση των διαφόρων δαπανών και οφελών κάθε εναλλακτικής λύσης, όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τις επιπτώσεις στους επισκέπτες, καθώς και το διοικητικό κόστος.

Βήμα 8. Αξιολόγηση και επιλογή μιας εναλλακτικής λύσης.

Η τελική επιλογή θα αντικατοπτρίζει την ανταπόκριση της εναλλακτικής λύσης στα ζητήματα και τις ανησυχίες που εντοπίστηκαν στο 1^ο βήμα και στις απαιτήσεις διαχείρισης που προσδιορίστηκαν στο 7^ο βήμα.

Τα βήματα 5 έως 8, που αποτελούν και αυτά μέρος της καρδιάς της LAC, παρέχουν το σημείο στο οποίο ένας δείκτης δείχνει αν η αλλαγή είναι αποδεκτή ή όχι. Καθορίζουν εναλλακτικές λύσεις και επανεξετάζουν/αξιολογούν αυτές τις εναλλακτικές λύσεις. Η υπέρβαση του προτύπου ενός δείκτη θα πρέπει να ενεργοποιεί μια διαχειριστική δράση. Ένας σημαντικός κανόνας διαχείρισης είναι "αν δεν είναι προβληματικό, μην το διορθώνεις!".

Για παράδειγμα, σε ένα παραθαλάσσιο θέρετρο που προορίζεται για κολύμπι, ο δείκτης θα μπορούσε να είναι το μολυσμένο περιβάλλον (δηλαδή, με τη μορφή: παρουσία κολοβακτηριδίων). Ως εκ τούτου, το πρότυπο για την χρήση αυτού είναι: 20 οργανισμοί/100ml (για περιοχή κολύμβησης). Σε περίπτωση που υπερβεί το πρότυπο, η διαχειριστική δράση που θα μπορούσε να εφαρμοστεί είναι είτε η χλωρίωση της παραλίας για 24 ώρες είτε το κλείσιμό της.

Βήμα 9. Εφαρμογή της επιλεγμένης εναλλακτικής λύσης και καθιέρωση παρακολούθησης – πρόγραμμα παρακολούθησης.

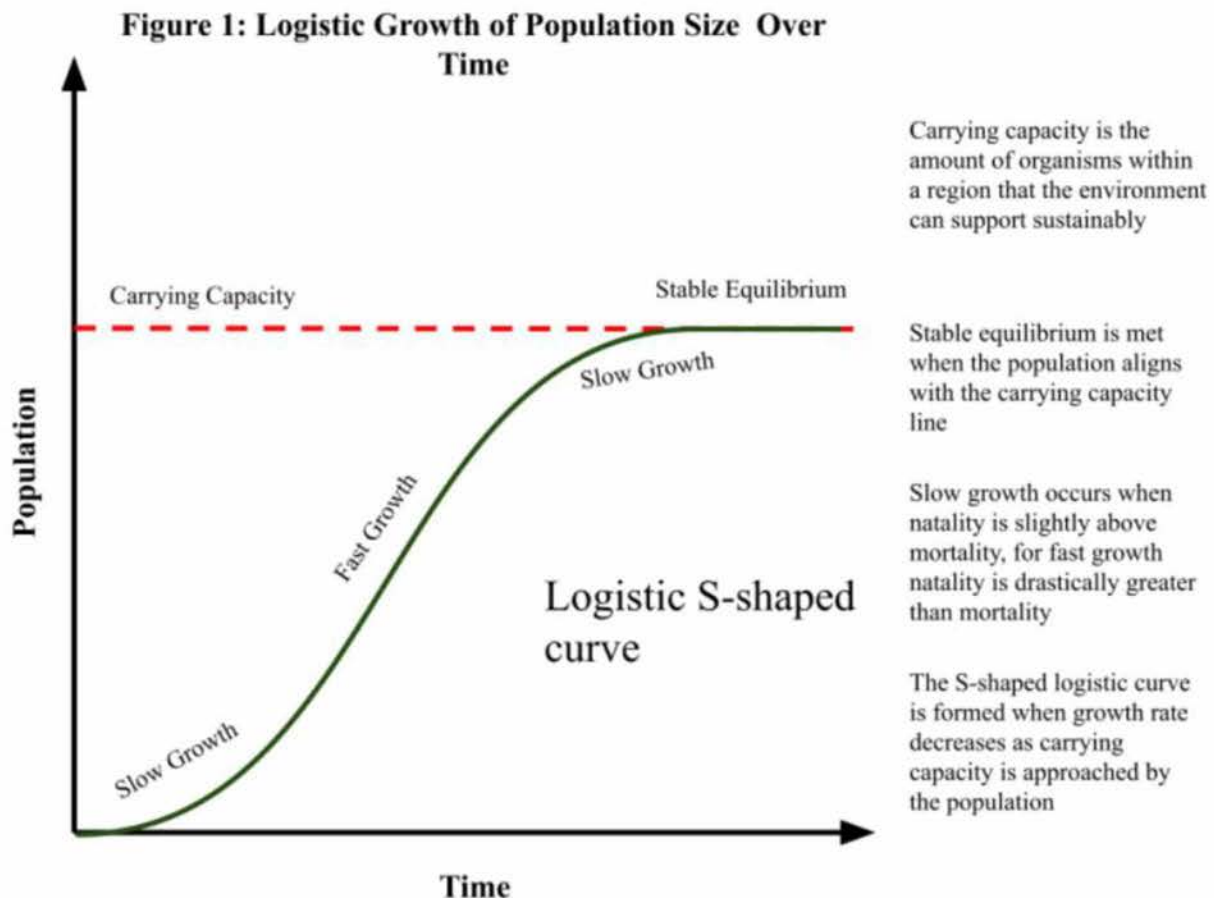
Η παρακολούθηση είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς παρέχει ανατροφοδότηση σχετικά με την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων διαχειριστικών δράσεων, προειδοποιεί τους διαχειριστές για την ανάγκη να εξετάσουν πιο αυστηρή εφαρμογή ή τη χρήση άλλων μέτρων.

Διάγραμμα για φέρουσα ικανότητα (Editors, 2022)

Η παρακάτω εικόνα δείχνει ένα παράδειγμα γραφήματος φέρουσας ικανότητας. Σε αυτή την περίπτωση, η φέρουσα ικανότητα (σύμβολο: K) για ένα βιολογικό είδος σημειώνεται με την κόκκινη διακεκομμένη οριζόντια γραμμή για να περιγράψει τον αριθμό των οργανισμών που το περιβάλλον μπορεί να υποστηρίξει βιώσιμα για ένα δεδομένο χρονικό διάστημα.

Η γραμμή αυτή συμπίπτει με την σταθερή ισορροπία, η οποία αναφέρεται στο μέγεθος του πληθυσμού που έχει φτάσει σε σταθερή κατάσταση, καθώς ευθυγραμμίζεται με την φέρουσα ικανότητα. Το σημείο αυτό υποδηλώνει τη μηδενική ανάπτυξη. Η ανάπτυξη απεικονίζεται σε σχήμα S (χαρακτηριστικό της λογιστικής ανάπτυξης). Η λογιστική ανάπτυξη σχήματος S σχηματίζεται όταν ο ρυθμός αύξησης είναι αρχικά αργός (φάση υστέρησης) και στην συνέχεια επιταχύνεται (εκθετική φάση). Στην συνέχεια, ο ρυθμός επιβραδύνεται και πάλι καθώς το μέγεθος του πληθυσμού φτάνει τη φέρουσα ικανότητα.

Εικόνα 5: Λογαριθμική καμπύλη σε σχήμα S

Πηγή: (Editors, 2022)

Στον πραγματικό κόσμο όμως, το μέγεθος του πληθυσμού τείνει να αυξάνεται και να βυθίζεται με ταλαντώσεις από την φέρουσα ικανότητα και όχι με μια επίπεδη γραμμή όπως απεικονίζεται στο γράφημα.

Για τον υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας (K), η εξίσωση για τη μεταβολή του πληθυσμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την εξαγωγή ενός τύπου για το K:

$$\frac{dN}{dt} = rN \left(\frac{1 - N}{K} \right)$$

Ο τύπος για τον υπολογισμό της μεταβολής του μεγέθους του πληθυσμού.

$$K = \frac{rN(1 - N)}{\frac{dN}{dt}}$$

Τύπος φέρουσας ικανότητας

Όπου:

- r είναι ο ενδογενής ρυθμός αύξησης.
- N είναι το μέγεθος του πληθυσμού
- dN/dt είναι η μεταβολή του μεγέθους του πληθυσμού
- K είναι η φέρουσα ικανότητα

Δυσκολίες στην μέτρηση της φέρουσας ικανότητας

Οι έννοιες της φέρουσας ικανότητας είναι πλέον γενικά αποδεκτές, αλλά οι δυσκολίες στην μέτρηση και τον ποσοτικό προσδιορισμό των ορίων έχουν περιορίσει τη χρήση της φέρουσας ικανότητας ως εργαλείο σχεδιασμού. Ορισμένοι παράγοντες, οι οποίοι προκαλούν αυτόν τον περιορισμό είναι (O'Reilly, 1986):

- Ότι τα αποδεκτά επίπεδα συνωστισμού μπορεί να διαφέρουν από κοινωνία σε κοινωνία,
- Ότι ορισμένοι τύποι αναπτύξεων απαιτούν υψηλότερες πυκνότητες από άλλους, ακόμη και αν τα ίδια, π.χ. παραλίες για χαλάρωση έναντι του τουρισμού και
- Η φυσική και περιβαλλοντική φέρουσα ικανότητα μπορεί να επηρεαστεί από τις τεχνικές διαχείρισης.

Ωστόσο, ορισμένα έργα έχουν χρησιμοποιήσει χρήσιμες μεθοδολογικές μελέτες, αυτές περιέχουν αεροφωτογραφίες και εν συνεχεία ερωτηματολόγια.

Η φέρουσα ικανότητα εξαρτάται από τους στόχους που καθορίζονται για κάθε ανάπτυξη. Συνεπώς ένα πάρκο που χρησιμοποιείται ως φυσικό καταφύγιο θα πρέπει να έχει χαμηλότερη πυκνότητα από το ίδιο πάρκο που χρησιμοποιείται ως λούνα-παρκ, έτσι, η επιθυμητή πυκνότητα σχετίζεται με τη χρήση στην οποία υποβάλλεται η ανάπτυξη, και εφόσον οι επισκέπτες περνούν καλά, η χωρητικότητα δεν μπορεί να ξεπεραστεί. Κατά την ανάπτυξη νέων έργων θα πρέπει να υιοθετούνται αναλύσεις κόστους – οφέλους για να διαπιστωθεί σε ποιο επίπεδο το έργο θα είναι οικονομικά βιώσιμο. Ακόμα και έτσι, τα περισσότερα θεματικά πάρκα λειτουργούν με ζημιά – το βασικό όφελος είναι το κοινωνικό όφελος για την περιοχή. Ωστόσο, πρέπει να υιοθετηθούν σωστά

επίπεδα φέρουσας ικανότητας για τη διατήρηση της οικονομικής, φυσικής, οικολογικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ισορροπίας εντός της κοινωνίας.

Ο όρος φέρουσα ικανότητα αφορά όχι μόνο τον μέγιστο αριθμό τουριστών ή τουριστικών καταλυμάτων που φαίνονται επιθυμητά σε μια δεδομένη στιγμή, αλλά και τους μέγιστους ρυθμούς ανάπτυξης πάνω από τους οποίους η ίδια η διαδικασία ανάπτυξης θα ήταν αδικαιολόγητα ενοχλητική (O'Reilly, 1986).

2.3 TCC ως μέρος μιας διαδικασίας σχεδιασμού

Σε γενικές γραμμές υπάρχει περιορισμένη εμπειρία από την εφαρμογή της φέρουσας ικανότητας στη διαχείριση τουριστικών προορισμών σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό πιθανώς αντανακλά στις ασάφειες που συνδέονται με την έννοια και τις δυσκολίες στη λειτουργικότητά της. Ένας άλλος λόγος θα μπορούσε να είναι ότι συνολικά υπάρχει μικρή εμπειρία στην πράξη με τη διαχείριση τουριστικών προορισμών, επομένως και με τη χρήση εργαλείων και μεθόδων για τον σκοπό αυτό. Παρ'όλα αυτά, οι τοπικοί διαχειριστές και σχεδιαστές έχουν ως προτεραιότητα και ανησυχούν για την ανάγκη που υπάρχει, σχετικά με το όριο στην τουριστική δραστηριότητα, το οποίο είναι και το βασικό στοιχείο της έννοιας της φέρουσας ικανότητας. Ο τουρισμός δημιουργεί πιέσεις στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, επηρεάζοντας τους πόρους, τις κοινωνικές δομές, τα πολιτιστικά πρότυπα, τις οικονομικές δραστηριότητες και τις χρήσεις γης στις τοπικές κοινότητες. Στο βαθμό που οι πιέσεις αυτές θεωρείται ότι δημιουργούν προβλήματα στον τουρισμό ή μεταβάλλουν "σημαντικά" τη λειτουργία της φύσης και της τοπικής κοινωνίας, η λήψη ειδικών μέτρων για τον μετριασμό των επιπτώσεων αυτών μπορεί να είναι μια βιώσιμη επιλογή. Οι ανησυχίες αυτές αυξάνονται και κυριαρχούν στις ατζέντες της δημόσιας πολιτικής καθώς οι σύγχρονες κοινωνίες δίνουν όλο και μεγαλύτερη σημασία σε θέματα όπως η διατήρηση του περιβάλλοντος, η ποιότητα ζωής και η αειφόρος ανάπτυξη.

Το ζήτημα της τουριστικής ανάπτυξης αναζητείται όλο και περισσότερο στο πλαίσιο μιας τοπικής στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη, οπότε ο προσδιορισμός της ικανότητας των τοπικών συστημάτων να διατηρούν τον τουρισμό καθίσταται κεντρικό ζήτημα. Όπως προαναφέρθηκε, με βάση την επιστημονική βιβλιογραφία για το θέμα, οι εκτιμήσεις για τη φέρουσα ικανότητα περιστρέφονται γύρω από τρεις βασικές συνιστώσες ή διαστάσεις: φυσική οικολογική, κοινωνικοδημογραφική, πολιτικοοικονομική. Οι διαστάσεις αυτές αντικατοπτρίζουν επίσης το φάσμα των ζητημάτων που εξετάζονται στην πράξη.

Κατά την εξέταση της φέρουσας ικανότητας, οι τρεις συνιστώσες έχουν διαφορετική σημασία σε διάφορους προορισμούς. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στον τύπο και τις ιδιαιτερότητες του κάθε προορισμού, καθώς και στη σχέση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος. Οι τρεις συνιστώσες είναι αλληλένδετες κατά κάποιον τρόπο.

Τα χαρακτηριστικά του τόπου αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη του τουρισμού. Περιλαμβάνουν τους τοπικούς πόρους, την ευαισθησία των φυσικών οικοσυστημάτων, το μέγεθος του πληθυσμού, την οικονομική δομή, τον πολιτισμό και την τοπική κληρονομιά. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθορίζουν κατά κάποιον τρόπο την ανθεκτικότητα του τόπου έναντι των πιέσεων του τουρισμού. Παράγοντες όπως το μέγεθος, η δομή και ο δυναμισμός της τοπικής κοινότητας,

του πολιτισμού και της οικονομίας επηρεάζουν την ικανότητα αντιμετώπισης των πιέσεων και επιπτώσεων του τουρισμού.

Ο τύπος του τουρισμού καθορίζει τα βασικά χαρακτηριστικά της τουριστικής συμπεριφοράς και επηρεάζει τις σχέσεις μεταξύ των τουριστών και της τοπικής κοινότητας, του τουρισμού και της τοπικής οικονομίας, καθώς και της τουριστικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής ποιότητας. Ο τύπος του τουρισμού μπορεί να καθοριστεί από τα κίνητρα των τουριστών, τις μεθόδους μετακίνησης, τη συχνότητα και διάρκεια παραμονής, καθώς και τις δραστηριότητες των τουριστών. Οι διαφορές μεταξύ των τύπων τουριστών σε ό,τι αφορά τις προσδοκίες, τις στάσεις και τη συμπεριφορά είναι σημαντικές, καθώς αυτές επηρεάζουν τις πιέσεις και τις επιπτώσεις του τουρισμού σε έναν τόπο.

Η διεπαφή τουρισμού/περιβάλλοντος αποτελεί μια σύνθεση των παραπάνω παραγόντων, κυρίως όσον αφορά τον τύπο της τουριστικής ανάπτυξης, τα χωρικά πρότυπα, τη φάση στον κύκλο ζωής του προορισμού, τα οργανωτικά και τεχνολογικά συστήματα που χρησιμοποιούνται, καθώς και το καθεστώς διαχείρισης. Η διεπαφή τουρισμού/περιβάλλοντος εκφράζεται μέσω των περιορισμών που προκύπτουν είτε από τις επιπτώσεις του τουρισμού στο περιβάλλον είτε από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος από τον τουρισμό.

Ο ορισμός, η αξιολόγηση και η εφαρμογή της TCC πρέπει να θεωρηθεί ως μια διαδικασία στο πλαίσιο μιας προσέγγισης σχεδιασμού για την τουριστική ανάπτυξη. Από την άποψη αυτή, πρέπει να σημειωθούν τα ακόλουθα:

1. Η διαδικασία καθορισμού και εφαρμογής της TCC και μια ευρύτερη διαδικασία σχεδιασμού για βιώσιμο τουρισμό, που είναι παράλληλες και συμπληρωματικές διαδικασίες, μπορούν να παρέχουν ένα γενικό πλαίσιο που θα μπορούσε να καθοδηγήσει την τοπική κοινότητα, τους σχεδιαστές και τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων (Angelevska-Najdeska & Rakicevik, 2012). Το πλαίσιο αυτό αποτελείται από αρχές, σκοπούς, στόχους και μέτρα πολιτικής όσον αφορά την τουριστική ανάπτυξη σε μια περιοχή με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά/χαρακτηριστικά της περιοχής, με σεβασμό στις τοπικές ικανότητες για τη διατήρηση του τουρισμού (Angelevska-Najdeska & Rakicevik, 2012).

2. Ο καθορισμός των ορίων των δυνατοτήτων για τη διατήρηση της τουριστικής δραστηριότητας σε έναν τόπο περιλαμβάνει ένα όραμα για την τοπική ανάπτυξη και αποφάσεις σχετικά με τη διαχείριση του τουρισμού (Angelevska-Najdeska & Rakicevik, 2012). Αυτές θα πρέπει να πραγματοποιούνται στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού κοινοτικού στρατηγικού σχεδιασμού, ο οποίος απαιτεί τη συμμετοχή όλων των σημαντικών φορέων και της κοινότητας στο σύνολό της (Angelevska-Najdeska & Rakicevik, 2012). Η διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους φορείς αποτελεί βασικό ζήτημα σε όλα τα στάδια. Η όλη διαδικασία είναι δυναμική και κυκλική (Angelevska-Najdeska & Rakicevik, 2012).

3. Συνολικά η μέτρηση της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού δεν χρειάζεται να οδηγεί σε έναν ενιαίο αριθμό (κατώφλι), όπως ο αριθμός των επισκεπτών. Ακόμη και όταν αυτό επιτυγχάνεται, το όριο αυτό δεν υπακούει απαραίτητα σε αντικειμενικά, αμετάβλητα, πάντα διαρκή κριτήρια (Angelevska-Najdeska & Rakicevik, 2012). Ένα ανώτερο και ένα κατώτερο όριο του TCC μπορεί να είναι πιο χρήσιμο από μια σταθερή τιμή. Η αξιολόγηση του TCC θα πρέπει να παρέχει όχι μόνο το μέγιστο αλλά και το ελάχιστο επίπεδο ανάπτυξης, δηλαδή το χαμηλότερο επίπεδο που είναι απαραίτητο για τη διατήρηση των τοπικών κοινοτήτων (Angelevska-Najdeska & Rakicevik, 2012).

Επιπλέον, το TCC μπορεί να περιέχει διάφορα όρια φέρουσας ικανότητας σε σχέση με τις τρεις συνιστώσες (φυσική-οικολογική, κοινωνική-δημογραφική και πολιτικο-οικονομική).

"Η φέρουσα ικανότητα δεν είναι μια επιστημονική έννοια ή φόρμουλα για την απόκτηση ενός αριθμού, πέρα από τον οποίο η ανάπτυξη θα πρέπει να σταματήσει. Τα ενδεχόμενα όρια πρέπει να θεωρούνται ως καθοδήγηση. Θα πρέπει να αξιολογούνται και να παρακολουθούνται προσεκτικά, να συμπληρώνονται με άλλα πρότυπα κ.λπ. Η φέρουσα ικανότητα δεν είναι σταθερή. Αναπτύσσεται με το χρόνο και την ανάπτυξη του τουρισμού και μπορεί να επηρεαστεί από τεχνικές διαχείρισης και ελέγχους" (Saveriades, 2000).

Η διαδικασία καθορισμού της TCC αποτελείται από δύο μέρη (ακολουθεί κατ' αρχήν το εννοιολογικό πλαίσιο για την TCC όπως περιγράφεται από τους Shelby και Heberlein (1986)).

Αξιοποίηση της φέρουσας ικανότητας τουρισμού

Η φέρουσα ικανότητα είναι μια ισχυρή έννοια για τη χάραξη πολιτικής, αν και από επιστημονική άποψη έχει αντιμετωπίσει σημαντικές διαφωνίες λόγω των αναλυτικών δυσκολιών που υπάρχουν για την επίτευξη μιας "υπολογιζόμενης" ικανότητας (κατώφλι ή όριο). Η δυσκολία αυτή απορρέει από τις πολλαπλές διαστάσεις της έννοιας και τους εγγενείς περιορισμούς στην εκτίμηση των ορίων στα φυσικά και ανθρώπινα οικοσυστήματα. Ο Getz (1987) προσδιόρισε έξι διαφορετικές προσεγγίσεις ερμηνειών ή μεθόδους προσδιορισμού της φέρουσας ικανότητας: Τα απτά όρια των πόρων, η ανοχή από τον πληθυσμό υποδοχής, η ικανοποίηση των επισκεπτών, ο υπερβολικός ρυθμός αύξησης της αλλαγής, η χωρητικότητα με βάση την αξιολόγηση του κόστους και των οφελών, ο ρόλος της χωρητικότητας σε μια συστημική προσέγγιση. Στην πρόσφατη βιβλιογραφία το ενδιαφέρον για τη φέρουσα ικανότητα έχει μετατοπιστεί από ένα "αντικειμενικά" εκτιμώμενο όριο σε -πολιτικά χρήσιμες- επιθυμητές συνθήκες που παρέχουν περισσότερα πλεονεκτήματα στο σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων. Έχουν επίσης προταθεί εναλλακτικές έννοιες στο πνεύμα των προσεγγίσεων της διαχείρισης με βάση τους στόχους, όπως η διαχείριση των επιπτώσεων των επισκεπτών, τα όρια αποδεκτής αλλαγής, τα πλαίσια προστασίας των πόρων από την εμπειρία των επισκεπτών, αντί της TCC.

Υπάρχει μια αυξανόμενη ανησυχία για την ανάπτυξη και χρήση εργαλείων που θα μπορούσαν να διευκολύνουν τους σχεδιαστές και τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων στις προσπάθειές τους να ελέγξουν την τουριστική ανάπτυξη. Ωστόσο, υπάρχει περιορισμένη, σχεδόν ανύπαρκτη, εμπειρία όχι μόνο στην εφαρμογή της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού αλλά και στη μέτρησή της. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα: Χωρικές εκτιμήσεις Η φέρουσα ικανότητα είναι ευκολότερο να καθοριστεί σε περιορισμένες και σαφώς καθορισμένες περιοχές. Επιπλέον, η ΚΦΚ μπορεί να διαφέρει μεταξύ των διαφόρων τμημάτων μιας περιοχής (π.χ. κέντρο της πόλης έναντι των γύρω περιοχών ή σε διάφορες υποπεριοχές εντός οικολογικά ευαίσθητων περιοχών κ.λπ.) Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να εξεταστούν ολόκληρες περιοχές, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση νησιών ή κοιλάδων ποταμών κ.λπ. Μέσω εργαλείων σχεδιασμού, όπως η οριοθέτηση ζωνών, και τεχνικών διαχείρισης, όπως η διαχείριση της ροής των επισκεπτών, μπορούν να μετριάστούν οι επιπτώσεις του τουρισμού (επομένως η ικανότητα μιας περιοχής να συντηρεί τον τουρισμό: TCC).

Ο ρόλος των φορέων

Η αποτελεσματική εφαρμογή εξαρτάται από την πολιτική βούληση να επιβληθούν κανόνες στον τρόπο ανάπτυξης του τουρισμού, όπως για παράδειγμα ο έλεγχος της πρόσβασης σε έναν προορισμό για την προστασία του. Στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη κατάλληλων θεσμικών μέτρων/μηχανισμών είναι απολύτως απαραίτητη. Ένα αποτελεσματικό νομικό πλαίσιο, το οποίο θα αφορά την φέρουσα ικανότητα του τουρισμού, θα μπορούσε να συμβάλει στη μείωση/μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού.

2.4 Περιορισμοί και συνήθειες παγίδες στην εφαρμογή της TCC

Η εφαρμογή της TCC θεωρείται ένα πολύπλοκο εγχείρημα, καθώς απαιτεί την εξισορρόπηση των οικονομικών οφελών του τουρισμού με την διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Ενώ η έννοια είναι ευρέως αναγνωρισμένη και εκτιμάται, υπάρχουν αρκετοί περιορισμοί και κοινές παγίδες που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την εφαρμογή της. Αυτοί οι πιθανοί περιορισμοί και οι παγίδες παρουσιάζονται εδώ:

- Ο μεταβαλλόμενος ρόλος του κράτους. Σε μια οικονομία της αγοράς, ο ιδιωτικός τομέας αναμένεται να αναλαμβάνει όλο και περισσότερο την ευθύνη ή την πρωτοβουλία της προστασίας της φύσης/του περιβάλλοντος ή της ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας. Σε ορισμένες χώρες, για παράδειγμα, τα δάση ιδιωτικοποιούνται. Αυτό μπορεί πιθανώς να οδηγήσει σε αύξηση της πίεσης, καθώς οι δραστηριότητες αναψυχής μπορεί να αυξηθούν και να επεκταθούν προκειμένου να αυξηθούν τα κέρδη.
- Η δράση γενικά ενθαρρύνεται σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, ενώ αρκετά περιβαλλοντικά προβλήματα είναι διεθνικά. Η διαχείριση των πιέσεων σε τοπικό επίπεδο απαιτεί συχνά πολιτικές σε υψηλότερο επίπεδο.
- Οι συνέργειες συχνά παραβλέπονται ως αποτέλεσμα του κατακερματισμού των αρμοδιοτήτων. Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στο σχεδιασμό και τη διαχείριση θα μπορούσε να αποτελέσει μια καλή βάση.
- Έχουν αναπτυχθεί διάφορα μάλλον εξελιγμένα συστήματα για τη μέτρηση της φέρουσας ικανότητας. Ωστόσο, ο τελικός αριθμός που παρέχεται δεν αποδεικνύεται πάντα χρήσιμος και η σύγκριση σχετικά με τα εναλλακτικά μέτρα μπορεί να αποθαρρύνει τους διαχειριστές και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Επιπλέον, έχουν δοθεί περιορισμένες προσπάθειες και πόροι για την εφαρμογή των αξιολογήσεων της φέρουσας ικανότητας. Η προώθηση περισσότερων πιλοτικών έργων σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι απαραίτητη, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης των εμπειριών σχετικά με τη χρήση της TCC ή των συστατικών του στοιχείων στη διαχείριση του τουρισμού.

Η εφαρμογή της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού είναι ζωτικής σημασίας για την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωριστούν οι περιορισμοί και οι παγίδες που συνδέονται με την εφαρμογή της. Για να ξεπεραστούν αυτές οι προκλήσεις, οι διαχειριστές προορισμών και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής θα πρέπει να επιδιώξουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που περιλαμβάνει ακριβή συλλογή δεδομένων, εμπλοκή ενδιαφερόμενων μερών, στρατηγικές προσαρμοστικής διαχείρισης και αποτελεσματική ρύθμιση. Με τον τρόπο αυτό,

μπορούν να διασφαλιστούν ότι τα οφέλη από τον τουρισμό μεγιστοποιούνται, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, τις κοινότητες και την συνολική εμπειρία των επισκεπτών.

2.5 Θεσμικά εργαλεία για την εφαρμογή της TCC

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχουν πράγματι διάφορα μέσα που μπορούν να ενθαρρύνουν και να διευκολύνουν την εφαρμογή της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού. Τα μέσα αυτά παρέχουν την δυνατότητα να συμπεριληφθούν οι κατευθυντήριες γραμμές για την φέρουσα ικανότητα σε υφιστάμενες παρεμβάσεις και εργαλεία που είναι ευρέως αποδεκτά στον τουριστικό κλάδο. Ορισμένα από αυτά τα μέτρα είναι:

- Το Natura 2000, η οδηγία για τους οικοτόπους και οι κόκκινοι κατάλογοι είναι πολύτιμα μέσα για την προστασία της φύσης και για τον καθορισμό επιπέδων CC για οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, ώστε να περιοριστεί η τουριστική ανάπτυξη. Σημαντική αξία μπορεί να έχουν αντίστοιχες θεσμικές προσεγγίσεις όπως το Emerald Network, το UNESCO World Heritage and Biosphere Reserve, η Σύμβαση Ramsar, που θέτουν ως προτεραιότητα την προστασία αυτών των περιοχών.
- Να στηριχθεί στην αρχή της αντιστάθμισης. Είναι ένας από τους τρόπους για να τεθούν προτεραιότητες σε ζητήματα χωρητικότητας.
- Η φέρουσα ικανότητα του τουρισμού ως απαραίτητο μέλημα στην εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Θα πρέπει να εφαρμόζεται σε προτεινόμενα αναπτυξιακά έργα και προγράμματα προκειμένου να αξιολογούνται οι πιθανές επιπτώσεις υπό το πρίσμα της προβλεπόμενης τουριστικής ανάπτυξης και της ζήτησης αιχμής. Θα πρέπει να εξετάζονται εναλλακτικές τοποθεσίες για ανάπτυξη, λαμβάνοντας υπόψη τους τοπικούς περιορισμούς και τα όρια της φέρουσας ικανότητας.
- Η TCC θα μπορούσε να αποτελέσει κεντρικό μέλημα που απαιτείται στη ΣΒΑ, δεδομένου ότι αυτή αντικατοπτρίζει την πρόβλεψη της ανάπτυξης με βάση την ικανότητα των τοπικών συστημάτων να την υποστηρίξουν.

2.6 Εργαλεία διαχείρισης για την εφαρμογή της TCC

2.6.1 Ρυθμιστικό

- Η οριοθέτηση των ζωνών είναι ένα μάλλον χρήσιμο εργαλείο, που εφαρμόζεται εύκολα. Εφαρμόζεται κυρίως στις προστατευόμενες περιοχές, δεδομένου ότι το ειδικό καθεστώς τους επιτρέπει τον ορισμό και την οριοθέτηση ζωνών όπου επιβάλλονται προστασία, διατήρηση και περιορισμοί στις διάφορες χρήσεις. Μια τυπική διαίρεση σε ζώνες είναι η ακόλουθη:
 - Ζώνη Α - Πιο πολύτιμη και ευάλωτη. Είσοδος μόνο σε εξουσιοδοτημένες επιστημονικές ομάδες
 - Ζώνη Β - Πολύ ευαίσθητη. Συνοδευόμενες επισκέψεις σε μικρές ομάδες

- Ζώνη Γ - Σημαντικό φυσικό ενδιαφέρον. Ορισμένες παραδοσιακές και τουριστικές δραστηριότητες, περιορισμένη πρόσβαση με αυτοκίνητα
- Ζώνη Δ - Ήπια ανάπτυξη και ρυθμιστικό στοιχείο: Τουριστικές εγκαταστάσεις και εγκαταστάσεις επισκεπτών, πρόσβαση και στάθμευση αυτοκινήτων, συμβατές δραστηριότητες
- Περιορισμοί στην ελεύθερη πρόσβαση. Θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στην προστασία του περιβάλλοντος. Ωστόσο, πολλοί ευρωπαϊκοί νόμοι προστατεύουν την ελεύθερη πρόσβαση. Δεν είναι δυνατόν να γίνονται διακρίσεις με βάση διάφορους παράγοντες. Η επιβολή περιορισμών στην προσβασιμότητα επιτρέπεται μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως η εφαρμογή διεθνών συμβάσεων.
- Περιορισμοί σε συγκεκριμένες δραστηριότητες. Όλα τα είδη των τουριστικών δραστηριοτήτων πρέπει να αξιολογούνται προκειμένου να αποφευχθούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον ή οι συγκρούσεις μεταξύ των διαφόρων χρηστών. Ειδικές άδειες δεν προβλέπονται στην περίπτωση νέων μορφών δραστηριοτήτων, όπως στην περίπτωση της ανάπτυξης υποδομών. Ορισμένες δραστηριότητες μπορεί να απαγορεύονται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ενώ άλλες μπορεί να περιορίζονται απλώς σε ορισμένες περιόδους του έτους ή σε περιορισμένο αριθμό χρηστών. Για παράδειγμα, το αλεξίπτωτο πλαιγιάς απαγορεύεται σε ορισμένα γαλλικά εθνικά πάρκα επειδή ενοχλεί τα πτηνά.
- Οικολογικά σήματα. Η χρήση οικολογικών σημάτων σε τουριστικά ξενοδοχεία και άλλες δημόσιες εγκαταστάσεις είχε μικρή συνολική επίδραση στην κατανάλωση πόρων και στην παραγωγή αποβλήτων.
- Συγκέντρωση ή διασπορά των αναπτυξιακών πιέσεων και των τουριστικών ροών. Από περιβαλλοντική άποψη, η συγκέντρωση δεν είναι πάντα η καλύτερη προσέγγιση για τη διαχείριση των τουριστικών ροών. Η διασπορά είναι προτιμότερη, διότι οι εξωτερικές επιδράσεις εμφανίζονται μόνο όταν το σύστημα φτάνει σε ορισμένα επίπεδα κατωφλίου. Ωστόσο, είναι επίσης θέμα επιλογών: είναι καλύτερο να συγκεντρώνονται οι τουρίστες ή να διασκορπίζονται; Εναλλακτικά, μήπως θα ήταν καλύτερο να προωθηθεί η δημιουργία διαφόρων πόλων τουριστικής ανάπτυξης; Η έννοια της φέρουσας ικανότητας μπορεί να εφαρμοστεί και στις τρεις περιπτώσεις. Ωστόσο, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου υπάρχει σχέδιο για τη διασπορά του τουρισμού, θα ήταν δύσκολο να διαχειριστεί και να καθοδηγήσει τις τουριστικές ροές.
- Ο χωροταξικός σχεδιασμός είναι η κατ' εξοχήν διαδικασία για την εφαρμογή της εκτίμησης της φέρουσας ικανότητας στην περίπτωση των νησιών και των παράκτιων περιοχών, ενώ για τις περιοχές με οικολογική αξία οι θεσμικοί μηχανισμοί φαίνεται να είναι πιο κατάλληλος τρόπος για να εξασφαλιστεί η προστασία. Όσον αφορά τα ιστορικά κέντρα, όπου η πίεση δεν προέρχεται από την ανάπτυξη της γης, η διαχείριση των ροών θα μπορούσε να αποδειχθεί καταλληλότερος τρόπος. Ωστόσο, πρέπει να δοθεί προσοχή στις αλλαγές των λειτουργιών/χρήσεων εντός των πόλεων.

2.6.2 Οικονομικό

- Δεν είναι πάντα το καταλληλότερο εργαλείο για τον περιορισμό/έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης/ανάπτυξης γενικότερα. Στην περίπτωση της Βενετίας μια τέτοια πολιτική

αναμένεται να τιμωρήσει τους τουρίστες και όχι τους εκδρομείς, οι οποίοι δεν αποτελούν προτιμώμενη ομάδα-στόχο.

- Η επιλεκτική επιβολή μιας τέτοιας πολιτικής σε ορισμένες ομάδες (π.χ. χαμηλότερες τιμές για τη διαμονή) είναι αντίθετη με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, δεδομένου ότι συνεπάγεται διακρίσεις. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις όπου πρέπει να επιβληθεί τιμολόγηση για τη στάθμευση και την είσοδο σε σημαντικά αξιοθέατα προκειμένου να αποθαρρυνθούν οι επισκέπτες. Αν και η τιμολόγηση θεωρείται, ως η λιγότερο επιθυμητή λύση, παραμένει η πιο αποτελεσματική, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα.
- Οι φόροι μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως τρόπος ενσωμάτωσης στις τιμές διαφόρων εξωτερικοτήτων, όπως η περιβαλλοντική καταστροφή. Οι αυξημένες τιμές μπορούν επίσης να αποθαρρύνουν τους τουρίστες και τους επιχειρηματίες.
- Η ανάλυση κόστους-οφέλους θα πρέπει να διεξάγεται στις διάφορες φάσεις του κύκλου ζωής ενός τουριστικού προορισμού. Το κόστος είναι πάντα υψηλότερο στις προηγούμενες φάσεις της τουριστικής ανάπτυξης.
- Θα πρέπει να εφαρμόζονται συστήματα κινήτρων τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, ώστε να κατανέμεται η τουριστική ζήτηση στο χρόνο και στο χώρο και να βελτιστοποιείται η χρήση των καταλυμάτων.

2.6.3 Οργανωτικό

- Συστήματα κρατήσεων και κρατήσεις γενικότερα. Διευκολύνουν τη διαχείριση των ροών τόσο των τουριστών όσο και των εκδρομέων. Στη Βενετία, για παράδειγμα, η προώθηση της κάρτας Βενετίας, η οποία αντιστοιχεί σε ένα πακέτο υπηρεσιών, διευκολύνει τη διαχείριση των τουριστικών ροών. Στην περίπτωση αυτή είναι επίσης δυνατή η εισαγωγή φόρων με πιο δίκαιο τρόπο, επειδή η κάρτα Βενετίας είναι διαθέσιμη σε όλους. Τα άτομα που χρησιμοποιούν την κάρτα του μπορούν επίσης να επωφεληθούν από εκπτώσεις στις τοπικές μεταφορές, καθώς και από τα τέλη εισόδου σε μουσεία και άλλες εγκαταστάσεις. Η μόνη προϋπόθεση είναι η εκ των προτέρων κράτηση. Ωστόσο, η χρήση ενός τέτοιου συστήματος μπορεί να ενθαρρύνει τις κοινωνικές ανισότητες, δεδομένου ότι το κόστος για την επίσκεψη τέτοιων χώρων θα είναι προσιτό μόνο σε συγκεκριμένες ομάδες. Θα πρέπει επίσης να γνωρίζει κανείς την πιθανότητα δημιουργίας μιας "μαύρης αγοράς" και να διερευνηθεί η δυνατότητα εισαγωγής ενός αντίστοιχου πακέτου για τους εκδρομείς.
- Διαχείριση πληροφοριών. Στη Βενετία, οι πληροφορίες σχετικά με την κυκλοφοριακή συμφόρηση, τις αιχμές, την κίνηση κ.λπ. παρέχονται συνεχώς μέσω της ιστοσελίδας. Αυτός είναι ένας τρόπος για να αποθαρρυνθούν οι τουρίστες να επισκεφθούν τη Βενετία και να αποφευχθεί ως αποτέλεσμα ο συνωστισμός.
- Η εκπαίδευση της τοπικής κοινότητας, για να κερδίσει την υποστήριξή της στην εφαρμογή της TCC είναι απαραίτητη.
- Εκπαίδευση των τοπικών σχεδιαστών-διαχειριστών στη χρήση διαφόρων τεχνικών κ.λπ.
- Έλεγχος της αγοράς. Προς το παρόν υπάρχει ελάχιστος συντονισμός μεταξύ της διαχείρισης, του σχεδιασμού και του τουριστικού μάρκετινγκ. Το εξελεγμένο μάρκετινγκ και η επικοινωνία επιτρέπουν στους εμπόρους να επιδιώκουν συγκεκριμένα τμήματα της αγοράς και να αναλαμβάνουν προωθητικές ενέργειες για περιόδους κατά τις οποίες υπάρχει

διαθέσιμη μεταφορική ικανότητα. Οι τουριστικοί πράκτορες θα μπορούσαν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και στη διατήρηση της βιωσιμότητας του τουρισμού μέσω της προώθησης δραστηριοτήτων και άλλων δράσεων.

Κεφάλαιο 3: Μελέτες περίπτωσης

3.1 Έρευνα για Γρανάδα και Χινοτέγα

Σε μελέτη που ερεύνησαν οι M. Somarriba-Chang, M. Garnier & V. Laguna στο Εθνικό Αγροτικό Πανεπιστήμιο της Νικαράγουα εκτιμήθηκε η τουριστική φέρουσα ικανότητα στο φυσικό καταφύγιο του Mombacho Volcano στην Γρανάδα και στο φυσικό καταφύγιο Datanlí-El Diablo, Jinotega στην Νικαράγουα (Somarriba-Chang, Garnier, & Laguna, 2006). Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στο φυσικό καταφύγιο του ηφαιστείου Mombacho (NRMV), Γρανάδα και στο φυσικό καταφύγιο Cerro Datanlí-El Diablo (NRDE), Χινοτέγα. Οι κύριοι στόχοι αυτής της έρευνας ήταν η ανάλυση της τρέχουσας τουριστικής διαχείρισης στις περιοχές, να προσδιοριστεί η φέρουσα ικανότητα των επισκεπτών για τις περιπατητικά μονοπάτια και να δοθούν συστάσεις για τη διαχείριση των επισκεπτών στις περιοχές. Η φέρουσα ικανότητα των επισκεπτών (VCC) λειτουργεί ως μια πιθανή στρατηγική για τη μείωση των επιπτώσεων της αναψυχής σε φυσικές προστατευόμενες περιοχές. Η φέρουσα ικανότητα των επισκεπτών εξετάζεται σε τρία διαδοχικά επίπεδα: φυσική φέρουσα ικανότητα (PCC), πραγματική φέρουσα ικανότητα (RCC) και αποτελεσματική φέρουσα ικανότητα (ECC). Η PCC εκτιμήθηκε με βάση τη διάσταση κάθε μονοπατιού, το χώρο που απαιτείται για κάθε επισκέπτη και ο χρόνος που απαιτείται για τη διάσχιση του. Η RCC περιλαμβάνει διορθωτικούς συντελεστές όπως η απόσταση μεταξύ των ομάδων, η διαβρωσιμότητα του εδάφους, η δυσκολία περιπάτου και άλλοι. Η ECC περιλαμβάνει τη διαχειριστική ικανότητα (MC), η οποία δίνεται από την ύπαρξη κατάλληλου προσωπικού, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων στην προστατευόμενη περιοχή. Η MC του NRMV εκτιμήθηκε σε 74,24%. Εάν η MC αυξηθεί στο 80% λόγω βελτίωσης σε οποιοδήποτε από τα στοιχεία της, η ECC θα αυξηθεί κατά την ίδια αναλογία. Σύμφωνα με την Fundación Cocibolca, την οργάνωση που διαχειρίζεται την NRVN, οι μελετητές επισκέπτες παρουσιάζουν διαφορετική συμπεριφορά από τους επισκέπτες του οικοτουρισμού. Το σκεπτικό αυτό λήφθηκε υπόψη κατά τον υπολογισμό των διορθωτικών συντελεστών. Αυτό έδωσε ένα πολύ χαμηλότερο ECC για τους φοιτητές. Ως εκ τούτου, ο μέγιστος αριθμός καταγεγραμμένων επισκέψεων υπερβαίνει το ECC που υπολογίστηκε για τους φοιτητές, αλλά όχι για τους οικοτουρίστες. Εάν η τάση των επισκέψεων συνεχίσει να αυξάνεται τα επόμενα έτη, θα πρέπει να περιοριστεί ο αριθμός των επισκέψεων κατά τις κορυφαίες περιόδους. Στην άλλη τοποθεσία, η κορυφή El Gobiado, βόρειος τομέας του NRDE έχει 3 καθορισμένα μονοπάτια περιπάτου: El Congo, El León και Campanero. Το MC ήταν 62,34% του βέλτιστου. Το σενάριο του MC στο 80% θα αύξανε το ECC ακόμη περισσότερο από ό,τι στην περίπτωση NRMV. Προτείνεται ότι αυτή η έρευνα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από το έργο οικοτουρισμού, που χρηματοδοτείται από το PNUD και αναπτύσσεται περαιτέρω από το PAGJINO εφαρμόζοντας τις συστάσεις για τη διαχείριση των επισκεπτών στα περιπατητικά μονοπάτια, τους δείκτες ειδών πανίδας για την παρακολούθηση των επιπτώσεων στην περιοχή και την κατάρτιση τοπικών ξεναγών για τη διαχείριση των επισκεπτών.

Η εν λόγω έρευνα αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα σχετικά με την επίτευξη της αποφυγής συνωστισμού σε τουριστικά αξιοθέατα, όπως τα προαναφερθέντα όπου παρατηρείται εκτενής μάζωξη πλήθους. Στην περίπτωση του φυσικού καταφυγίου Mombacho Volcano, εάν η τάση αύξησης της επισκεψιμότητας συνεχιστεί, συνιστάται η αυστηρότερη διάρθρωση του αριθμού των επισκεπτών ανά ημέρα, ειδικά των μαθητών. Η στρατηγική αυτή θα αποφύγει την υπερβολική

χρήση των περιπατητικών μονοπατιών και τις επακόλουθες επιπτώσεις τους στην υποβάθμιση του οικοτόπου.

Στην περίπτωση του φυσικού καταφυγίου Datanlí-El Diablo συνίσταται να ακολουθεί το σχήμα του ECC ως σημείο αναφοράς. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα χαρακτηριστικά των μονοπατιών και το γεγονός ότι δεν καλύπτονται με κανένα προστατευτικό υλικό, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Mombacho, καθιστούν την περιοχή πιο επιρρεπή στην υποβάθμιση όταν ο αριθμός των επισκεπτών ξεπερνά τα προτεινόμενα όρια.

Η ικανότητα διαχείρισης μπορεί να βελτιωθεί και στα δύο καταφύγια, εάν αποκτηθούν οι κατάλληλες υποδομές και ο κατάλληλος εξοπλισμός. Επίσης, εξαρτάται από το προσωπικό που διαχειρίζεται τους επισκέπτες, να λάβει γενική και ειδική εκπαίδευση που να βελτιώνει την ικανότητα του στα θέματα που πρέπει να αντιμετωπίσει. Συνίσταται η δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης για την καταγραφή των συνθηκών στα καταφύγια. Αυτό θα επιτρέψει να αποφευχθεί η υποβάθμιση των φυσικών πόρων σε σημείο που θα είναι πολύ δαπανηρή (υπολογιζόμενη ως χρόνος και χρήμα) η προσπάθεια τους να ανακτηθούν.

3.2 Έρευνα – Νεπάλ και Μαλδίβες

Η συγκεκριμένη έρευνα εξετάζει την τουριστική ανάπτυξη με βάση τις έννοιες της ανοικτής πρόσβασης και των ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Συγκρίνονται και αντιπαραβάλλονται οι εμπειρίες δύο οικονομιών που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό, των Μαλδίβων και του Νεπάλ (BROWN, TURNER, HAMEED, & BATEMAN, 1997). Αν και οι χώρες αυτές προσφέρουν πολύ διαφορετικά θέλγητρα στους τουρίστες, αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα όσον αφορά τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού. Οι κυρίαρχες επιπτώσεις και στις δύο περιοχές είναι αυτές που σχετίζονται με τη διάθεση στερεών αποβλήτων και τους υδάτινους πόρους, οι οποίες επιδεινώνονται από την εξάντληση των φυσικών πόρων. Και οι δύο χώρες χρησιμοποιούν σήμερα τεχνικές "διασποράς" (ουσιαστικά με τις τεχνικές διασποράς στις πόλεις, οι τοπικές κυβερνήσεις προσπαθούν να κατευθύνουν τους επισκέπτες στις λιγότερο γνωστές περιοχές της πόλης για να μειώσουν την πίεση από τα πιο επισκέψιμα μέρη, συνήθως το κέντρο της πόλης (Versloot, 2019) για να ξεπεράσουν τις δυσμενείς επιπτώσεις του τουρισμού, αλλά οι στρατηγικές αυτές δεν αντιμετωπίζουν το θεμελιώδες πρόβλημα της διατήρησης των τουριστικών εσόδων με παράλληλη ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών ζημιών. Ακόμη και αν μπορεί να οριστεί μια οικολογική φέρουσα ικανότητα, οι εμπειρίες αυτών των δύο χωρών δείχνουν ότι οι επιπτώσεις στις τοπικές κοινότητες μπορεί να υπερβούν τη λεγόμενη πολιτιστική φέρουσα ικανότητα.

Οι δύο αυτές χώρες έχουν ως κοινό ότι ο τουρισμός τους αναπτύσσεται λόγω του φυσικού περιβάλλοντός τους. Παρόλα αυτά τα φυσικά τους περιβάλλοντα έχουν έντονες αντιθέσεις. Οι Μαλδίβες αποτελούνται από περίπου 1100 νησιά διασκορπισμένα σε 26 ατόλες στον Ινδικό Ωκεανό. Το Νεπάλ, αντίθετα, είναι μία μικρή χώρα, η οποία είναι αποκλεισμένη από την ξηρά και σε αυτήν υπάρχει η υψηλότερη κορυφή του Έβερεστ. Οι δύο χώρες διαθέτουν πολύ διαφορετικά αξιοθέατα για τους τουρίστες. Από τη μία πλευρά, οι Μαλδίβες προσφέρουν κοραλλιογενείς υφάλους, θαλάσσια σπορ και παραθαλάσσια θέρετρα, ενώ από την άλλη πλευρά, το Νεπάλ είναι

διάσημο για τα εντυπωσιακά ορεινά τοπία, την ορειβασία, την πεζοπορία και τον πολιτιστικό τουρισμό. Και στις δύο περιπτώσεις, ωστόσο, οι τουρίστες προσελκύονται από τους φυσικούς πόρους της χώρας. Κάποιες κοινές πτυχές αυτών των χωρών είναι:

- Ταχεία αύξηση του αριθμού των επισκεπτών,
- Η σημασία των εσόδων από τον τουρισμό για την εθνική οικονομία,
- Η προφανή ευπάθεια του περιβάλλοντός τους και
- Οι περιπτώσεις υποβάθμισης λόγω του τουρισμού.

Στη μελέτη περίπτωσης της συγκεκριμένης έρευνας στις Μαλδίβες, το στρες των οικοσυστημάτων αξιολογήθηκε τόσο μέσω ποσοτικής ανάλυσης όσο και μέσω επιτόπιων ερευνών με ερωτηματολόγιο, τόσο με τους διαχειριστές των θέρετρων όσο και με τους τουρίστες.

Οι πληροφορίες αυτές συμπληρώθηκαν στη συνέχεια με συνεντεύξεις με αρμόδιους αξιωματούχους. Οι εκτιμήσεις της πίεσης του οικοσυστήματος συσχετίστηκαν με την έννοια της φέρουσας ικανότητας. Προκειμένου να εκτιμηθεί κατά πόσο το απόθεμα φυσικού κεφαλαίου στις Μαλδίβες υποβαθμίζεται από την τουριστική πίεση, αξιολογήθηκαν τρεις δείκτες φέρουσας ικανότητας: διάθεση στερεών αποβλήτων (φυσική ικανότητα), ποιότητα νερού (περιβαλλοντική ικανότητα) και αντιλήψεις των τουριστών (αντιληπτική ή ψυχολογική φέρουσα ικανότητα). Τα δεδομένα για την άσκηση αυτή συγκεντρώθηκαν μέσω τριών ερευνών ως εξής (τα ερωτηματολόγια αναπαράγονται πλήρως στο Hameed 1993):

- έρευνα για τα τουριστικά θέρετρα: ερωτηματολόγια στάλθηκαν ταχυδρομικώς στα 64 θέρετρα που λειτουργούσαν μεταξύ Νοεμβρίου 1991 και Ιανουαρίου 1992, με σχετικά χαμηλό ποσοστό ανταπόκρισης 23%,
- έρευνα για τις απόψεις των τουριστών: 100 ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε τουρίστες στις Μαλδίβες τον Μάιο του 1992, με 62 αξιοποιήσιμες απαντήσεις,
- συνεντεύξεις με αξιωματούχους και φορείς εκμετάλλευσης θέρετρων: πραγματοποιήθηκαν 43 συνεντεύξεις με τη βοήθεια του Υπουργείου Τουρισμού, τον Μάιο και τον Ιούνιο του 1992.

Για τη διερεύνηση παρόμοιων θεμάτων στην περίπτωση του Νεπάλ χρησιμοποιήθηκαν δημοσιευμένες πηγές.

Οι δύο μελέτες περίπτωσης που παρουσιάστηκαν, αν και αντιπροσωπεύουν πολύ διαφορετικές περιβαλλοντικές συνθήκες, κατέδειξαν ορισμένα κοινά προβλήματα που σχετίζονται με την τουριστική ανάπτυξη και το περιβάλλον. Και στις δύο μελέτες περιπτώσεων, η περιβαλλοντική υποβάθμιση συνόδευσε την ταχεία αύξηση του αριθμού των τουριστών. Συγκεκριμένα, τα προβλήματα διάθεσης αποβλήτων είναι κοινά και στις δύο μελέτες περίπτωσης, αν και οι επιπτώσεις των τουριστικών αποβλήτων στην ποιότητα των υδάτων είναι δύσκολο να προσδιοριστούν. Ένα συναφές πρόβλημα αφορά την αποτυχία εκμετάλλευσης των εσόδων από τον τουρισμό, είτε σε τοπικό είτε σε εθνικό επίπεδο. Και οι δύο χώρες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον τουρισμό ως πηγή ξένου συναλλάγματος και έχουν δεσμευτεί να αναπτύξουν τις τουριστικές τους βιομηχανίες. Και οι δύο χώρες επιδιώκουν να αυξήσουν τον αριθμό των επισκεπτών, αλλά και να αυξήσουν τα έσοδα από κάθε επισκέπτη.

Μέχρι σήμερα, η κοινή στρατηγική για την προσπάθεια να ξεπεραστούν ορισμένα από τα τοπικά προβλήματα περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ήταν αυτή της διασποράς. Στις Μαλδίβες, αυτό

σήμαινε την ανάπτυξη νέων απόλων για τον τουρισμό. Στο Νεπάλ, νέες περιοχές των βουνών έγιναν διαθέσιμες για πεζοπορία. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η περιβαλλοντική υποβάθμιση συνεχίζεται και φαίνεται ότι θα συνεχιστεί, παρά τους κανονισμούς που έχουν επιβληθεί και στις δύο χώρες. Καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η οικολογική φέρουσα ικανότητα έχει ξεπεραστεί και στις δύο περιπτώσεις.

Στις Μαλδίβες, ο οικονομικός αντίκτυπος αυτής της υποβάθμισης είναι δύσκολο να εκτιμηθεί, αλλά θα πρέπει τελικά να φανεί σε μειώσεις των ποσοστών των επισκεπτών, κυρίως των επαναλαμβανόμενων επισκεπτών. Ως πρόχειρη εκτίμηση μπορεί να υποπτευθεί ότι το ένα τέταρτο αυτών που διαφορετικά θα επισκέπτονταν ξανά θα αποφάσιζαν να μην το κάνουν. Επί του παρόντος, πάνω από 178.000 τουρίστες επισκέπτονταν το διάστημα της έρευνας τις Μαλδίβες ετησίως, εκ των οποίων σχεδόν 45.000 ήταν επαναλαμβανόμενοι επισκέπτες (αναφορικά με σημερινά δεδομένα, τις Μαλδίβες τις επισκέπτονται πάνω από 1.675.000 ετησίως (TTM, 2023)). Μια μείωση κατά περίπου 11.000 επισκέπτες θα σήμαινε απώλεια εσόδων περίπου 7,9 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ ετησίως (με βάση το μέσο έσοδο για την οικονομία των Μαλδίων 79 δολάρια ΗΠΑ/ημέρα και μια μέση διαμονή 9,7 ημερών το 1991). Μια τέτοια εκτίμηση μπορεί να είναι μάλλον υψηλή, δεδομένου ότι μόνο το 45% των ερωτηθέντων στην έρευνα που αναφέρθηκε εδώ θεωρούσε την ποιότητα της παραλίας, της λιμνοθάλασσας ή του τόπου κατάδυσης κρίσιμη για την εμπειρία των διακοπών τους. Ο αποπληθωρισμός κατά ένα τέτοιο ποσοστό μειώνει τη μείωση των επαναλαμβανόμενων επισκεπτών σε περίπου 5.000 ετησίως, γεγονός που συνεπάγεται απώλεια εσόδων περίπου 3,6 εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ ετησίως. Παρόλο που υπάρχουν τώρα κανονισμοί που περιορίζουν τη φύση της τουριστικής ανάπτυξης στις Μαλδίβες, η επέκταση της τουριστικής βιομηχανίας σχεδιάζεται, και αυτό θα συμβεί μόνο μέσω της ανάπτυξης νέων περιοχών και της εκμετάλλευσης νέων απόλων. Οι δείκτες που εξετάστηκαν υποδηλώνουν ότι η φέρουσα ικανότητα των νησιών μπορεί να έχει επιτευχθεί και ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της επέκτασης της βιομηχανίας μπορεί σύντομα να πάρουν το τίμημά τους. Ένα ζήτημα είναι κατά πόσον μπορεί να εφαρμοστεί πολιτική που θα επιτρέπει τη συνέχιση της αύξησης των εσόδων από τον τουρισμό, ενώ ο αριθμός των επισκεπτών θα είναι περιορισμένος, που αποτελεί διακηρυγμένο στόχο της κυβέρνησης των Μαλδίων.

Στη μελέτη περίπτωσης του Νεπάλ υπήρχαν επίσης ενδείξεις ότι οι λεγόμενες κοινωνικές και πολιτιστικές φέρουσες ικανότητες έχουν ξεπεραστεί, αν και οι έννοιες αυτές είναι δύσκολο να οριστούν και να μετρηθούν. Στην περιοχή των Ιμαλαΐων Sagarmatha, για παράδειγμα, όπως αναφέρει ο Stevens (1993), οι Sherpas γίνονται όλο και πιο πλούσιοι, σε έντονη αντίθεση με το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της περιοχής που δεν έχουν εμπλακεί στον τουρισμό. Η αυξανόμενη περιφερειακή διαφοροποίηση του πλούτου, ο τοπικός πληθωρισμός, η μετανάστευση και οι αλλαγές στην κτηνοτροφία και τη χρήση των δασών μπορεί να έχουν μακροπρόθεσμα δυσμενείς επιπτώσεις και να απειλήσουν τη δυνατότητα επίτευξης πιο βιώσιμων αναπτυξιακών στόχων.

Συνοψίζοντας, σε αυτήν την έρευνα διαπιστώθηκε ότι οι έννοιες της φέρουσας ικανότητας και της ανοικτής πρόσβασης είναι χρήσιμες στην ανάλυση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων του τουρισμού. Οι μελέτες περίπτωσης αποδεικνύουν ότι η αντίδραση της επέκτασης και της διασποράς στην αύξηση του αριθμού των τουριστών είναι πιθανό να οδηγήσει σε περιβαλλοντική υποβάθμιση. Επιπλέον, ο καθορισμός της φέρουσας ικανότητας για την τουριστική ανάπτυξη, με τον προσδιορισμό κρίσιμων ορίων για συγκεκριμένους δείκτες, είναι δύσκολος, αλλά όχι αδύνατος. Ωστόσο, μπορεί να είναι πιο δύσκολο να εκτιμηθούν οι κοινωνικές και πολιτιστικές

επιπτώσεις του τουρισμού, αυτές μπορεί να είναι εξαιρετικά κρίσιμες σε ορισμένες περιοχές. Περαιτέρω, υπάρχει συντριπτική ανάγκη να συλληφθούν περισσότερα από τα έσοδα από τον τουρισμό σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και να αποφευχθούν έτσι οι διαρροές. Από οικονομική άποψη, η ανοικτή πρόσβαση σε πολλούς πόρους που προσελκύουν τουρίστες σε γραφικές περιοχές εμποδίζει τη δέσμευση σημαντικών τμημάτων των δυνητικών εσόδων σε τοπικό επίπεδο.

Ακόμη και αν ήταν δυνατή η αποτελεσματική δέσμευση των εσόδων και ο περιορισμός του αριθμού των τουριστών σε κάποια σαφώς καθορισμένη οικολογική φέρουσα ικανότητα, οι επιπτώσεις του τουρισμού στους τοπικούς πολιτισμούς και η κοινωνική κακή κατανομή των οφελών του τουρισμού είναι πιθανό να παραμείνουν κρίσιμες.

3.3 Έρευνα για ΕΟΧ

Η συγκεκριμένη έρευνα εξετάζει την εφαρμογή της τουριστικής φέρουσας ικανότητας σε τουριστικούς προορισμούς στις χώρες του ΕΟΧ (κράτη μέλη της ΕΕ, το Λιχτενστάιν, η Νορβηγία και η Ισλανδία). Συγκεντρώθηκε εμπειρικό υλικό για διάφορους τουριστικούς προορισμούς του ΕΟΧ σε σχέση με θέματα φέρουσας ικανότητας τουρισμού, συμπεριλαμβανομένων νησιών, παράκτιων περιοχών, ιστορικών οικισμών, αγροτικών περιοχών, προστατευόμενων περιοχών και ορεινών θέρετρων (Coccossis & Mexa, 2001).

Ο τουρισμός αποτελεί αναμφισβήτητα βασική οικονομική δραστηριότητα για τις περισσότερες χώρες του ΕΟΧ. Η σημασία του για την τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω, μαζί με τις πιέσεις που ασκούνται ιδιαίτερα στους τοπικούς περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς πόρους, αν και δεν πρέπει να παραβλέπεται η συμβολή του σε παγκόσμια φαινόμενα, όπως η κλιματική αλλαγή.

Ο σχεδιασμός και η διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης καθίσταται ουσιαστικός στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Καθώς η αναψυχή αποκτά κεντρική θέση στη σύγχρονη ζωή, μαζί με την απαίτηση για περιβαλλοντική ποιότητα, η ανάπτυξη του τουρισμού σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας γίνεται πραγματική πρόκληση τόσο για τους σχεδιαστές όσο και για τους διαχειριστές.

Η εμφάνιση νέων τουριστικών προορισμών θα αυξήσει την πίεση στους υφιστάμενους τουριστικούς προορισμούς να διατηρήσουν τη θέση τους σε μια μάλλον ανταγωνιστική αγορά. Οι ώριμοι προορισμοί, είτε παράκτιοι είτε ορεινοί, εστιάζουν ήδη στη διαφοροποίηση του τουριστικού τους προϊόντος σε μια προσπάθεια να διευρύνουν την πελατεία τους. Οι κορυφές, είτε τον χειμώνα, είτε το καλοκαίρι, είτε στις εθνικές εορτές δεν αποφεύγονται, αντίθετα αναζητούνται ευκαιρίες για περαιτέρω ανάπτυξη, αφού ο τουρισμός παραμένει ζωτικός παράγοντας για την τοπική απασχόληση και το εισόδημα.

Αν και οι προοπτικές ανάπτυξης είναι ελπιδοφόρες, εξακολουθεί να υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα εξελιχθεί ο τουρισμός στο μέλλον. Η διαχείρισή του καθίσταται ένα μάλλον πολύπλοκο έργο, καθώς ο τουρισμός από μόνος του μετατρέπεται σε μια σύνθετη και διαφοροποιημένη δραστηριότητα.

Οι ευρωπαίοι επιχειρηματίες συνειδητοποιούν ότι η τουριστική ανάπτυξη συνεπάγεται σημαντικό κόστος όσον αφορά την ανάπτυξη υποδομών, την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάδειξη

της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ αναγνωρίζουν επίσης την ισχυρή εξάρτηση του τουρισμού από την ποιότητα του περιβάλλοντος. Παράλληλα με αυτά υπάρχει ανάγκη να αντιμετωπιστούν και άλλα ζητήματα όπως η ισότιμη κατανομή των οικονομικών οφελών, η συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στο σχεδιασμό και τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης, ακόμη και η διασφάλιση των δυνατοτήτων ανάπτυξης για τις μελλοντικές γενιές.

Μια στρατηγική για τον τουρισμό πρέπει να εκπονηθεί ως μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής για την τοπική ή περιφερειακή ανάπτυξη, λαμβάνοντας υπόψη την αβεβαιότητα που προκύπτει από τις ευρύτερες αλλαγές μαζί με τις τοπικές ιδιαιτερότητες και προτεραιότητες. Τα στοιχεία από την πράξη δείχνουν ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η αντίδραση είναι αντιδραστική και διορθωτική: ο σχεδιασμός και η διαχείριση συχνά ακολουθούν την τουριστική ανάπτυξη, την εμφάνιση επιπτώσεων, την πρόκληση συγκρούσεων μεταξύ των χρηστών. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις, κυρίως σε περιοχές με μεγάλη οικολογική σημασία, η πολιτική για τον τουρισμό ήταν προληπτική. Το καθεστώς που χαρακτηρίζει τις περιοχές αυτές παίζει καθοριστικό ρόλο στην προστασία τους, καθώς παρέχει τη δυνατότητα έγκαιρης υιοθέτησης κατευθυντήριων γραμμών και ορίων για κάθε είδους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού. Από την άποψη αυτή ο τουρισμός πρέπει να αναπτύσσεται σύμφωνα με ορισμένους κανόνες και η εφαρμογή των μέτρων πρέπει να είναι αυστηρή και η παρακολούθηση αποτελεσματική. Η χρήση διαφόρων εργαλείων, όπως η αξιολόγηση της TCC, με στόχο την επιβολή ορίων (για την είσοδο ή την άσκηση διαφόρων δραστηριοτήτων), είναι κατάλληλη, δεδομένου ότι συνάδει με τις επικρατούσες ανησυχίες για τη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ωστόσο, η TCC, όπως αναφέρεται στην έρευνα, πρέπει να θεωρείται ως εργαλείο διαχείρισης και όχι ως αυστηρή τεχνική, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στον καθορισμό μιας μοναδικής αριθμητικής τιμής. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην εφαρμογή της TCC. Η εφαρμογή μπορεί να θεωρηθεί ως μέρος μιας συνεχούς (on-going) διαδικασίας σχεδιασμού και διαχείρισης για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Τα όρια χωρητικότητας δεν γίνονται αντιληπτά μόνο με οικολογικούς όρους αλλά και με φυσικούς, οικονομικούς και πολιτιστικούς. Τα όρια της TCC είναι μεταβλητά και αρκετά συχνά διαπραγματεύσιμα, με την έννοια ότι αρκετοί από τους υπάρχοντες περιορισμούς μπορούν να τροποποιηθούν. Τα όρια της φέρουσας ικανότητας θα μπορούσαν να αλλάξουν καθώς βελτιώνεται η οργανωτική και τεχνική ικανότητα του προορισμού.

Η νομοθεσία παραμένει επίσης ένα σημαντικό εργαλείο για την εφαρμογή της TCC. Τα ρυθμιστικά εργαλεία μπορούν να είναι χρήσιμα ιδίως στις περιπτώσεις τουριστικής ανάπτυξης σε περιοχές με υψηλή οικολογική αξία. Τέλος, η παρακολούθηση είναι απαραίτητη για την εφαρμογή ή ακόμη και τον επαναπροσδιορισμό της TCC.

Η παρακολούθηση μπορεί να βασίζεται σε ένα σύνολο επιλεγμένων δεικτών. Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στην επιλογή τους, δεδομένου ότι η ζήτηση και αντίστοιχα το κόστος για δεδομένα και πληροφορίες δεν είναι πάντα προσιτά. Κατά προτίμηση, οι δείκτες θα μπορούσαν να επικεντρωθούν σε βασικούς παράγοντες.

Επιπλέον, η συμμετοχή των ενδιαφερομένων είναι απαραίτητη σε όλα τα στάδια, δεδομένου ότι η TCC ενσωματώνει και αντανakλά τις προσδοκίες και τους στόχους της τοπικής κοινωνίας. Εκτός από όλα αυτά, είναι απαραίτητο να προωθηθούν πιλοτικές μελέτες για τη δοκιμή μεθοδολογιών για τον καθορισμό και την εφαρμογή της TCC στους διάφορους ευρωπαϊκούς προορισμούς. Η υλοποίηση αυτών των μελετών είναι απαραίτητη, δεδομένου ότι τα στοιχεία από την πράξη είναι

περιορισμένα. Η διάδοση της αποκτηθείσας εμπειρίας είναι ζωτικής σημασίας και θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της κατάλληλης δικτύωσης. Το επικείμενο πρόγραμμα περιβαλλοντικής δράσης προωθεί τέτοιες πρωτοβουλίες.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να τονιστεί ότι η αξιολόγηση των TCC δεν παρέχει απαραίτητα όρια για την ανάπτυξη, αλλά ευκαιρίες για τον επαναπροσανατολισμό της τουριστικής ανάπτυξης. Η TCC δεν πρέπει να θεωρείται ως μέσο για την παύση της ανάπτυξης, αλλά ως ευκαιρία για τη διασφάλιση της ανάπτυξης, ακόμη και για την εξασφάλιση περαιτέρω ανάπτυξης μέσω της υιοθέτησης κατάλληλων μέτρων. Η TCC μπορεί επίσης να χρησιμεύσει ως εργαλείο εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης. Οι διαχειριστές και οι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων θα μπορούσαν να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν, μέσω της αξιοποίησης της TCC, την κρίσιμη σχέση μεταξύ της τουριστικής ανάπτυξης και της ποιότητας του περιβάλλοντος.

3.4 Έρευνα – Ιταλία

Στην παρακάτω έρευνα η Elisabetta Cimnaghia και η Paola Mussini εφαρμόζουν την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού σε δύο ιταλικές περιοχές πολιτιστικής κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα η παρακάτω έρευνα διαμορφώνει μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς ως μέσο παροχής τεχνικής υποστήριξης για πολιτικές πολιτιστικής ανάπτυξης και διαχείρισης του τουρισμού. Στην συνέχεια στην μελέτη υπογραμμίζεται το σύστημα διαχείρισης και προτείνονται κατευθυντήριες γραμμές για την βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, χωρίς να δημιουργούνται αρνητικές επιπτώσεις στην κτισμένη κληρονομιά. Επισημαίνονται δύο μουσειακές μελέτες περίπτωσης - το Εθνικό Μουσείο Τεχνών του XXI αιώνα, στη Ρώμη και η Εθνική Πινακοθήκη του Marche (Palazzo Ducale, στο Urbino). Στην συγκεκριμένη έρευνα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα ενός έργου που αναπτύχθηκε από το SiTi (Ανώτερο Ινστιτούτο Περιφερειακών Συστημάτων Καινοτομίας), ένα ερευνητικό ινστιτούτο με έδρα το Τορίνο, σε συνεργασία με το ιταλικό Υπουργείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Δραστηριοτήτων και Τουρισμού (MiBAC T) (Cimnaghi & Mussini, 2015).

Σκοπός του είναι να προσδιορίσει και να αναλύσει τις επιπτώσεις του τουρισμού στους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, τόσο από άποψη διατήρησης όσο και από κοινωνικοοικονομική άποψη. Αυτό συνέβη με μία καινοτόμο προσέγγιση, χρησιμοποιώντας έναν συνδυασμό ποιοτικής ανάλυσης και ποσοτικών δεικτών για να αντιμετωπίσει τα κύρια στοιχεία των τουριστικών ροών στον χώρο, τον τρόπο με τον οποίο η επισκεψιμότητα επηρεάζει την διατήρηση και τον τρόπο με τον οποίο οι ίδιες οι ιδιοκτησίες διαμορφώνουν και επηρεάζουν την εμπειρία των επισκεπτών.

Στο πλαίσιο αυτής την έρευνας, σε πραγματικές συνθήκες, επιλέχθηκαν διάφορες μελέτες περίπτωσης από ιταλικά μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, δύο από τους οποίους περιγράφονται παρακάτω το MAXXI - Εθνικό Μουσείο Τεχνών του XXI αιώνα, στη Ρώμη και η Εθνική Πινακοθήκη του Marche (Palazzo Ducale στο Urbino). Το πρότζεκτ αυτό διήρκησε 2 χρόνια, από το 2011 έως το 2012 και περιελάμβανε:

- Την ανάλυση της σύγχρονης γνώσης και της πρακτικής της TCC και των σχετικών μεθόδων που βρέθηκαν στην βιβλιογραφία,

- Τον καθορισμό δεικτών για την παροχή ποσοτικής περιγραφής των επιπτώσεων του τουρισμού,
- Την ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης μεθοδολογίας που θα εφαρμοστεί σε περιοχές που παρουσιάζουν ιδιαίτερο πολιτιστικό ενδιαφέρον,
- Την εφαρμογή της μεθοδολογίας σε πραγματικές μελέτες περίπτωσης και ανάλυση των αποτελεσμάτων,
- Την σύνταξη κατευθυντήριων γραμμών για τη διαχείριση των τουριστικών ροών και
- Την διάδοση αποτελεσμάτων.

Για την αξιολόγηση της φέρουσας ικανότητας των πολιτιστικών τόπων, η ερευνητική ομάδα επέλεξε μια μέθοδο που θα μπορούσε να καλύψει τις ποσοτικές και ποιοτικές ανάγκες του πρότζεκτ και να παράσχει χρήσιμες οδηγίες για την εφαρμογή μελλοντικών σχεδίων διαχείρισης. Πιο συγκεκριμένα, εφαρμόστηκαν δύο μέθοδοι για την αξιολόγηση της TCC για τους χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς: μια ποσοτική αξιολόγηση των επιπτώσεων και μια ποιοτική ανάλυση των περιουσιακών στοιχείων και των εμπειριών των επισκεπτών. Μια περαιτέρω συγκριτική εξέταση των δύο και η επαλήθευση της σκοπιμότητας έφεραν μια μικτή μέθοδο που ενσωματώνει ποσοτικές πτυχές με ποιοτικούς δείκτες. Αυτό το συνθετικό μοντέλο είναι καινοτόμο, καθώς έχει σχεδιαστεί ειδικά για την κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Είναι εύκολο στην εφαρμογή του και στοχεύει στην παροχή χρήσιμων κατευθυντήριων γραμμών για τη σωστή διαχείριση των χώρων.

Στο συγκεκριμένο ερευνητικό κείμενο παρουσιάστηκαν δύο χώροι πολιτιστικής κληρονομιάς – και οι δύο μουσεία – αλλά πολύ διαφορετικοί από άποψη αρχιτεκτονικής, θέσης και αριθμού επισκεπτών. Το πρώτο είναι ένα ιστορικό κτήριο του 16^{ου} αιώνα, σχεδιασμένο για να αποτελέσει κατοικία ευγενών και συνεπώς περιορισμένο λόγω της ηλικίας του, της ευθραυστότητας των υλικών και της χωροταξικής του διάταξης. Το κύριο ζήτημα που σχετίζεται με την ικανότητά του να φιλοξενεί επισκέπτες είναι η επίτευξη της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ των αναγκών συντήρησης και της προσβασιμότητας για όλους.

Αν και δύσκολα προσβάσιμο σε σύγκριση με άλλους προορισμούς στην Ιταλία, το Urbino και το Palazzo Ducale επισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοί τουρίστες, εν μέρει χάρη στις ετήσιες εκθέσεις, που αριθμούν περισσότερους τουρίστες από ότι οι κάτοικοι. Οι αξιολογήσεις της φέρουσας ικανότητας σε αυτή την περίπτωση εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη διατήρηση των υλικών, τη διαχείριση του συνωστισμού, τη δομική υπερφόρτωση, την υπέρβαση των αρχιτεκτονικών εμποδίων και την τροποποίηση των υφιστάμενων συστημάτων (π.χ. φωτισμός και θέρμανση), ώστε να είναι σε θέση να καλύψουν τις ανάγκες άνεσης και ικανοποίησης των επισκεπτών.

Από την άλλη πλευρά, το MAXXI είναι ένα σύγχρονο κτίριο, κατασκευασμένο για να φιλοξενεί εκθέματα σύγχρονης τέχνης, σχεδιασμένο και λεπτομερείς διαδρομές και οπτικό σχεδιασμό με γνώμονα τους επισκέπτες.

Η ανάλυση της TCC αναφέρεται κυρίως σε χαμηλό αριθμό επισκεπτών. Αυτό είναι αποτέλεσμα τόσο των πτυχών υποδομής - ο χώρος βρίσκεται εκτός της συνήθους τουριστικής περιοχής της Ρώμης και είναι σχετικά δύσκολα προσβάσιμος με τα μέσα μαζικής μεταφοράς - όσο και της έλλειψης κατάλληλης στρατηγικής μάρκετινγκ. Το μουσείο είναι κάπως άγνωστο στους τουρίστες και τους κατοίκους και καμία πινακίδα δεν υποδεικνύει τη θέση του σε κοντινή απόσταση.

Και οι δύο εφαρμογές καταδεικνύουν τη χρησιμότητα της προτεινόμενης μεθόδου για την ανάδειξη των κύριων αδυναμιών διαχείρισης αυτών των χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς, έχοντας μια δομή συλλογής δεδομένων που είναι εύκολο να επικαιροποιηθεί και να ερμηνευτεί και παρέχοντας ενδιαφέροντα και ειδικά για κάθε περίπτωση αποτελέσματα.

Ωστόσο, πρέπει επίσης να σημειωθούν ορισμένα κρίσιμα σημεία. Πρώτον, ορισμένοι τύποι πληροφοριών, όπως ο αριθμός των επισκεπτών με αναπηρία ή η άμεση αλληλεπίδραση με τους διαχειριστές των χώρων (η δραστηριότητα αυτή έπρεπε να πραγματοποιηθεί κατά το τρίτο έτος της υλοποίησης του έργου) δεν ήταν διαθέσιμοι. Δεύτερον, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί μια ολοκληρωμένη μέθοδος για τη συλλογή των απόψεων των χρηστών και τον καθορισμό της ψυχολογικής TCC. Λόγω των περιορισμένων πόρων και του περιορισμένου χρόνου που ήταν διαθέσιμοι σε αυτό το έργο, τα ερωτηματολόγια ήταν ανέφικτα. Οι συστηματικές παρατηρήσεις θα ήταν πιθανώς πιο αποδοτικές από άποψη κόστους και χρόνου, σε συνδυασμό με τη χρήση διαδικτυακών ερωτηματολογίων και την ανάλυση περιεχομένου των σχολίων του βιβλίου επισκεπτών.

3.5 Έρευνα για Βερολίνο

Στην έρευνα που διεξήχθη για το Βερολίνο συλλέχθηκαν από τους ερευνητές πληροφορίες οι οποίες σχετίζονται με τις μειωμένες κλίνες τουριστών στην πόλη από την 1^η Ιανουαρίου 2013 έως την 31^η Δεκεμβρίου 2019 (Oksana Tokarchuk, 2022). Όπως φάνηκε, η επίπτωση των τουριστών που επισκέπτονται το Βερολίνο επεκτάθηκε κατά την αναλυόμενη περίοδο, από 26,9 εκατ. που καταγράφηκαν το 2013 σε 34,1 εκατ. το 2019, υποδηλώνοντας αύξηση 27%. Ένα ακόμα συμπέρασμα ήταν ότι η παρουσία στο Βερολίνο είναι εποχιακή, με τους χειμερινούς μήνες να είναι αυτοί που αντιστοιχούν στους χαμηλότερους αριθμούς τουριστών. Η περίοδος αιχμής της πόλης διαρκεί από τον Μάιο έως το Οκτώβριο, με την καλοκαιρινή περίοδο να είναι η πιο δημοφιλής του έτους.

Αναφορικά με την μεθοδολογία της συγκεκριμένης έρευνας, χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη η θετική και αρνητική συναισθηματική βαθμολογία. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιήθηκε η συνήθης παλινδρόμηση ελαχίστων τετραγώνων για να αναλυθεί η επίδραση της παρουσίας των τουριστών στις συναισθηματικές βαθμολογίες που δημιουργούνται μέσω των ηλεκτρονικών κριτικών του Tripadvisor. Κατά συνέπεια, στην συγκεκριμένη έρευνα προτάθηκε το ακόλουθο υπόδειγμα:

$$Negativeindex_{it} = Tour_nights_rest_{it}^2\beta_1 + Tour_nights_rest_{it}\beta_2 + \sum_k Negative\ index_{i,t-k} + Season_m + Dummy\ year_t + \varepsilon_t$$

- Διανυκτερεύσεις τουριστών ανά κάτοικο τον μήνα i σε ένα έτος t - Tour nights rest είναι η τιμή των διανυκτερεύσεων τουριστών ανά κάτοικο τον μήνα i σε ένα έτος t,
- Θετικός δείκτης i, t - k είναι η τιμή του θετικού δείκτη στο μήνα i σε ένα έτος (t-k) 1
- Negative index i, t- k είναι η τιμή του αρνητικού δείκτη στο μήνα i σε ένα έτος (t-k),
- Seasonm είναι η εποχή,

- Dummy year j είναι ένα ψευδοεικονίδιο για κάθε έτος j από το 2013 έως το 2019 και
- ϵ_i είναι ένας όρος σφάλματος

Οι συντελεστές αντιστοιχούν σε μια παραβολή.

Η ανάλυση δείχνει ότι τα θετικά συναισθήματα, συμπεριλαμβανομένων της προσμονής, της χαράς, της έκπληξης και της εμπιστοσύνης, αντιστέκονται στην αυξανόμενη αντίληψη του συνωστισμού. Επιπλέον, ο δείκτης των θετικών συναισθημάτων υποδηλώνει ότι οι τουρίστες του Βερολίνου απαιτούν κάποιο πλήθος για να απολαύσουν πλήρως τον προορισμό, ακολουθώντας τα ευρήματα των Neuts και Nijkamp (2012). Αυτό το αποτέλεσμα μπορεί να υποδηλώνει ότι οι επισκέπτες του Βερολίνου ενημερώνονται για τον προορισμό από το Tripadvisor και στη συνέχεια αναμένουν πλήθος. Προηγούμενη βιβλιογραφία έδειξε ότι οι τουρίστες που αναμένουν συνωστισμό αναφέρουν χαμηλότερο αντιληπτό συνωστισμό. Κατά συνέπεια, τα θετικά συναισθήματά τους δεν μειώνονται από τον συνωστισμό, επειδή ήταν προετοιμασμένοι για αυτόν. Από την άλλη πλευρά, τα ευρήματα αυτά μπορεί να καταδεικνύουν ότι με την πάροδο του χρόνου, το μεγαλύτερο πλήθος στον προορισμό προσελκύει επισκέπτες που απολαμβάνουν τις συγκεντρώσεις. Έτσι, μπορεί να συμβαίνει η εξέλιξη ενός μαζικού προορισμού. Τα αρνητικά συναισθήματα, όπως ο θυμός, η αηδία, ο φόβος και η θλίψη, φαίνεται να ακολουθούν διαφορετικό μοτίβο. Επιπλέον, ο αρνητικός δείκτης φθάνει στο ελάχιστο επίπεδό του σε χαμηλότερη τιμή της τουριστικής έντασης από ό,τι ο θετικός δείκτης και αυξάνεται δραστικά με την αύξηση των τουριστικών διανυκτερεύσεων ανά κάτοικο. Τα στοιχεία αυτά υπογραμμίζουν τις αρνητικές συνέπειες του συνωστισμού στις εμπειρίες των επισκεπτών.

Τέλος, η παρούσα μελέτη επιτρέπει τη σύγκριση μεταξύ των επιπέδων της φέρουσας ικανότητας από την οπτική γωνία των κατοίκων, όπως παρατηρήθηκε στην Tokarchuk κ.ά. (2021), και από την οπτική γωνία των τουριστών. Η ανάλυση των Tokarchuk κ.ά. (2021) πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο περιφέρειας με τη συμμετοχή ετήσιων στοιχείων τουρισμού. Η φέρουσα ικανότητα των κατοίκων έφτασε στο όριο μεταξύ 2011 και 2012. Η ετήσια τουριστική ένταση στο Βερολίνο το 2012 ήταν 7,17 τουριστικές διανυκτερεύσεις ανά κάτοικο, η οποία σε όρους μηνιαίας τουριστικής έντασης αντιστοιχεί σε 0,59 τουριστικές διανυκτερεύσεις ανά κάτοικο. Κατά συνέπεια, οι κάτοικοι φαίνεται να επιδεικνύουν μικρότερη ανοχή στην τουριστική ένταση της πόλης από ό,τι εκφράζουν οι τουρίστες σχετικά με τον συνωστισμό στον προορισμό.

3.6 Έρευνα για Airbnb Αθήνα

Ο Γιώργος Σοκλής, καθηγητής του Παντείου Πανεπιστημίου, παρουσίασε μια μελέτη σχετικά με το αν η Ελληνική πρωτεύουσα αρχίζει να φτάνει τα όρια της όσον αφορά την φέρουσα ικανότητά της ως τουριστικός προορισμός, η οποία εκπονήθηκε από το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ), κατά την διάρκεια της 52^{ης} ετήσιας γενικής συνέλευσης της Ένωσης Ξενοδόχων Αθηνών – Αττικής και Αργοσαρωνικού, αυτή η μελέτη αναλύθηκε σε άρθρο που έγραψε ο Νίκος Κρίνης (Kriniis, 2022). Στην παρουσίαση αυτήν ο καθηγητής Γιώργος Σοκλής, αναφερόταν στην απότομη αύξηση των Airbnb στο κέντρο της πόλης. Σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης του ΙΤΕΠ, η αύξηση των καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης στην περιοχή του

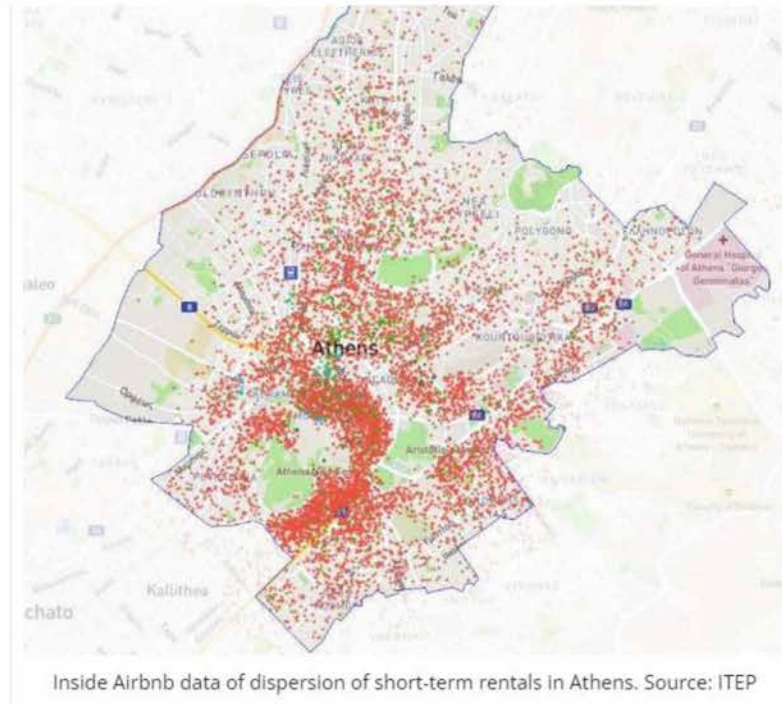
κέντρου της Αθήνας είναι ακμάζουσα τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα, ένας μεγάλος αριθμός διανυκτερεύσεων να συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένα μόνο σημεία του κέντρου της πόλης.

Πιο συγκεκριμένα, το 43% των κλινών διαμονής στον κεντρικό τομέα της Αθήνας αντιστοιχεί πλέον σε βραχυχρόνιες μισθώσεις και ενοικιαζόμενα δωμάτια, με την συντριπτική πλειονότητα (πάνω από 90%) να είναι ενοικιάσεις τύπου Airbnb. Τα ξενοδοχεία καλύπτουν το υπόλοιπο 57% των διαθέσιμων κλινών διαμονής στον κεντρικό τομέα της ελληνικής πρωτεύουσας. Τα τελευταία χρόνια, τα δωμάτια και τα κρεβάτια των βραχυχρόνιων μισθώσεων στην Αθήνα έχουν σχεδόν πενταπλασιαστεί, όπως έδειξε η μελέτη. Συγκεκριμένα, τα δωμάτια και τα κρεβάτια έχουν αυξηθεί κατά 374% και 377% αντίστοιχα, ενώ τα δωμάτια και τα κρεβάτια των ξενοδοχείων αυξήθηκαν μόνο κατά 11% και 12%.

Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τη μελέτη, η αύξηση των κλινών διαμονής στον κεντρικό τομέα της πρωτεύουσας "αποδίδεται κατά συντριπτικό ποσοστό" στην αύξηση των ενοικιάσεων τύπου Airbnb, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει τον προορισμό να αντιμετωπίσει πιέσεις από τον τουρισμό περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο μέρος της χώρας. Επιπλέον, τα στοιχεία του ΙΤΕΠ έδειξαν ότι τον Σεπτέμβριο του 2022 λειτουργούσαν στην κεντρική περιοχή της Αθήνας 12.165 ενοικιάσεις τύπου Airbnb - αριθμός ρεκόρ - ενώ τον Ιούλιο του 2015 υπήρχαν μόλις 2.116 τέτοια καταλύματα, παρουσιάζοντας αλματώδη αύξηση 475%.

Τα ενοίκια αυτά, που εντοπίζονται κυρίως στις περιοχές του Εμπορικού Τριγώνου της Αθήνας, Κουκάκι - Μακρυγιάννη, Εξάρχεια, Νέος Κόσμος, Άγιος Κωνσταντίνος, Ακρόπολη, Κολωνάκι, Θησείο, Κεραμεικός, Πετράλωνα, Κυψέλη, Σταδίου, Ζάππειο και Γκάζι, μπορεί τελικά να προκαλέσουν ανισορροπία στην πολεοδομική ανάπτυξη του κέντρου της Αθήνας.

Εικόνα 6: Κατανομή Airbnb στην Αθήνα

Πηγή: Inside Airbnb

Η μελέτη προειδοποίησε ότι η τουριστική ανάπτυξη στο κέντρο της Αθήνας φτάνει σε υπερβολικά επίπεδα, γεγονός που σημαίνει ότι η περιοχή μπορεί να έχει υπερβεί ή να βρίσκεται ήδη στο όριο της φέρουσας ικανότητάς της.

Αντίθετα, κατά την περίοδο 2015-2021, τα ξενοδοχεία στην Αθήνα αυξήθηκαν κατά περίπου 25%. Στη μελέτη σημειώνεται ότι, ενώ η ζήτηση για υπηρεσίες διαμονής στην Αθήνα μπορεί να έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, τα ξενοδοχεία ανταποκρίθηκαν στην αυξανόμενη ζήτηση αξιοποιώντας την πλεονάζουσα δυναμικότητα και όχι κατασκευάζοντας νέες μονάδες. "Οι ξενοδοχειακές κλίνες, με εξαίρεση μια μικρή αύξηση το 2019, παραμένουν στάσιμες. Βλέπουμε μια τάση στις κλίνες βραχυχρόνιας μίσθωσης να πλησιάζουν τις ξενοδοχειακές κλίνες και είναι πολύ πιθανό να τις έχουν ξεπεράσει", ανέφερε ο Σοκλής στην παρουσίασή του.

Αναφερόμενος στη "φέρουσα ικανότητα" της Αθήνας ως προορισμό, ο καθηγητής είπε ότι τα τελευταία χρόνια έχουν ξεπεραστεί τα βέλτιστα όρια της τουριστικής ανάπτυξης, λόγω του ότι μεγάλος αριθμός διανυκτερεύσεων συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένες μόνο περιοχές. "Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη μεγάλη αύξηση της ζήτησης για υπηρεσίες διαμονής τα τελευταία χρόνια, η οποία καλύπτεται σε συντριπτικό βαθμό μέσω της ραγδαίας εξάπλωσης της βραχυχρόνιας μίσθωσης καταλυμάτων".

Ο καθηγητής Σοκλής πρόσθεσε ότι τώρα είναι η ώρα για τους ενδιαφερόμενους φορείς και τους αξιωματούχους να συζητήσουν ένα "νέο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης" για την Αθήνα - ένα μοντέλο που θα ανανεώσει το τουριστικό προϊόν της χώρας "πριν αυτό υποχωρήσει".

Σχολιάζοντας τα ευρήματα του ΙΤΕΠ, η πρόεδρος της Ένωσης Ξενοδόχων Αθηνών-Αττικής και Αργοσαρωνικού, Λαμπρινή Καρανάσιου-Ζούλοβιτς, δήλωσε στην ίδια παρουσίαση ότι θα ήταν "ιδιαίτερα χρήσιμο και αναγκαίο" να διερευνηθεί σε βάθος πώς ακριβώς το νέο περιβάλλον στα καταλύματα της πόλης (παλιά και νέα ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, βραχυχρόνιες μισθώσεις) επηρεάζει, και σε ποιο βαθμό, το προφίλ του προορισμού, τη συνολική ζήτηση, τις τιμές των καταλυμάτων, τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και τη συνολική προσφερόμενη ποιότητα.

Το ερώτημα εδώ είναι "τι θέλουμε τελικά για την Αθήνα;". Θέλουμε ανεξέλεγκτη δημιουργία κλινών με κίνδυνο να μείνουν κενές ή θέλουμε μια στρατηγική ανάπτυξη που θα μας εξασφαλίσει βιωσιμότητα και σωστή ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα...", είπε. Η κ. Καρανάσιου-Ζούλοβιτς. Τόνισε ότι η υπερπροσφορά κλινών στην Αθήνα προβληματίζει τον σύλλογο γιατί, μεταξύ άλλων, δεν επιτρέπει αυξήσεις τιμών.

"Αυτό που χρειάζεται είναι πολιτικές αποφάσεις και στοχευμένες παρεμβάσεις που θα λειτουργήσουν θετικά για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Αθήνας, της Αττικής και του Αργοσαρωνικού", είπε και πρόσθεσε ότι οι παρεμβάσεις θα πρέπει να είναι ρυθμιστικές, εποικοδομητικές ή και διορθωτικές για την ποιότητα του τουρισμού, για τον προορισμό συνολικά και για το βιοτικό επίπεδο των πολιτών και των επισκεπτών.

Κεφάλαιο 4: Μελέτη Περίπτωσης: ΠΕ Χανίων

4.1 Μεθοδολογική Προσέγγιση

Το παρόν κεφάλαιο αποσκοπεί στην αξιολόγηση της φέρουσας ικανότητας της Περιφερειακής Ενότητας των Χανίων στην Ελλάδα, εστιάζοντας στον τουριστικό τομέα. Ακολουθώντας μια παρόμοια προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε σε υπάρχουσα μελέτη που διεξήχθη για την περιοχή της Αθήνας. Το πρώτο βήμα της μεθοδολογίας περιλαμβάνει την διερεύνηση όλων των μορφών καταλυμάτων, συμπεριλαμβανομένων των ξενοδοχείων και των βραχυχρόνιων μισθώσεων, όπως η Airbnb. Θα συλλεχθούν και θα αναλυθούν δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των ξενοδοχειακών μονάδων (για την επικράτεια, την Περιφέρεια Κρήτης και την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων) και των καταλυμάτων Airbnb για να κατανοηθεί ο ρυθμός μεταβολής χωρητικότητας των καταλυμάτων με την πάροδο του χρόνου. Για να ποσοτικοποιηθεί ο αντίκτυπος των καταλυμάτων στην ανάπτυξη της περιοχής, θα υπολογιστούν τρεις δείκτες, αυτοί οι δείκτες είναι ο Δείκτης Τουριστικής Λειτουργίας, ο Δείκτης Τουριστικής Πυκνότητας και ο Δείκτης Τουριστικής Έντασης. Επιπλέον, θα εξεταστεί η συγκέντρωση των καταλυμάτων Airbnb σε συγκεκριμένες τοποθεσίες. Στην συνέχεια, η ανάλυση της μελέτης περίπτωσης θα εφαρμόσει αυτούς τους δείκτες για την αξιολόγηση της φέρουσας ικανότητας της περιοχής των Χανίων, παρέχοντας πληροφορίες για τη σχέση μεταξύ της διαθεσιμότητας καταλυμάτων, της τουριστικής δραστηριότητας και της περιφερειακής ανάπτυξης.

Πιο συγκεκριμένα, αρχικά, διερευνάται η διαμονή, όπως προαναφέρθηκε διερευνώνται όλοι οι τύποι καταλυμάτων, οι οποίοι είναι διαθέσιμοι στην περιοχή των Χανίων. Αυτό το βήμα ουσιαστικά, περιλαμβάνει την συλλογή στοιχείων, σχετικά με τον αριθμό των ξενοδοχειακών μονάδων, ο οποίος βρέθηκε στο Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΞΕΕ) και των καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης, ο οποίος βρέθηκε στο Inside Airbnb. Εν συνέχεια, θα γίνει μέτρηση των αλλαγών στα καταλύματα, καθώς υπήρχαν τα δεδομένα σχετικά με τον αριθμό μονάδων και των καταλυμάτων Airbnb είναι σημαντικό να αναλυθεί ο ρυθμός μεταβολής αυτών των δύο τύπων καταλυμάτων με το πέρασμα των ετών. Αυτό θα βοηθήσει στην κατανόηση της τάσης και των μοτίβων ανάπτυξης της δυναμικότητας των καταλυμάτων της περιοχής. Ακολουθεί ο υπολογισμός των δεικτών, για να αξιολογηθεί η φέρουσα ικανότητα και να κατανοηθεί το πως ο αριθμός των ξενοδοχειακών καταλυμάτων επηρεάζει την ανάπτυξη της περιοχής. Αυτοί οι δείκτες θα βοηθήσουν στην ποσοτικοποίηση της σχέσης μεταξύ της τουριστικής δραστηριότητας, της διαθεσιμότητας καταλυμάτων και της ικανότητας της περιοχής να διαχειριστεί τον τουρισμό.

Σπουδαίο είναι και η ανάλυση της συγκέντρωσης των καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης, με το οποίο θα διερευνηθεί η συγκέντρωση αυτών σε συγκεκριμένες τοποθεσίες εντός της περιοχής μελέτης. Η ανάλυση αυτή θα ρίξει φως στην κατανομή των βραχυχρόνιων μισθώσεων και στον αντίκτυπο τους στην συνολική φέρουσα ικανότητα.

4.2 Η τουριστική φέρουσα ικανότητα της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Τα τελευταία χρόνια ο τουρισμός αυξάνεται όλο και περισσότερο σε ολόκληρη την χώρα. Αύξηση της τουριστικής κίνησης παρατηρείται και στην Κρήτη. Ο τουρισμός στην Κρήτη έχει γνωρίσει ανάπτυξη και εξέλιξη τα τελευταία 10 χρόνια. Το νησί έχει γίνει ολοένα και πιο δημοφιλής προορισμός για πολλούς Ευρωπαίους ταξιδιώτες, ιδίως Γερμανούς και Βρετανούς τουρίστες, οι οποίοι το βρίσκουν ιδανικό προορισμό για καλοκαιρινές διακοπές. Η άνοδος των οικονομικών αεροπορικών εταιρειών, οι επιλογές διαμονής σε χαμηλές τιμές και η ευρύτερη επιλογή δραστηριοτήτων έχουν καταστήσει την Κρήτη πιο προσίτη σε ένα ευρύτερο φάσμα ταξιδιωτών. Με την πλούσια ιστορία της, τον ζωντανό πολιτισμό της και την εκπληκτική ακτογραμμή της, είναι εύκολο να καταλάβει κανείς γιατί ο τουρισμός στην Κρήτη έχει ανθίσει την τελευταία δεκαετία. Η Κρήτη και ειδικότερα τα Χανιά, έχουν παρατηρήσει σημαντική αύξηση στην τουριστική κίνηση. Αυτό δημιουργεί το ερώτημα κατά πόσο η πόλη και γενικότερα η ΠΕ που θα μελετηθεί, είναι σε θέση να ανταπεξέλθει με ομαλό τρόπο σε αυτήν την αυξημένη τουριστική ζήτηση.

Πρωτίστως, βρέθηκαν και στην πορεία μετρήθηκαν τα ποσοστά για την πορεία του ξενοδοχειακού δυναμικού στο σύνολο της χώρας, στο σύνολο της Περιφέρειας (Κρήτη) και στην Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) των Χανίων, σε περίοδο μίας δεκαετίας (2013 – 2022).

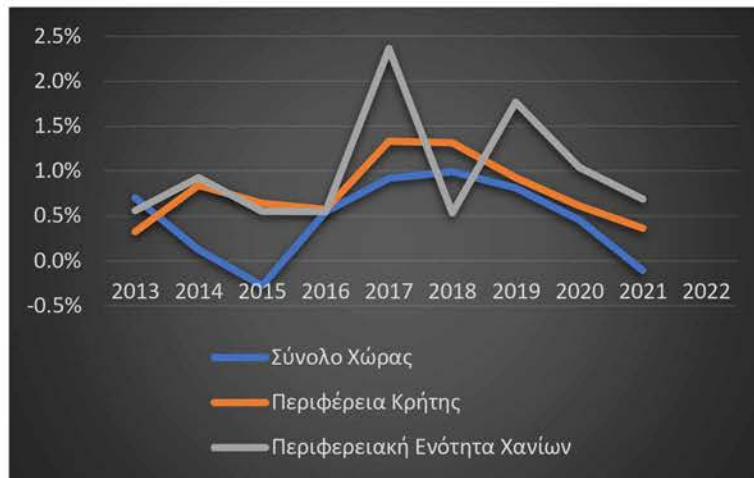
Πίνακας 1: Εξέλιξη Ξενοδοχειακού Δυναμικού 2013 - 2022

Έτος		Σύνολο Χώρας	Περιφέρεια Κρήτης	Περιφερειακή Ενότητα Χανίων
2013	Μονάδες	9677	1540	536
	Δωμάτια	401332	87551	23357
	Κλίνες	773445	166370	42938
2014	Μονάδες	9745	1545	539
	Δωμάτια	404779	87950	23547
	Κλίνες	780721	167308	43366
2015	Μονάδες	9757	1558	544
	Δωμάτια	406200	88614	23715
	Κλίνες	784315	168682	43689
2016	Μονάδες	9730	1568	547
	Δωμάτια	407146	89845	23990
	Κλίνες	788553	171516	44390
2017	Μονάδες	9783	1577	550
	Δωμάτια	414127	90889	24396
	Κλίνες	806045	174275	45360
2018	Μονάδες	9873	1598	563
	Δωμάτια	425973	94288	25633
	Κλίνες	49736	182296	47973
2019	Μονάδες	9971	1619	566
	Δωμάτια	433689	96367	26889
	Κλίνες	856347	187599	48396
2020	Μονάδες	10052	1634	576
	Δωμάτια	438294	97456	26382
	Κλίνες	869250	190550	49568
2021	Μονάδες	10098	1644	582
	Δωμάτια	441536	98547	26706
	Κλίνες	879255	193928	50235
2022	Μονάδες	10087	1650	586
	Δωμάτια	443835	99498	27066
	Κλίνες	885624	195979	50921

Πηγή: ΞΕΕ

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα εξάγονται ως συμπέρασμα κάποια ποσοστά για την τελευταία δεκαετία (2013- 2022) στις ξενοδοχειακές μονάδες του συνόλου της χώρας, της Κρήτης και της ΠΕ Χανίων. Πιο συγκεκριμένα, και στις τρεις περιπτώσεις, οι ξενοδοχειακές μονάδες με το πέρασμα των ετών έχουν αυξηθεί, στο σύνολο της χώρας αυξήθηκαν κατά 4.2%, στο σύνολο της Περιφέρειας Κρήτης 7.1% και στο σύνολο της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων κατά 9.3%. Όπως παρατηρείται στην Περιφέρεια και πόσο μάλλον στην Περιφερειακή Ενότητα η αύξηση των ξενοδοχειακών μονάδων ήταν μεγαλύτερη από αυτήν της επικράτειας.

Διάγραμμα 1: Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Ξενοδοχειακών Μονάδων

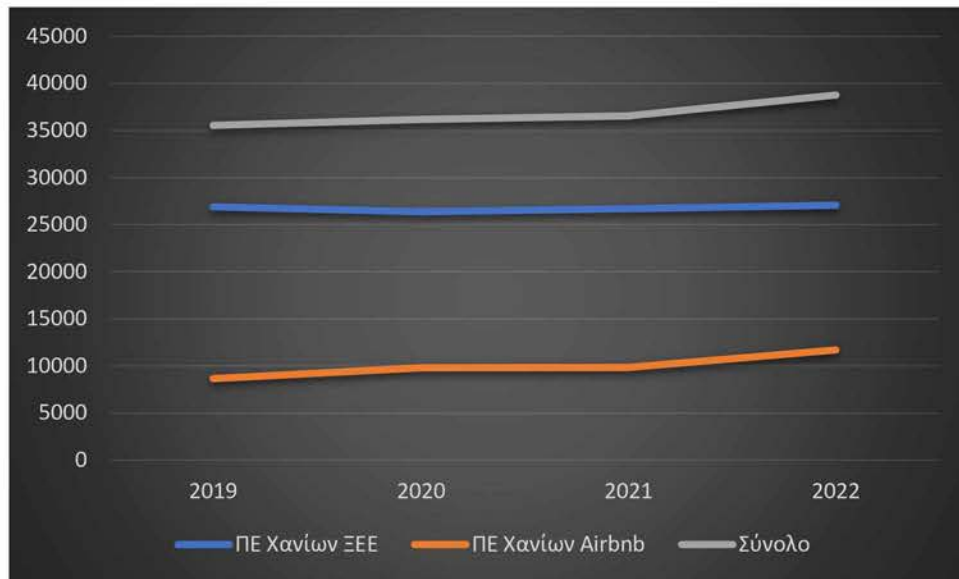

Πηγή: ΞΕΕ και προσωπική επεξεργασία

Από το παραπάνω διάγραμμα αντλούνται συμπεράσματα, όσον αφορά τον ετήσιο ρυθμό μεταβολής των ξενοδοχειακών μονάδων ανά έτος. Όπως φαίνεται, πέρα από το πρώτο έτος (2013), όπου ο ρυθμός μεταβολής του συνόλου της χώρας ήταν μεγαλύτερος από ότι στην Περιφέρεια και στην Περιφερειακή Ενότητα, σε όλα τα επόμενα έτη, ο ρυθμός μεταβολής της χώρας ήταν μικρότερος από αυτόν των άλλων δύο. Εξαίρεση αποτέλεσε ο ρυθμός μεταβολής των Χανίων το έτος 2018, ο οποίος ήταν μικρότερος και από το σύνολο της χώρας, αλλά και από αυτόν της Περιφέρειας. Ανάλογη διαδικασία μελέτης μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας τον αριθμό των κλινών και των δωματίων.

Για να είναι πιο ολοκληρωμένη η εικόνα για την συνολική αγορά καταλυμάτων είναι σημαντικό να ενταχθούν και τα καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης. Τα τελευταία χρόνια, η βραχυχρόνια μίσθωση έχει γνωρίσει μια σημαντική αύξηση και έχει γίνει ένας δημοφιλής τρόπος διαμονής για τους ταξιδιώτες, οπότε είναι σημαντικό να συμπεριληφθεί στην έρευνα.

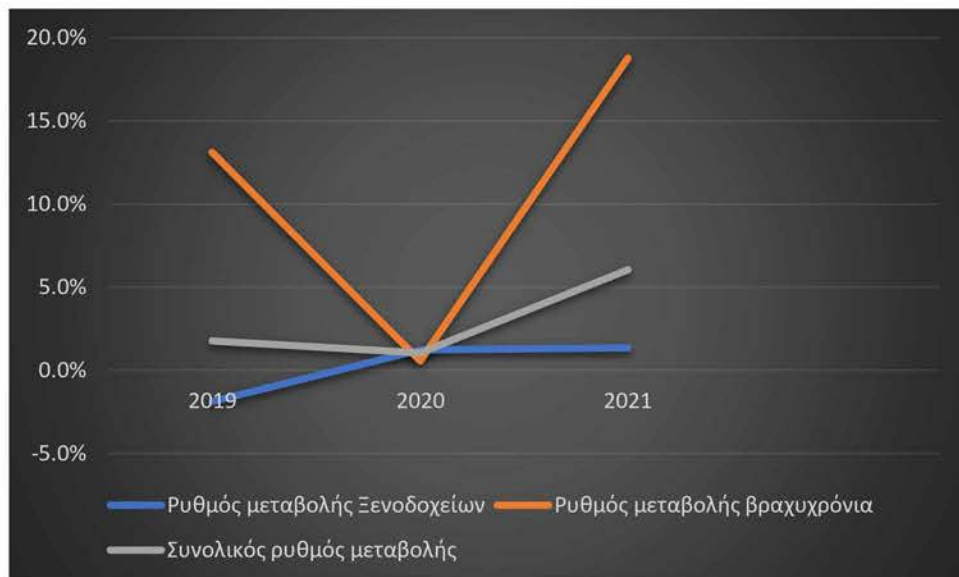
Διάγραμμα 2: Εξέλιξη Καταλυμάτων στην ΠΕ Χανίων

Πηγή: ΞΕΕ, Inside Airbnb και προσωπική επεξεργασία

Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται η διαφορά αριθμού που υπάρχει στην ΠΕ Χανίων, ανάμεσα στα ξενοδοχεία και στα καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης. Είναι προφανές ότι υπάρχει μεγέθυνση στον αριθμό των καταλυμάτων, ειδικότερα αυτών της βραχυχρόνιας μίσθωσης, την περίοδο 2019 – 2022, με εξαίρεση μία σταθεροτητα την χρονιά πρωτοεμφάνισης της πανδημίας (COVID-19). Οι κλίνες των ξενοδοχειακών μονάδων με το πέρασμα του χρόνου δεν έχουν μεγάλη μεταβολή στην τιμή τους, σε αντίθεση με τα καταλύματα τύπου Airbnb, τα οποία όλο και αυξάνονται.

Διάγραμμα 3: Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής Δωματίων στην ΠΕ Χανίων

Πηγή: ΞΕΕ, Inside Airbnb και προσωπική επεξεργασία

Συμπεραίνεται ότι ο ρυθμός μεταβολής της βραχυχρόνιας μίσθωσης είναι φανερά μεγαλύτερος από αυτόν των ξενοδοχείων. Πέρα από αυτό, όσον αφορά τα ξενοδοχεία, ο ρυθμός μεταβολής τους μειώνεται με το πέρασμα του χρόνου. Αναφορικά, από την άλλη, με τα καταλύματα της βραχυχρόνιας μίσθωσης φαίνεται ότι ο ρυθμός μεταβολής τους είναι πολύ μεγαλύτερος, με εξαίρεση, όπως δείχνει και το προηγούμενο διάγραμμα, το 2020, όπου ο τουρισμός κλήθηκε να αντιμετωπίσει την πανδημία.

Όπως φαίνεται και στο Μέρος Α της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας, η τουριστική φέρουσα ικανότητα δεν είναι μία εύκολη έννοια για να μετρηθεί και να μελετηθεί γενικότερα. Η φέρουσα ικανότητα της τουριστικής ανάπτυξης μιας συγκεκριμένης περιοχής συγκροτεί μια πολύπλοκη διαδικασία και απαιτεί εξειδικευμένη μελέτη. Σε αυτήν την μελέτη, πρέπει να ληφθούν υπόψη τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως τα έθιμα της περιοχής, η πολιτιστική κληρονομιά και το περιβάλλον. Ωστόσο, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ορισμένοι ποσοτικοί δείκτες ως πρώτη προσέγγιση. Αυτοί οι δείκτες περιλαμβάνουν την Τουριστική Λειτουργία, την Τουριστική Πυκνότητα και την Τουριστική Ένταση. Πιο συγκεκριμένα:

- Τουριστική Λειτουργία: αναφέρεται στην ικανότητα μιας περιοχής να λειτουργεί ως τουριστικός προορισμός. Μελετά την ύπαρξη και την ποιότητα των τουριστικών υποδομών, τη διαθεσιμότητα υπηρεσιών και τη γενική οργάνωση της περιοχής για την υποδοχή των τουριστών.

$$\text{Δείκτης Τουριστικής Λειτουργίας (ΔΤΛ)} = \frac{\text{Κλίνες}}{\text{Πληθυσμός}} * 100$$

Μία περιοχή μπορεί να καταταχθεί βάσει των τιμών που λαμβάνει ο δείκτης τουριστικής λειτουργίας ως εξής (ΙΤΕΠ, 2022):

$\Delta T\Lambda > 500 \rightarrow$ Υπερβολική Τουριστική Ανάπτυξη

$100 \leq \Delta T\Lambda \leq 500 \rightarrow$ Μεγάλη – Σχεδόν Αποκλειστική Τουριστική Ανάπτυξη

$40 \leq \Delta T\Lambda \leq 100 \rightarrow$ Κύρια Ανάπτυξη του Τουρισμού σε Σχέση με Άλλους Τομείς

$10 \leq \Delta T\Lambda \leq 40 \rightarrow$ Σημαντική Τουριστική Ανάπτυξη αλλά όχι Κύρια σε Σχέση με Άλλους Τομείς

$4 \leq \Delta T\Lambda \leq 10 \rightarrow$ Μικρή Τουριστική Ανάπτυξη

- Τουριστική Πυκνότητα: αναφέρεται στον αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται μια περιοχή σε σχέση με τον πληθυσμό της. Αυτός ο δείκτης μπορεί να μας δώσει μια ιδέα για το πόσο πολυσύχναστος είναι ο τουρισμός σε μια περιοχή.

$$\text{Δείκτης Τουριστικής Πυκνότητας (ΔΤΠ)} = \frac{\text{Διανυκτερεύσεις}}{\text{Έκταση}} * \frac{100}{365}$$

- Τουριστική ένταση: είναι ένας ποσοτικός δείκτης που αναφέρεται στον βαθμό εκμετάλλευσης μιας περιοχής από τον τουρισμό. Συγκεκριμένα, αποτελεί μια μέτρηση του αριθμού των τουριστών που επισκέπτονται μια περιοχή σε σχέση με τις δυνατότητες υποδοχής της περιοχής.

$$\text{Δείκτης Τουριστικής Έντασης (ΔΤΕ)} = \frac{\text{Αφίξεις}}{\text{Πληθυσμός}} * 100$$

Οι δείκτες που προαναφέρθηκαν μετρούν ο κάθε ένας με δικό του τρόπο την τουριστική ανάπτυξη.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τις εκτιμήσεις για τους δείκτες που αφορούν στα ξενοδοχειακά καταλύματα σε ολόκληρη την χώρα, στην Περιφέρεια της Κρήτης και στην Περιφερειακή Ενότητα των Χανίων. Το έτος που θα μελετηθεί είναι το 2019 και θα συμπεριληφθούν μόνο ξενοδοχειακά καταλύματα, των οποίων ο αριθμός διανυκτερεύσεων και αφίξεων έχει αναρτηθεί από την ΕΛΣΤΑΤ. Επιλέχθηκε να μελετηθεί αυτό το έτος, καθώς για το 2022 δεν έχουν αναρτηθεί ακόμα στοιχεία σχετικά με τις Περιφέρειες και τις Περιφερειακές Ενότητες και για τα προηγούμενα 2 έτη (2020 και 2021) τα στοιχεία δεν είναι αντιπροσωπευτικά, λόγω της μείωσης του τουρισμού εξαιτίας της πανδημίας.

Πίνακας 2: Δείκτες Φέρουσας Ικανότητας Τουριστικής Ανάπτυξης

	ΔΤΛ	ΔΤΠ	ΔΤΕ
Σύνολο χώρας	8.05	231.12	258.83
Περιφέρεια Κρήτης	29.55	920.48	795.07
Περιφερειακή Ενότητα Χανίων	30.91	815.33	862.67

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και προσωπική επεξεργασία

Με βάση αυτά που αναφέρθηκαν προηγουμένως για τους δείκτες και στην συνέχεια για την μέτρηση αυτών, αναφορικά με το σύνολο της χώρας, την Περιφέρεια Κρήτης και την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, απορρέουν κάποια συμπεράσματα. Φαίνεται ότι, σύμφωνα με το ΔΤΛ, στην επικράτεια υπάρχει μικρή τουριστική ανάπτυξη και στην Περιφέρεια Κρήτης και στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων υπάρχει σημαντική τουριστική ανάπτυξη αλλά όχι κύρια σε σχέση με άλλους τομείς. Αυτό δείχνει ότι ο τουρισμός δεν είναι η κύρια οικονομική δραστηριότητα των συγκεκριμένων περιοχών. Όσον αφορά τις μετρήσεις του ΔΤΠ, προκύπτει το συμπέρασμα και στις τρεις περιπτώσεις ότι υπάρχει μια σημαντική τουριστική πυκνότητα στην χώρα και μία πολύ υψηλή τουριστική πυκνότητα στην Περιφέρεια και στην Περιφερειακή Ενότητα που μελετάται. Αυτό σημαίνει ότι η περιοχή ελκύει έναν μεγάλο αριθμό τουριστών σε σχέση με την έκτασή της. Τέλος, με την τιμή της ΔΤΕ φαίνεται ότι κάθε μία κατηγορία έχει υψηλή συγκέντρωση τουριστών σε σχέση με τον πληθυσμό της. Στην πραγματικότητα οι αριθμοί των δεικτών είναι αρκετά μεγαλύτεροι, καθώς συμπεριλαμβάνονται και τα Airbnb αλλά και κάθε είδους ενοικιαζόμενο δωμάτιο.

Διάγραμμα 4: ΔΤΠ της ΠΕ Χανίων

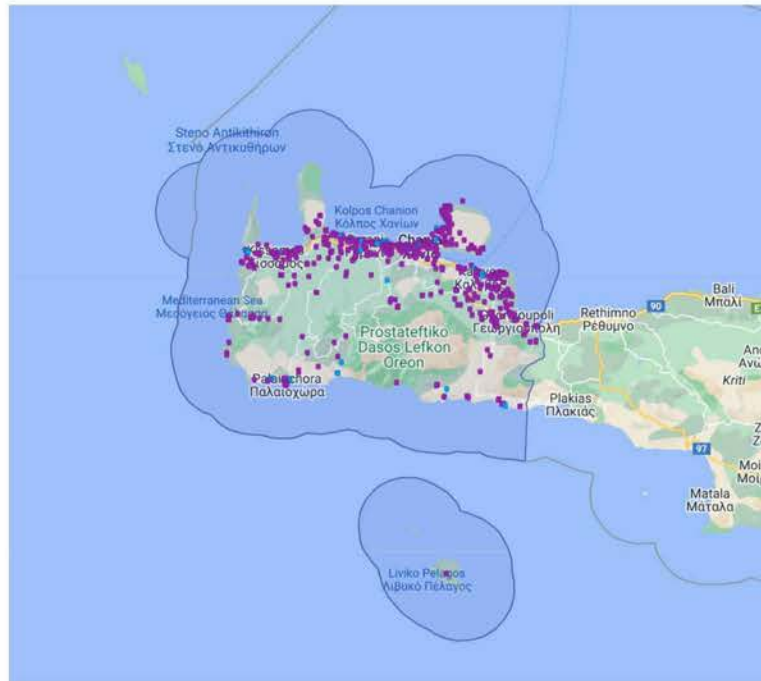

Πηγή: προσωπική επεξεργασία

Η τιμή του ΔΤΠ είναι υψηλή σε όλες τις περιοχές που μελετήθηκαν (Ελλάδα, Κρήτη, ΠΕ Χανίων), πόσο μάλλον στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων. Αυτοί οι αριθμοί δείχνουν ότι η φέρουσα ικανότητα της ΠΕ Χανίων είναι σε υψηλά επίπεδα. Γι' αυτόν τον λόγο είναι σημαντικό να δημιουργηθεί το παραπάνω διάγραμμα, στο οποίο απεικονίζεται ο ΔΤΠ για ένα διάστημα 5 ετών (2015 – 2019). Παρατηρείται ότι η τουριστική πυκνότητα στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων έχει αυξηθεί σε σημαντικό βαθμό τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ αυτών των 8 ετών, ο Δείκτης Τουριστικής Πυκνότητας έχει σχεδόν διπλασιαστεί (από 472 ο ΔΤΠ το 2012 έφτασε 815 το 2019).

Αναφορικά με τα Airbnb, στην ΠΕ Χανίων υπήρχαν περίπου 8700 καταλύματα τύπου Airbnb, με αυτό τον αριθμό να αυξάνεται κάθε χρόνο, το 2022 έφτασε στα 11700. Η άνοδος αυτού του αριθμού είναι εκρηκτική και αυτό καθιστά ακόμα πιο εύκολο να φτάνει η φέρουσα ικανότητα σε εξάντληση. Εάν προσθεθούν στους δείκτες και τα καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης θα αυξηθεί ακόμα περισσότερο ο αριθμός τους.

Εικόνα 7: Κατανομή καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης στην ΠΕ Χανίων

Πηγή: Airdna

Όπως φαίνεται και από την παραπάνω φωτογραφία, τα καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης είναι συγκεντρωμένα στα παράλια της Βόρειας πλευράς της ΠΕ Χανίων, με τον μικρότερο αριθμό αυτών να είναι διάσπαρτα ή στην Νότια πλευρά της ΠΕ. Η αύξηση αυτών των καταλυμάτων σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης των Χανίων και στα χωριά της ΠΕ έχει δημιουργήσει μια μεγέθυνση, η οποία ουσιαστικά οδηγεί στην αύξηση της τουριστικής κίνησης και ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο τόσο την αστική ανάπτυξη της ΠΕ των Χανίων, όσο και στην υποβάθμιση και επιβάρυνση των παραλιών και των θαλασσών.

Σημαντικό, είναι να αναφερθεί ένα ακόμα ζήτημα που προκύπτει και είναι η υψηλή κατανάλωση ενέργειας στα καταλύματα τύπου Airbnb, καθώς τις περισσότερες φορές δεν διαθέτουν συστήματα που να εμποδίζουν την άσκοπη κατανάλωση ενέργειας. Παραδείγματα αυτών των συστημάτων είναι η αυτόματη διακοπή λειτουργίας των κλιματιστικών όταν τα παράθυρα είναι ανοιχτά ή οι θερμοστάτες νέας τεχνολογίας. Αυτό το πρόβλημα εντείνεται λόγω της έκτασης του φαινομένου της κοινοποίησης καταλυμάτων μέσω της πλατφόρμας Airbnb, το οποίο οδηγεί σε αύξηση του αριθμού των καταλυμάτων και της τουριστικής πίεσης στην ΠΕ Χανίων.

Σπουδαίο μέρος που επηρεάζει εξίσου την τουριστική φέρουσα ικανότητα των Χανίων, είναι η εποχικότητα. Η τουριστική βιομηχανία στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων και γενικότερα στην Περιφέρεια της Κρήτης επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από εποχικούς παράγοντες. Η τουριστική περίοδος αιχμής διαρκεί συνήθως από τα μέσα Ιουνίου έως τις αρχές Σεπτεμβρίου, όπου οι τουρίστες συρρέουν στην περιοχή για να απολαύσουν το γνωστό «ήλιος και θάλασσα» της χώρας. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, τα ξενοδοχεία και τα θέρετρα είναι συχνά πλήρως κλεισμένα και τα εστιατόρια και τα καταστήματα βιώνουν την πιο πολυσύχναστη περίοδο του

έτους. Έξω από αυτό το παράθυρο υψηλής περιόδου, η τουριστική δραστηριότητα επιβραδύνεται σημαντικά, με λιγότερους επισκέπτες και περιορισμένες επιχειρηματικές ευκαιρίες για τους ντόπιους που ασχολούνται με τον κλάδο του τουρισμού. Παρά τις προσπάθειες προώθησης τουριστικών δραστηριοτήτων εκτός εποχής, όπως ο οικολογικός τουρισμός και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι εποχικές διακυμάνσεις εξακολουθούν να επηρεάζουν την περιφερειακή τουριστική βιομηχανία των Χανίων.

Σημαντικό είναι να ληφθούν υπόψη και κάποιες κριτικές που έχουν γίνει στο TripAdvisor από επισκέπτες σε γνωστές παραλίες της ΠΕ Χανίων. Όλα τα σχόλια αναφέρονται στην υπερβολική εκμετάλλευση που συμβαίνει και στον υπερβολικά μεγάλο αριθμό από ξαπλώστρες, οι οποίες όπως φαίνεται και στην εικόνα που ακολουθεί, φτάνουν μέχρι την θάλασσα. Κάποια από τα σχόλια των επισκεπτών είναι: «Μια από τις ωραιότερες παραλίες! Δυστυχώς η υπερβολική εκμετάλλευση της δεν σου επιτρέπει να την απολαύσεις! Ο υπερβολικά μεγάλος αριθμός από τις ξαπλωστρες και τις ομπρέλες με τον κόσμο να είναι ο ένας πάνω στον άλλο είναι κάτι που πρέπει να ελεγχθεί», «Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει την ομορφιά του τοπίου... το πρόβλημα είναι όμως ότι πραγματικά δεν μπορέσαμε όχι να την χαρούμε, αλλά ούτε να την δούμε καλά την παραλία... πηγαμε κατα τις 17.00 ώστε να αποφύγουμε τον ακραίο κόσμο... δεν μπορώ να φανταστω πως θα ήταν το πρωί...Οκ. το περιμέναμε ότι θα βρούμε λαοθάλασσα, αλλά οι ξαπλωστρες μέσα στο νερό κυριολεκτικά, ειδικά στο κομμάτι της μύτης που οδηγεί στο νησάκι, δεν σε άφηναν να καταλάβεις την παραλία». Αυτά είναι μόνο δύο από τα πολλά αρνητικά σχόλια που υπάρχουν για την εκμετάλλευση και τον υπερβολικό κόσμο που υπάρχει στην παραλία. Αυτό λοιπόν, είναι ένα τρανταχτό παράδειγμα της υπέρβασης της φέρουσας ικανότητας στην ΠΕ Χανίων. Τα αρνητικά σχόλια υπάρχουν και για άλλες γνωστές παραλίες της ΠΕ Χανίων, όπως η Παραλία Μπάλος και άλλες.

Εικόνα 8: Ελαφονήσι

Πηγή: colours_of_crete, instagram

Με βάση τις πληροφορίες που ερευνήθηκαν και αναλύθηκαν στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο, είναι προφανές ότι η φέρουσα ικανότητα της περιοχής των Χανίων αντιμετωπίζει πιέσεις λόγω της υψηλής τουριστικής πυκνότητας, της σπουδαίας αύξησης των καταλυμάτων τύπου Airbnb και των πιθανών περιβαλλοντικών προβλημάτων. Υπό το πρίσμα αυτών των παρατηρήσεων, είναι ζωτικής σημασίας να γίνουν συστάσεις για τη διαχείριση και τη διατήρηση της φέρουσας ικανότητας της περιοχής. Ακολουθούν ορισμένες προτάσεις:

- Εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου φέρουσας ικανότητας: Ανάπτυξη και εφαρμογή ενός σαφώς καθορισμένου σχεδίου φέρουσας ικανότητας για την Περιφερειακή Ενότητα των Χανίων. Το σχέδιο αυτό θα πρέπει να εξετάζει τον βέλτιστο αριθμό τουριστών που μπορεί να φιλοξενήσει βιώσιμα η περιοχή, διατηρώντας παράλληλα τους φυσικούς και πολιτιστικούς της πόρους.
- Καθιέρωση κανονισμών για τα καταλύματα: επιβολή αυστηρότερων κανονισμών και κατευθυντήριων γραμμών τόσο για τα ξενοδοχειακά καταλύματα, όσο και για τις βραχυχρόνιες μισθώσεις, όπως τα Airbnb. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει περιορισμούς στον αριθμό των καταλυμάτων σε συγκεκριμένες περιοχές, αυστηρότερα περιβαλλοντικά πρότυπα και την απαίτηση για ενεργειακά αποδοτικές πρακτικές για τον μετριασμό της επιβάρυνσης των πόρων.
- Προώθηση πρακτικών βιώσιμου τουρισμού: ενθάρρυνση των τουριστικών επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των καταλυμάτων και των ταξιδιωτικών πρακτόρων, να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την προώθηση υπεύθυνης

τουριστικής συμπεριφοράς, την υποστήριξη οικολογικών πιστοποιήσεων και την εφαρμογή πρωτοβουλιών διαχείρισης αποβλήτων και εξοικονόμησης ενέργειας.

- Διαφοροποίηση των τουριστικών προσφορών: ενθάρρυνση της ανάπτυξης και προώθησης εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων και εμπειριών πέρα από το παραδοσιακό μοντέλο «ήλιος και θάλασσα». Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τον πολιτιστικό τουρισμό, τις δραστηριότητες που βασίζονται στη φύση και τον αγροτουρισμό, που μπορούν να συμβάλλουν στην πιο ομοιόμορφη κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας σε ολόκληρη την περιοχή.
- Βελτίωση των υποδομών και των υπηρεσιών: επένδυση στην βελτίωση των υποδομών και των υπηρεσιών για την υποστήριξη της αυξανόμενης τουριστικής ζήτησης. Αυτό περιλαμβάνει την αναβάθμιση των δικτύων μεταφορών, την ενίσχυση των συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων και τη διασφάλιση της πρόσβασης σε καθαρό νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής.
- Συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς: προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των τοπικών αρχών, των τουριστικών επιχειρήσεων, των κοινοτικών οργανώσεων και των κατοίκων για τη συλλογική διαχείριση και αντιμετώπιση των προκλήσεων της φέρουσας ικανότητας. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη δημιουργία πλατφορμών διαλόγου, τη διεξαγωγή εκστρατειών ευαισθητοποίησης και τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
- Διεξαγωγή συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης: Δημιουργία ενός συστήματος για συνεχή παρακολούθηση και αξιολόγηση των δεικτών φέρουσας ικανότητας. Τακτική αξιολόγηση στον αντίκτυπο του τουρισμού στην περιοχή, παρακολούθηση των αλλαγών στα πρότυπα διαμονής και προσαρμογή των στρατηγικών αναλόγως.

Με την εφαρμογή αυτών των συστάσεων, η Περιφερειακή Ενότητα των Χανίων μπορεί να διαχειριστεί καλύτερα τη φέρουσα ικανότητά της, να διασφαλίσει τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και να διαφυλάξει τα φυσικά και πολιτιστικά της αγαθά για να τα απολαμβάνουν τόσο οι κάτοικοι όσο και οι επισκέπτες.

Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική διατριβή είχε ως στόχο να διερευνήσει την έννοια της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού, την εφαρμογή της στην διαχείριση προορισμών και να μελετήσει την περίπτωση της Περιφερειακής Ενότητας των Χανίων. Κατά την διάρκεια της έρευνας, αποκτήθηκαν πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την φέρουσα ικανότητα, τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την μέτρησή της και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για την διαχείρισή της σε διάφορα τουριστικά πλαίσια. Τα ευρήματα αναδεικνύουν τη σημασία της φέρουσας ικανότητας ως κρίσιμου εργαλείου για την επίτευξη βιώσιμου τουρισμού και την αντιμετώπιση των ανησυχιών που σχετίζονται με τον υπερτουρισμό, την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την πολιτιστική διατήρηση και τις κοινωνικές συγκρούσεις.

Μέσα από την διερεύνηση ιστορικών δεδομένων, τους διάφορους ορισμούς της φέρουσας ικανότητας και τους διάφορους τύπους της, αποκτήθηκε μια ολοκληρωμένη κατανόηση της έννοιας και της σημασίας της στην διαχείριση τουριστικών προορισμών. Η μελέτη εξέτασε επίσης, την σχέση μεταξύ της φέρουσας ικανότητας και συναφών εννοιών, όπως ο υπερτουρισμός, ο συνωστισμός και η εποχικότητα, ρίχνοντας φως στην πολυπλοκότητα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι τουριστικοί προορισμοί. Στο κεφάλαιο αυτό αναδείχθηκαν επίσης οι περιορισμοί και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι τουριστικοί προορισμοί κατά τη διαχείριση της φέρουσας ικανότητάς τους. Οι γνώσεις αυτές υπογραμμίζουν την ανάγκη αποτελεσματικής διαχείρισης της φέρουσας ικανότητας για τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των τουριστικών προορισμών.

Το Κεφάλαιο 2 εμβάθυνε στους δείκτες και τα μέτρα της φέρουσας ικανότητας, παρουσιάζοντας διάφορες προσεγγίσεις για τη μέτρησή της. Υπογράμμισε τη σημασία της ενσωμάτωσης των εκτιμήσεων για τη φέρουσα ικανότητα στη διαδικασία σχεδιασμού, αναγνωρίζοντας παράλληλα τους περιορισμούς και τις συνήθεις παγίδες στην εφαρμογή της. Επιπλέον, στο κεφάλαιο αυτό αναλύθηκαν θεσμικά και διαχειριστικά εργαλεία, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν για την αποτελεσματική εφαρμογή στρατηγικών φέρουσας ικανότητας.

Αναφορικά με το 3^ο Κεφάλαιο, βρέθηκαν ορισμένες μελέτες περιπτώσεων – έρευνες που έχουν γίνει σε συγκεκριμένους προορισμούς, όπως η Γρανάδα και η Χινοτέγα, τα Airbnb στην Αθήνα, η Ιταλία, το Νεπάλ και οι Μαλδίβες, ο ΕΟΧ και το Βερολίνο. Αυτές οι μελέτες περίπτωσης παρείχαν πρακτικά παραδείγματα στρατηγικών διαχείρισης της φέρουσας ικανότητας, παρουσιάζοντας τόσο τις επιτυχίες, όσο και τις προκλήσεις. Η ανάλυση αυτών των περιπτώσεων προσέφερε σημαντικές γνώσεις σχετικά με την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης της φέρουσας ικανότητας σε διαφορετικά τουριστικά πλαίσια. Μέσα από αυτές τις έρευνες συμπεραίνεται ότι μεγάλο ρόλο στην φέρουσα ικανότητα των προορισμών έχουν τα τελευταία χρόνια τα καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης, καθώς αυξήθηκε απότομα ο αριθμός τους. Ένα σημαντικό ζήτημα που αντιμετωπίζεται λόγω αυτών, είναι η ανισορροπία που δημιουργείται στην πολεοδομική ανάπτυξη των περιοχών όπου αναπτύσσονται τέτοιου είδους καταλύματα.

Η μελέτη περίπτωσης που διεξήχθη στην Περιφερειακή Ενότητα των Χανίων αποκάλυψε σημαντικά ευρήματα. Η ανάλυση βασικών δεικτών, όπως ο Δείκτης Τουριστικής Λειτουργίας, ο Δείκτης Τουριστικής Πυκνότητας και ο Δείκτης Τουριστικής Έντασης, κατέδειξε ότι η φέρουσα ικανότητα της περιοχής βρίσκεται σήμερα σε υψηλό επίπεδο. Ωστόσο, η ταχεία ανάπτυξη των

καταλυμάτων Airbnb, ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες περιοχές, δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις και εγείρει ανησυχίες σχετικά με τη βιωσιμότητα της τουριστικής ανάπτυξης. Επιπλέον, το ζήτημα της υψηλής κατανάλωσης ενέργειας στα καταλύματα Airbnb απαιτεί προσοχή και μέτρα για την προώθηση ενεργειακά αποδοτικών πρακτικών. Η φέρουσα ικανότητα φαίνεται ότι είναι σε υψηλό επίπεδο και από μία αναζήτηση στο TripAdvisor, όπου είναι εμφανές πως οι επισκέπτες είναι δυσαρεστημένοι λόγω της υπερβολικής χρήσης και του μεγάλου αριθμού τουριστών.

Για την αποτελεσματική διαχείριση της φέρουσας ικανότητας της ΠΕ Χανίων, προτείνονται διάφορες συστάσεις. Αυτές περιλαμβάνουν την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου φέρουσας ικανότητας, τη θέσπιση κανονισμών για τα καταλύματα, την προώθηση πρακτικών βιώσιμου τουρισμού, τη διαφοροποίηση των τουριστικών προσφορών, την βελτίωση των υποδομών και των υπηρεσιών, τη συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους φορείς και τη δημιουργία μηχανισμών συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Με την υιοθέτηση αυτών των συστάσεων, η περιοχή των Χανίων μπορεί να επιδιώξει την επίτευξη ενός ισορροπημένου και βιώσιμου τουριστικού τομέα, διασφαλίζοντας τη διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της και παρέχοντας ταυτόχρονα μια εμπειρία υψηλής ποιότητας για τους επισκέπτες. Η παρούσα διατριβή χρησιμεύει ως πολύτιμη συμβολή στην κατανόηση της φέρουσας ικανότητας στον τουρισμό και προσφέρει γνώσεις και συστάσεις που μπορούν να καθοδηγήσουν μελλοντικές αποφάσεις σχεδιασμού και διαχείρισης στην περιοχή των Χανίων και πέραν αυτής.

Βιβλιογραφία

- Allcock, J. B. (1989). *Tourism Marketing and Management Handbook*. London: Prentice Hall.
- Angelevska-Najdeska, K., & Rakicevik, G. (2012). Planning of Sustainable Tourism Development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 210-220.
- BarOn, R. R. (1975). *Seasonality in tourism: a guide to the analysis of seasonality and trends for policy making*. London: Economist Intelligence Unit.
- Benxiang, Z. (2013). Consumption Behaviours of Park Visitors and the Implications for Tourism Marketing: A Case in China. *Chinese Studies*, .
- BROWN, K., TURNER, R. K., HAMEED, H., & BATEMAN, I. (1997). *Environmental carrying capacity and tourism development in the Maldives and Nepal*. Cambridge : Cambridge University .
- Calanog, L. E. (2015). *A manual of computing carrying capacity of ecotourism sites in protected areas*. Laguna: Department of Environment and Natural Resources-Ecosystems Research and Development Bureau.
- CARRYING CAPACITY. (χ.χ.). Ανάκτηση από National Geographic: <https://education.nationalgeographic.org/resource/resource-library-carrying-capacity/>
- Cimnaghi, E., & Mussini, P. (2015, June 15). An application of tourism carrying capacity assessment at two Italian cultural heritage sites. *Journal of Heritage Tourism*, σσ. 302-313.
- Coccossis, H., & Mexa, A. (2001). *DEFINING, MEASURING AND EVALUATING CARRYING CAPACITY IN EUROPEAN TOURISM DESTINATIONS*. Athens: Environmental Planning Laboratory of the University of the Aegean.
- Coccossis, H., & Mexa, A. (2004). *The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment: Theory and Practice*. Aldershot: Ashgate Publishing.
- Ćorluka, G. (2019). *TOURISM SEASONALITY - AN OVERVIEW*. Split: University of Split.
- (2002). *DEFINING, MEASURING AND EVALUATING CARRYING CAPACITY IN EUROPEAN TOURISM DESTINATIONS*. Athens: University of Aegean.
- Doswell, R. (1997). *Tourism: How Effective Management Makes the Difference*.
- Editors, B. (2022, June 16). *Carrying capacity*. Ανάκτηση από Biology online: <https://www.biologyonline.com/dictionary/carrying-capacity>
- Forster, J. (1964). *The Sociological Consequences of Tourism*. New Zealand: International Journal of Comparative Sociology.
- Grobelna, A., & Skrzyszewska, K. (2019). Seasonality: Is it a Problem or Challenge Facing Future Tourism Employment? Implications for Management. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, 205–230.

- Hammitt, W. E., & Cole, D. N. (1987). *Wildland Recreation: Ecology and Management*. New York: Wiley.
- Hawkins, R. a. (1998). *Sustainable tourism : a marketing perspective*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Hunter, C., & Green, a. H. (1995). *Tourism and the Environment: A Sustainable Relationship?* London: Routledge.
- Hylleberg, S. (1992). *Modelling Seasonality*. Oxford: Oxford University Press.
- KATRINA BROWN, R. K. (2002). *Environmental carrying capacity and tourism development in the Maldives and Nepal*. Cambridge: Cambridge University.
- Kennell, J. (2016). *Carrying capacity*. In *Encyclopedia of Tourism*. Greenwich: Springer International Publishing.
- Kessler, J. (1993). *Usefulness of the human carrying capacity concept in assessing ecological sustainability of land-use in semi-arid regions* . Wageningen: Forestry Department, Wageningen Agricultural University.
- KOSTOPOULOU, S., & KYRITSIS, I. (2006). A Tourism Carrying Capacity Indicator for Protected Areas. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 1-20.
- Krinis, N. (2022, December 13). *Athens Center May be Exceeding its Tourism Carrying Capacity, Study Warns*. Ανάκτηση από gtp Headlines : <https://news.gtp.gr/2022/12/13/athens-center-may-be-exceeding-its-tourism-carrying-capacity-study-warns/>
- Kyushik Oha, Y. J. (2004). *Determining development density using the Urban Carrying Capacity Assessment System*. Seoul: Science Direct.
- Lee, P. T., Hunter, W. N., & Chung, N. (2020). Smart Tourism City: Developments and Transformations. *Sustainability*, 3958.
- Liu, M. (2006). *Comparison of English and Chinese and translation*. Beijing: China Translation Publishing Press.
- Mccool, S. F. (1994). Planning For Sustainable Nature Dependent Tourism Development. *the Limits of Acceptable Change system' in Tourism Recreation Research*, 51-55.
- Mccool, S. F. (1997). *Rethinking Carrying Capacity*. Annals of Tourism Research .
- McIntyre, G. (1993). *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*. Madrid: World Tourism Organization. .
- Neuts, B., & Nijkamp, P. (2012). *Tourist crowding perception and acceptability in cities: An Applied Modelling Study on Bruges*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- O'Reilly, A. (1986). *Tourism carrying capacity: Concept and issues*. Tourism Management.
- Oksana Tokarchuk. (2022). *How much is too much? Estimating tourism carrying capacity in urban context using sentiment analysis*. Italy: Elsevier.

- Papageorgiou, K., & Brotherton, I. (1999). A management planning framework based on ecological, perceptual and economic carrying capacity: the case study of Vikos - Aoos National Park, Greece. *Journal of Environmental Management*.
- PEETERS, P. (2018). *Research for TRAN Committee - Overtourism: impact and possible policy responses*. European Parliament: Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate.
- Pololikashvili, Z. (2023). *Overtourism? – Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions*. New Zealand: World Tourism Organization (UNWTO).
- Prato, T. (2001). *Modeling carrying capacity for national parks*. Missouri-Columbia: University of Missouri-Columbia.
- Ritu Mehta. (2012, November 19). The impact of perceived crowding on consumers' store patronage intentions: Role of optimal stimulation level and shopping motivation. *Journal of Marketing Management*, σ. 23.
- Saveriades, A. (2000). *Establishing the social tourism carrying capacity for the tourist resorts of the east coast of the Republic of Cyprus*. Nicosia: Department of Business Administration, Hospitality Management Program, Cyprus College.
- Shelby, B. (2009, July 13). Comparative analysis of crowding in multiple locations: Results from fifteen years of research. *Leisure Sciences*, σ. 270.
- Shelby, B., & Heberlein, T. A. (1987). *Carrying Capacity in recreation settings*. Corvallis, Oregon: Oregon State University Press.
- Somarriba-Chang, M., Garnier, M., & Laguna, V. (2006). *Estimation of the tourist carrying capacity of the Natural Reserve Mombacho Volcano, Granada, and the Natural Reserve Datanlí-El Diablo, Jinotega, Nicaragua*. Nicaragua : Universidad Nacional Agraria.
- Terkenli, T. S., & Georgoula, V. (2021). Tourism and Cultural Sustainability: Views and Prospects from Cyclades, Greece. *Sustainability*, 307.
- toppr. (χ.χ.). Ανάκτηση από Carrying Capacity – Definition, Types, Examples: <https://www.toppr.com/guides/science/nature/ecosystem/carrying-capacity-definition-types-examples/>
- TTM. (2023, January 5). *An Overview of the Maldives Tourism Industry in 2022*. Ανάκτηση από TTM: <https://www.traveltrademaldives.com/an-overview-of-the-maldives-tourism-industry-in-2022/>
- UNWTO. (1981). *Report of the secretary - general on the general programme of work for the period 1980-1981*. Rome: World Tourism Organization.
- Vaske, J. J., & Shelby, L. B. (2008). Crowding as a Descriptive Indicator and an Evaluative Standard: Results from 30 Years of Research. *Leisure Sciences*, 111-126.
- Versloot, E. (2019, September 3). *Paradise Found*. Ανάκτηση από Is dispersal the solution to overtourism?: <https://www.paradisefound.nl/dispersal-overtourism/>

- Wall, G. (2019, September 6). From carrying capacity to overtourism: a perspective article. *TOURISM REVIEW*, σ. 4.
- Wendt, M., & Hall, C. M. (2020). *Overtourism*.
- WTO. (1983). *Risks of Saturation of Tourist Carrying Capacity Overload in Holiday Destinations*. Madrid: World Tourism Organization.
- Yigang Wei, C. H. (2014). *Sustainable urban development: A review on urban carrying capacity assessment*. China: Habitat International.
- Yusoh, M. P. (2021). *Tourism carrying capacity and Social Carrying capacity: A literature review*. Malaysia: SHS Web of Conferences.
- Yusoh, M. S., Mapjabil, J., Hanafi, N., & Idris, M. a. (2021). Tourism carrying capacity and Social Carrying capacity: A literature review. *International Conference on Management, Social Sciences & Humanities*, 11.
- ΙΤΕΠ. (2022). *Η Φέρουσα Ικανότητα Τουριστικής Ανάπτυξης στην Περιοχή της Αθήνας*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων.
- Συνέδριο με θέμα τη «φέρουσα ικανότητα». (2002). *WWF, συνέδριο με θέμα τη «φέρουσα ικανότητα»* (σ. 11). Αθήνα: WWF.